

ONDERZOEK VRIJETIJDSECONOMIE PROVINCIE GRONINGEN

In opdracht van de provincie Groningen en de tien gemeenten die de provincie rijk is

Februari 2025 | 's-Hertogenbosch

Penvoerder:

gemeente
Oldambt

INHOUD

1 Inleiding en onderzoeks verantwoording	4	3.7 Inwoners en gemeenschap	25
1.1 Inleiding economische & maatschappelijke waarde vrijetijdseconomie	5	4 Bezoekers en bestemming	28
1.2 Overzicht onderzoek	6	4.1 Opzet onderzoek	29
1.3 Onderzoeksverantwoording	7	4.2 Ondernomen activiteiten door bezoekers	30
2 Conclusies	9	4.3 Herhaalbezoeken	32
2.1 Vrijetijdseconomie in dienst van vitale gemeenschappen en leefbare plaatsen	10	4.4 Gewaardeerd in aanbod	33
2.2 Vrijetijdseconomie in dienst van de Groningse economie	12	4.5 Meer over de bezoeker	35
3 Inwoners en gemeenschap	13	4.6 Bezoekers en bestemming	38
3.1 Opzet onderzoek	14	5 Ondernemerschap	40
3.2 Vrijetijdsactiviteiten inwoners	15	5.1 Korte onderzoeksverantwoording	41
3.3 Draagvlak toerisme en recreatie	19	5.2 Aanbod verblijfstoerisme	42
3.4 Invloed op imago en sociale verbinding	20	5.3 Vraag verblijfstoerisme	46
3.5 Ervaren drukte en voordelen	21	5.4 Economische prestaties verblijfstoerisme	48
3.6 Rol van de gemeente	24	5.5 Aanbod dagtoerisme	49
		5.6 Vraag dagtoerisme	52

INHOUD

5.7	Bestedingen per bezoek	53
5.8	Totale bestedingen	54
5.9	Bestedingen per gemeente en sector	55
5.10	Werkgelegenheid	56
5.11	Duurzame prestaties toerisme	57
5.12	Ondernemerschap	58
6	Leefbare plaatsen	61
6.1	Leefbare plaatsen	62
7	Bijlagen	67
7.1	Bijlagen inwonersonderzoek	68
7.2	Bijlagen bezoekersonderzoek	89
7.3	Bijlagen bedrijvenonderzoek	101
7.4	Overzicht aanwezigheid beleidsvelden	107
7.5	Overzicht aanwezigheid partijen expertsessies	108

1

Inleiding en onderzoeks verantwoording

1.1 INLEIDING ECONOMISCHE & MAATSCHAPPELIJKE WAARDE VRIJETIJDSECONOMIE

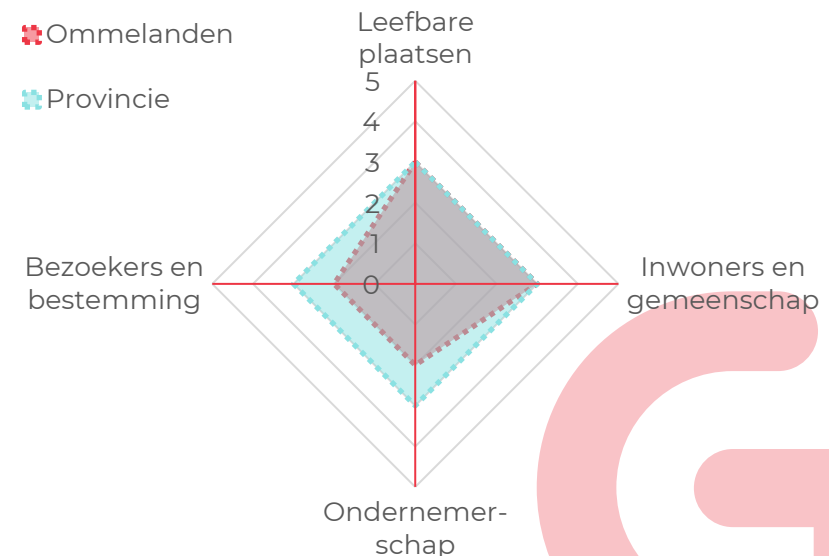
Vrijetijdseconomie en besteding van vrijetijd krijgen in toenemende mate aandacht als onderdeel van brede welvaart. Natuur, horeca, retail, erfgoed, recreatieve en culturele voorzieningen zijn belangrijke deelaspecten van aantrekkelijke woonplaatsen en toeristische bestemmingen.

Vrijtijdsbesteding draagt, met of zonder economische transactie, bij aan gezondheid, welzijn, sociale cohesie en inclusie, bijvoorbeeld via beweging en vrijwilligerswerk. Bovendien levert een florerende Vrijetijdseconomie een belangrijke bijdrage aan werkgelegenheid, kansen voor (het opleiden van) jong talent en ondernemerschap. Vanuit deze gedachte wordt in dit rapport de maatschappelijke waarde van de Vrijetijdseconomie benadert, zodat ook voor de toekomst keuzes kunnen worden gemaakt in het belang van brede welvaart in Groningen en van de Groningers en passend bij bredere discussies over duurzaamheids-transities. Brede welvaart draait tenslotte om hier & nu, maar zeker ook om elders & later.

Veel onderzoek naar de maatschappelijke waarde van de Vrijetijdseconomie in Nederland wordt opgesplitst in een economische, sociale en ecologische impact. Hierdoor komt de nadruk te liggen op de *positieve* economische (meer-)waarde van het ontvangen van bezoekers t.o.v. de *negatieve* sociale en ecologische gevolgen. Onderzoek en modellen die hier de basis voor vormen, zijn ontwikkeld voor bestemmingen waar sprake is van een mate van onbalans door overtoerisme. Deze brengen echter niet goed in beeld wat de meerwaarde is voor bewoners en hun woonplaats in situaties met een beperkte hoeveelheid toerisme. Gedurende dit project, en in samenspraak met de opdrachtgever, hebben we daarom gekozen voor een iets andere aanpak,

die op basis van dezelfde data en indicatoren, aangevuld met een paar nieuwe indicatoren en analyses, beter zichtbaar maakt welke impact de Vrijetijdseconomie heeft of kan hebben voor huidige en toekomstige bewoners, bezoekers, ondernemers en de gemeenschap zelf. Deze manier van werken wordt onder meer in Vlaanderen toegepast en past beter bij de Groningse visie op brede welvaart en de rol van de Vrijetijdseconomie in (de ontwikkeling van) leefbare en vitale steden en dorpen.

In dit rapport presenteren we de economische en maatschappelijke waarde van de Groningse Vrijetijdseconomie vanuit de perspectieven van inwoners, bezoekers, ondernemers en de plaats. Deze perspectieven brengen we samen in een raamwerk dat een beeld schetst voor de verschillende gemeenten en de provincie als geheel. We maken hier ook onderscheid in de Ommelanden. Dit zijn alle gemeenten in de provincie, behalve de gemeente Groningen.

1.2 OVERZICHT ONDERZOEK

Opdracht

De gemeente Oldambt heeft, namens de tien Groningse gemeenten en de provincie Groningen, Ginder verzocht een nulmeting uit te voeren voor de Vrijtijdseconomie en daarbij bewoners, bezoekers en bedrijven te betrekken.

Doelstelling van het onderzoek is zowel de economische als maatschappelijke waarde van de Vrijtijdseconomie in de provincie Groningen vast te stellen.

Dit onderzoek bestaat uit de volgende eindproducten:

- Deze rapportage;
- Factsheets per gemeente;
- Bestanden met aanbod van dag- en verblijfstoeristische accommodaties;
- Kaarten met het aanbod van dag- en verblijfstoerisme;
- Bestand met horeca-aanbod (exclusief logiesverstrekking, deze zijn opgenomen in het bestand van verblijfstoeristische accommodaties).

Leeswijzer

Dit onderzoek gaat met name in op de resultaten voor de gehele provincie Groningen. Opvallende verschillen zijn, waar mogelijk en relevant, ook genoemd. De factsheets per gemeente geven voor een aantal zaken in 5 pagina's ook een toelichting per gemeente. Deze worden in een apart document verstuurd.

1.3 ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Dit onderzoek bestaat uit een aantal onderwerpen die verzameld zijn met behulp van een aantal deelonderzoeken. De informatie is voor de leesbaarheid gerangschikt op onderwerp en niet op basis van de methode waarmee de data is verzameld en de analyse is uitgevoerd.

We onderscheiden de volgende vier hoofdonderwerpen:

- Leefbare plaatsen
- Inwoners en gemeenschap
- Ondernemerschap
- Bezoekers en bestemming

Voor dit onderzoek zijn verschillende deelonderzoeken uitgevoerd / bronnen gebruikt:

- Bedrijvenonderzoek
- Inwonersonderzoek
- Bezoekersonderzoek
- Expertsessies
- Ambtenarensessies
- Deskresearch

Onderstaand volgt de methodische verantwoording op hoofdlijnen. In de afzonderlijke hoofdstukken gaan we hier iets uitgebreider op in.

Verzamelde kwantitatieve data

Bedrijvenonderzoek

In het bedrijvenonderzoek is met name kwantitatieve data verzameld. De Groningse gemeenten hebben data aangeleverd van de namen en contactgegevens van alle dag- en verblijfstoeristische accommodaties (het aanbod). Dit bestand is door Ginder gecompleteerd en aangevuld met onder andere aanbieders van zakelijke faciliteiten (vergaderen, congressen, etc.). Vervolgens zijn deze accommodaties per e-mail benaderd met een online, beveiligde vragenlijst over het aanbod, hun prijzen, bezetting, de herkomst van de bezoekers, duurzaamheid, etc. Daarna zijn de accommodaties, die nog niet per e-mail reageerden, door ons veldwerkbureau telefonisch benaderd om de streefrespons van 40% te behalen. Met dit onderzoek is nauwkeurige informatie verkregen over de omvang van het toerisme, het type aanbod, bezoekersaantallen voor dagtoerisme, overnachtingen, etc.

In totaal zijn 698 accommodaties benaderd, waarvan 292 interviews compleet zijn afgerond. Dat is een respons van 42%, wat relatief hoog voor dit type onderzoek.

Bezoekersonderzoek

In overleg met de Groningse gemeenten is een vragenlijst opgesteld voor toeristische bezoekers aan de provincie Groningen. Deze vragenlijst gaat over welke activiteiten toeristen uitvoerden, hoe deze werden gewaardeerd, herkomst van de bezoeker, mening over het aanbod, dag – of verblijfstoerist, andere kenmerken bezoeker, etc.

In totaal werden tussen half juli en eind september jl. in de provincie Groningen door bureau Veldwerk Optimaal 2.505 interviews onder toeristen op locatie verricht. Dat zijn personen die niet afkomstig waren uit de gemeente zelf. De steekproef van bezoekers werd vrijwel gelijk verspreid over de gemeenten. Dat komt niet overeen met de werkelijkheid van de spreiding van bezoekersaantallen, daarom zijn weegfactoren toegepast. De resultaten per gemeente bleven onveranderd, maar het provincietotaal is berekend door per gemeente te wegen met de daadwerkelijke bezoekersaantallen.

Inwonersonderzoek

In overleg met de gemeenten is een vragenlijst opgesteld voor de inwoners van de provincie Groningen. Deze gaat in op het gebruik van vrijetijds- en toeristische activiteiten door inwoners, de provincie Groningen, wat men mist in het aanbod, etc. In totaal bestaat het inwoneronderzoek uit 2.534 enquêtes met deze vragenlijst. Deze vragenlijst is door de gemeenten verspreid via social media van de gemeente zelf, andere social media, lokale kranten, deels via inwonerspanels, etc. Deze respons was redelijk gelijkmatig verspreid over de gemeenten. De spreiding van de inwoners over de gemeenten is uiteraard niet zo gelijkmatig, dus is er gebruik gemaakt van weegfactoren op basis van inwonersaantallen. De resultaten per gemeente bleven hierbij ongewijzigd, maar het totaal voor de provincie Groningen is gewogen met de inwonersaantallen.

Kwantitatieve data van derden een deskresearch

De werkgelegenheid in de provincie is aangeleverd door Ipsos op verzoek het Provinciaal Arbeidsregister/LISA in Groningen (na een verzoek van Ginder). De data van de horeca-aanbieders is ook door deze instantie aangeleverd.

Soms zijn ontbrekende adressen, prijzen, bezoekersaantallen, etc.. aangevuld met deskresearch, zoals de bezoekersaantallen van Groningse musea.

Kwalitatieve data

In totaal zijn tien focusgroepen met ambtenaren van de tien verschillende gemeenten georganiseerd en drie focusgroepen met experts op het gebied van (1) arbeidsmarkt, diversiteit & inclusie, (2) natuur & landschap en (3) duurzame gemeenschappen. Daarnaast is een interview gehouden met Marketing Groningen in verband met afwezigheid tijdens de focusgroep.

2

Conclusies

2.1 VRIJETIJDSECONOMIE IN DIENST VAN VITALE GEMEENSCHAPPEN EN LEEFBARE PLAATSEN

De provincie Groningen is een gebied vol grote contrasten; van de Dollard tot de Hondsrug; van de oude borgen, kerken en vestingen tot het moderne Werelderfgoedcentrum Waddenzee; van het Dark Sky park en de rust en ruimte van Westerwolde tot de bruisende 24 uren horeca van Groningen stad en van het futuristische Forum tot de eindeloze horizon van Oldambt. Groningen heeft haar inwoners én haar bezoekers vanalles te bieden. Het merendeel van de inwoners van de provincie staat achter verdere ontwikkeling van toerisme. Dat is volgens inwoners goed voor de werkgelegenheid, voor het (lokale) winkel- en horeca-aanbod en voor het behoud van erfgoed en ambachten. Het ontvangen van toeristen draagt volgens een grote groep inwoners bovendien bij aan een positief imago en trots op de eigen woonplaats en cultuur. In de focus groepen met experts en ambtenaren is op meerdere manieren stilgestaan bij deze thema's.

Imago, trots en verbinding

Ondanks alle positieve aandacht die gegenereerd wordt, heeft het imago van Groningen de afgelopen jaren te lijden onder de commotie en de impact van aardbevingsschade, de continue aandacht voor de problematiek rondom het aanmeldcentrum in Ter Apel en het (herhaaldelijk) voorkomen van deelgebieden in lijstjes die achterlopen t.o.v. andere delen van Nederland als het bijvoorbeeld gaat om brede welvaart, gezondheid en huizenprijzen. Het is belangrijk hier een positief geluid tegenover te blijven zetten en vooral ook positieve ervaringen bij bezoekers te creëren, zodat een nieuw geluid ontstaat over Groningen. Een geluid dat beter past bij de eigenzinnigheid en pioniersidentiteit van de provincie en haar inwoners.

Erfgoed, monumenten en verhalen

Naar aanleiding van alle gesprekken die we hebben gevoerd, hebben we een enorme hoeveelheid rapporten, studies en links naar websites ontvangen over al het moois dat Groningen te bieden heeft en de Groningers heeft gevormd. Er is zoveel te vertellen, te zien en te voelen. Het moet alleen nog beter zichtbaar en beter verbonden worden, in de echte wereld en met Groningen. Dat kan met apps, borden en vrijwilligers in de oude kernen, langs de kanalen en bij de monumenten. Het ontvangen van bezoekers houdt de verhalen levend, biedt kansen voor herbestemming en onderhoud van monumenten en brengt de Groningers in contact met hun erfgoed.

Natuur, landschap, (water-)recreatie en gezondheid

Een van de grote uitdagingen in Groningen (net als op veel andere plekken in Nederland) is de spanning tussen bouwen, natuur, energie, landbouw en recreatie. De transitie van het landelijk gebied druist in tegen de waarde die het open landschap heeft. Tegelijkertijd zijn nieuw ondernemerschap en het stapelen van verdienmodellen nodig om wonen, werken en ondernemen in het Ommeland aantrekkelijker te maken. Meer verblijfstoerisme kan helpen om kleine kernen vitaler te maken. Meer toerisme maakt ook meer wandel-, fiets- en vaarroutes mogelijk die ook bewoners mentaal en fysiek gezonder houden. Ieder gebied heeft daar zijn eigen aanpak bij nodig zonder het grotere geheel en belang uit het oog te verliezen.

Bezoekers en bestemmingen

Uit het bezoekersonderzoek kan het volgende geconcludeerd worden.

- › De meeste dagbezoekers zijn herhaalbezoekers uit de eigen provincie, Drenthe, of van verder weg. De meeste verblijfsbezoekers komen van buiten de noordelijke provincies.
- › De meeste bezoekers zijn tevreden over de vrijetijdsactiviteiten die ze doen: het gemiddelde is een ruime 8.
- › De sfeer, de natuur en wandelroutes worden het meest gewaardeerd. Wel zijn er verschillen tussen gemeenten. De bezoekers aan de gemeenten Pekela en Veendam zijn het minst tevreden.
- › Wat betreft uitgevoerde activiteiten zijn dat vaak een bezoek aan de horeca en winkelen - zeker in de gemeente Groningen. In de Ommelanden is dat vaker wandelen, fietsen, een dorp of natuurgebied bezoeken.
- › De bezoeker komt meestal met een partner of familie (70%). Ongeveer 60% van de bezoekers is 50 jaar of ouder, jongeren bezoeken de provincie minder vaak.
- › Als verbeterpunt wordt vaak meer horeca aanbod genoemd.

Leefbare gemeenschappen

Uit het inwonersonderzoek blijkt dat inwoners van de provincie Groningen (zeer) tevreden zijn over de vrijetijdsactiviteiten die zij ondernemen. De ontevredenheid die er nog wel is, is sterker bij inwoners van de Ommelanden dan bij inwoners van de gemeente Groningen.

De meest uitgevoerde activiteiten (fietsen, wandelen, bezoek natuur, watersport en bezoek dorp) scoren allemaal vrij hoog in tevredenheid. Alleen winkelen/funshoppen heeft een relatief lage score op '(zeer) tevreden'.

Voor het draagvlak van toerisme geldt dat, ondanks de verschillen per gemeente, inwoners van de provincie zien dat toerisme en recreatie belangrijk zijn voor de regio. Meer dan 80% van de inwoners vindt dat de sector goed is voor de lokale economie. Veel inwoners vinden ook dat toerisme en recreatie bijdragen aan een positiever imago van hun gemeente (niet zozeer om de eigen trots, maar meer om de uitstraling naar buiten toe).

In de Ommelanden ziet 64% graag meer toeristen in de gemeente komen, ten opzichte van 50% in de gemeente Groningen. In de gemeente Groningen wordt ook iets meer drukte en overlast ervaren dan in de Ommelanden, maar overlast en drukte worden in totaal slechts in beperkte mate ervaren door inwoners. Voor circa 86% van de inwoners zijn de voordelen van toerisme groter dan de nadelen.

2.2 VRIJETIJDSECONOMIE IN DIENST VAN DE GRONINGSE ECONOMIE

De provincie Groningen kent een vrijetijdsbesteding van ongeveer € 364 miljoen, ofwel bijna € 1 miljoen bestedingen in toerisme per dag. Er zijn 21,3 miljoen dagbezoeken (waarvan circa twee derde wandelen en fietsen) en circa 2,2 miljoen overnachtingen. Hiervoor is al betoogd wat de provincie te bieden heeft: van moderne hotels tot charmante Bed & Breakfasts, van luxe zelfstandige vakantiewoningen tot een zelfstandig park (er openen twee nieuwe parken in 2024), van charmante verblijven aan de Waddenkust tot mooie vaarroutes.

We trekken de volgende conclusies:

- › De spreiding van het aanbod verschilt sterk. Alleen campings zijn in vrijwel elke gemeente te vinden. Dat geldt ook voor hotels, maar die concentreren zich sterk in de gemeenten Groningen, Eemsdelta, Het Hogeland en Midden-Groningen. De Bed & Breakfasts zijn verspreid, maar met name te vinden in de gemeenten Het Hogeland en Groningen. De vakantieparken concentreren zich in de gemeenten Westerwolde en Het Hogeland. De gemeenten Westerwolde, Groningen en het Hogeland bieden in totaal de meeste logiescapaciteit.
- › In vergelijking met andere Nederlandse provincies biedt de provincie Groningen de laagste logiescapaciteit. Het aantal overnachtingen dat dit per jaar oplevert is in de buurprovincies Fryslân en Drenthe bijvoorbeeld 3-4 keer zo hoog als in Groningen.
- › Het aanbod lijkt met de forse hoeveelheid overnachtingen in de hotels (42% van het totaal en bijna twee derde van de bestedingen in het verblijfstoerisme) jaarrond, maar een groot deel van de hotels is gevestigd in de gemeente Groningen. In de Ommelanden is het aanbod met veel campings en jachthavens behoorlijk seizoensmatig (niet jaarrond, maar gericht op het lente- en zomerseizoen).

Om de economische kracht van de sector te versterken zou een meer jaarrond aanbod kunnen helpen. De komst van twee nieuwe vakantieparken draagt hieraan bij.

- › De werkgelegenheid in de sector (circa 20.000 banen) is met 6,3% van de werkgelegenheid vrijwel gelijk aan het landelijke percentage. In de meeste gemeenten van de Ommelanden is dit percentage echter iets lager dan landelijk, in de gemeente Groningen iets hoger.
- › De bezetting van de meeste accommodaties is iets lager dan landelijk. Voor vakantieparken is de bezetting wel hoger dan gemiddeld. In hotels zien we een iets hoger aandeel zakelijke gasten dan landelijk. Dat wordt niet veroorzaakt door een enorme zakelijke markt, maar een door wat lager aantal toeristische gasten dan bijvoorbeeld in omliggende provincies.
- › Er zijn circa 300 dagrecreatieve aanbieders. Door het forse aantal wandelen fietstochten (met lage bestedingen) is het gemiddelde bestedingsbedrag met € 8,- per dagbezoek beperkt. Er is een gevarieerd aanbod aan dagtoerisme, maar wat betreft economische trekkracht zijn er slechts 10 trekkers met 100.000 bezoekers of meer. Hoe meer bezoekers kunnen worden getrokken in categorieën met een hoger bestedingsniveau, hoe sterker de economische kracht van toerisme is.
- › Toerisme levert (ook in de toekomst) voor de provincie Groningen een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid in de gemeenschappen, zowel maatschappelijk als economisch. Er is onder inwoners van met name de Ommelanden veel draagvlak voor groei van het toerisme. Hier biedt de groei van de Vrijetijdseconomie een kans voor versterking van de leefbaarheid.

3

Inwoners en gemeenschap

3.1 OPZET ONDERZOEK

Ten behoeve van het inwonersonderzoek is per deelnemende gemeente een online enquête uitgezet onder inwoners. Daarnaast is op diverse locaties in de verschillende gemeenten veldwerk uitgevoerd. De resultaten van de fysieke interviews en online enquêtes zijn samengevoegd tot één databestand. Op basis van dit databestand zijn de onderzoeksresultaten bepaald en uitgewerkt in dit hoofdstuk.

In totaal hebben 2.534 respondenten deelgenomen aan het inwonersonderzoek. In de tabel is de verdeling van respondenten naar gemeente te zien. Omdat deze verdeling geen goede representatie van de provinciale verdeling van inwoners over de gemeenten is, hebben we een weging toegepast op de provinciale resultaten. De resultaten in dit hoofdstuk zijn dus gewogen resultaten. Voor het onderzoek zijn ook (groten)deels ingevulde vragenlijsten meegeteld.

In totaal was 44% van de respondenten man, 52% vrouw en 3% anders of heeft geen antwoord gegeven. De leeftjidsverdeling van respondenten lag in lijn met de leeftjidsverdeling van de inwoners van de provincie in het algemeen (bevolking van 18+ jaar). Op de factor leeftijd is daarom geen weging toegepast. Bij een steekproef met deze omvang kan met 95% zekerheid uitspraken over percentages worden gedaan met een foutmarge van 2%. Op gemeenteniveau is de marge door de kleinere steekproef iets hoger (6%-8%).

Thema's

In de enquête zijn diverse onderwerpen opgenomen, zoals:

- Demografische gegevens
- Participatie (deelname), frequentie en tevredenheid over ondernomen activiteiten rond toerisme en recreatie
- Gemiste (vrijetijds-)activiteiten in de eigen gemeente
- Stellingen over de ervaren voor- en nadelen van toerisme en recreatie

- in de eigen gemeente
- De toekomst van toerisme en recreatie in de eigen gemeente en de rol die de gemeente daarin heeft
- Leefstijlen van inwoners. Deze zijn niet gebaseerd op de enquêtes

Deze onderwerpen zijn onderverdeeld in de komende paragrafen:

- 3.2 – Leefstijlen inwoners
- 3.3 – Vrijetijdsactiviteiten inwoners
- 3.4 – Draagvlak toerisme en recreatie
- 3.5 – Invloed op imago en sociale verbinding
- 3.6 – Ervaren drukte en voordelen
- 3.7 – Rol van de gemeente

Tabel 2.1 Steekproef inwonersonderzoek per gemeente

Deelnemers enquête per gemeente (ongewogen)	Aantal respondenten
Gemeente Eemsdelta	190
Gemeente Groningen	238
Gemeente Het Hogeland	240
Gemeente Midden-Groningen	179
Gemeente Oldambt	230
Gemeente Pekela	262
Gemeente Stadskanaal	225
Gemeente Veendam	230
Gemeente Westerkwartier	462
Gemeente Westerwolde	278
Eindtotaal	2.534

3.2 VRIJETIJDSACTIONIVITEITEN INWONERS

Inwoners is gevraagd welke activiteiten zij ondernemen in hun vrijetijd (participatie). Op provinciaal niveau komt de volgende top-5 aan activiteiten naar voren:

1. Recreatief wandelen
2. Bezoek horeca/terrasje
3. Recreatief fietsen
4. Bezoek natuurgebied
5. Winkelen/funshoppen

De participatiegraad in vrijetijdsactiviteiten is het hoogst in de gemeente Groningen en het laagst onder inwoners van de gemeente Pekela. Verder zijn er nog een aantal andere opvallende punten:

- ▶ Inwoners van gemeente Groningen ondernemen meer culturele activiteiten (concert-, theater- en museumbezoek) en bezoeken vaker evenementen dan inwoners uit het Ommeland. Gemeenten Pekela, Stadskanaal en Westerwolde scoren het laagst in deelname aan deze culturele activiteiten. Inwoners van gemeente Eemsdelta hebben juist een bovengemiddeld hoge deelname aan evenementen.
- ▶ In de Ommelanden wordt vaker vrijetijdsbesteding zoals dorpen bezoeken en recreatief wandelen genoemd. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het type inwoner en omgeving. Vooral onder inwoners van gemeenten Het Hogeland en Westerwolde scoren de activiteiten hoog.
- ▶ Horeca/terrasbezoek is één van de belangrijkste activiteiten voor inwoners van de provincie Groningen en staat op nummer 1 in de gemeente Groningen. In het Ommeland staat dit op de derde plek. In Pekela geeft slechts 27% van de inwoners aan hieraan deel te nemen, terwijl andere Ommeland-gemeenten rond de 70% scoren, met Eemsdelta, Stadskanaal en Het Hogeland als hoogst.

- ▶ Bezoek aan attracties, dierentuinen en wellnesscentra scoren laag qua participatie. Het gebrek aan aanbod lijkt daarbij de meest voornamelijk reden. Door de beperkte steekproef voor deze activiteit, is uitsplitsing naar frequentie en tevredenheid in de volgende paragrafen voor deze activiteiten niet mogelijk.

Tabel 2.2a Participatie vrijetijdsactiviteiten

Activiteit	Provincie Groningen	Ommelanden
Recreatief fietsen	67%	70%
Recreatief wandelen	76%	75%
Bezoek natuurgebied	63%	60%
Watersport	25%	25%
Bezoek dorp	44%	48%
Bezoek horeca/terrasje	73%	69%
Winkelen/funshoppen	50%	49%
Dierenpark/aquarium	5%	5%
Wellnesscentrum/sauna	12%	10%
Markt/braderieën	47%	46%
Theater/concert	48%	36%
Bezoek erfgoedlocatie/ bezienswaardigheid	31%	28%
Bezoek museum/culturele instelling	39%	27%
Bezoek attractie	10%	8%
Bezoek evenement	45%	41%
Anders, namelijk:	5%	4%

Naast de participatie is ook gevraagd naar de frequentie waarin inwoners de activiteiten ondernamen. Inwoners konden aangeven of ze een activiteit op jaarbasis regelmatig, vaak of heel vaak ondernamen. Wandelen is de meest ondernomen activiteit (participatie), maar ook de meest frequent ondernomen activiteit. De top-5 activiteiten scoren allemaal vrij hoog op frequentie. Horeca/terras en winkelen worden minder frequent ondernomen door inwoners. Recreatief fietsen wordt na wandelen het vaakst ondernomen door inwoners van de provincie Groningen.

- ▶ Een bezoek aan een markt/braderie wordt door inwoners van de gemeente Groningen vaker ondernomen dan inwoners van het Ommeland. Ook een bezoek aan horeca/terras (wat qua participatie wel relatief hoog staat overal) wordt door die inwoners vaker ondernomen dan door andere.
- ▶ Watersport wordt meer frequent ondernomen door inwoners van de Ommelanden. Vooral gemeenten Eemsdelta en Oldambt scoren hoog in frequentie.
- ▶ Een bezoek aan een dorp wordt vaak gedaan door inwoners van de gemeenten Pekela en Stadskanaal. Zij scoren op frequentie van andere activiteiten vaak (veel) lager dan het gemiddelde in de provincie.
- ▶ In de gemeente Westerwolde en Veendam geven inwoners aan meer frequent een natuurgebied te bezoeken dan gemiddeld in de provincie.

Tabel 2.2b Frequentie van ondernomen activiteiten

	Provincie Groningen			Ommelanden		
	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
Recreatief fietsen	56%	26%	17%	62%	24%	14%
Recreatief wandelen	45%	30%	26%	47%	26%	27%
Bezoek natuurgebied	61%	24%	14%	61%	25%	14%
Watersport	65%	20%	14%	60%	23%	17%
Bezoek dorp	60%	28%	12%	57%	29%	15%
Bezoek horeca/terrasje	67%	22%	11%	73%	20%	7%
Winkelen/funshoppen	67%	25%	8%	67%	26%	7%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	72%	19%	9%	81%	14%	5%
Theater/concert	81%	14%	4%	85%	12%	3%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	89%	9%	2%	87%	10%	2%
Bezoek museum/culturele instelling	84%	11%	5%	88%	10%	2%
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	86%	12%	3%	88%	11%	2%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*

* Bij deze activiteiten is de participatie aan de activiteit te laag om een betrouwbaar resultaat op de frequentie te geven.

In het algemeen zijn inwoners van de provincie Groningen (zeer) tevreden over de vrijetijdsactiviteiten die zij ondernemen. Alleen ondernomen activiteiten zijn beoordeeld. De top-5 activiteiten scoren allemaal vrij hoog in tevredenheid. Alleen winkelen / funshoppen heeft een relatief lage score op '(zeer) tevreden'. Wanneer we kijken naar het verschil tussen het gemiddelden in de provincie Groningen en de Ommelanden voor deze activiteit, dan zit de (on)tevredenheid vooral bij inwoners van de Ommelanden. Wat verder opvalt:

- › Tevredenheid op cultureel gebied (bezoek aan een museum, theater, erfgoed, etc.) wordt vooral door inwoners van de gemeente Groningen goed gewaardeerd. Bij de Ommelanden is de tevredenheid over die activiteiten meer gematigd.
- › Bij de Ommelanden is de mate waarin inwoners (zeer) tevreden zijn over de activiteiten in zijn algemeenheid lager. Het minst tevreden over activiteiten zijn inwoners van gemeente Pekela, maar individuele verschillen tussen gemeenten zijn groot (zie Bijlage 7.1).
- › Horeca/terras wordt in de Ommelanden niet goed gewaardeerd, terwijl het wel één van de topactiviteiten is qua participatie en frequentie. Ook rond watersport is meer negativiteit, al geldt dat voor inwoners van de gehele provincie Groningen.

Tabel 2.2c Tevredenheid van ondernomen activiteiten

	Provincie Groningen			Ommelanden		
	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden
Recreatief fietsen	69%	20%	11%	67%	19%	13%
Recreatief wandelen	69%	21%	10%	70%	20%	11%
Bezoek natuurgebied	69%	23%	8%	74%	18%	8%
Watersport	55%	22%	23%	54%	20%	26%
Bezoek dorp	65%	28%	7%	60%	31%	9%
Bezoek horeca/terrasje	68%	20%	12%	56%	25%	19%
Winkelen/funshoppen	53%	32%	14%	45%	36%	19%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	62%	30%	8%	53%	36%	11%
Theater/concert	76%	20%	4%	69%	25%	6%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	69%	27%	4%	69%	27%	4%
Bezoek museum/culturele instelling	70%	23%	7%	62%	31%	7%
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	60%	32%	8%	57%	34%	8%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*

** Bij deze activiteiten is de participatie aan de activiteit te weinig om een betrouwbaar resultaat op de tevredenheid te geven.*

Meer dan de helft van de inwoners van de provincie mist geen activiteiten in het huidige aanbod, in de Ommelanden is dat precies de helft. In het algemeen geeft dit een positieve uitgangssituatie weer. Toch zijn er enkele opvallende punten uit de (open) antwoorden op de vraag of inwoners activiteiten missen.

- › Horeca en terrassen worden door inwoners van de provincie het vaakst als gemiste activiteit genoemd. Dit gemis komt vooral naar voren bij inwoners van de Ommelanden. Hoewel horeca en terrassen tot de top-5 activiteiten behoren qua participatie, is de tevredenheid over het aanbod laag. Uit de analyse van de open antwoorden blijkt dat inwoners vooral meer (divers) horeca-aanbod wensen, met meer ruimte voor terrassen in kleinere kernen en gemeenten.
- › Een vergelijkbaar beeld ontstaat bij waterrecreatie. Waar eerdere lijsten vooral watersporten benoemden, blijkt uit de open antwoorden dat inwoners breder kijken naar recreatie op en rondom water. Dit omvat sporten op natuurwater, recreatie aan het water en zwembaden. Inwoners de Ommelanden geven aan dat de aanwezige wateren in de provincie nog onvoldoende worden benut.
- › In de Ommelanden komt daarnaast een tekort aan recreatie voor kinderen en jongeren naar voren. Inwoners missen activiteiten om met kinderen te ondernemen en zien aanbod voor jongeren verdwijnen. Dit wordt gekoppeld aan de leefbaarheid van de gemeenten. Volgens inwoners gaat zonder activiteiten voor kinderen en jongeren de vitaliteit van het buitengebied achteruit.
- › Uit de resultaten in Bijlage 7.1 blijkt dat ongeveer de helft van de inwoners in de Ommelanden activiteiten mist. Gemeente Pekela (63%)

en Stadskanaal (56%) vallen daarbij het meest negatief op. Aan de andere kant springt gemeente Westerkwartier er positief uit met 39% die aanbod mist, een score die vergelijkbaar is met de gemeente Groningen. In deze twee gemeenten geven inwoners het minst vaak aan activiteiten te missen.

Tabel 2.2d Geen gemiste activiteiten

	Mist geen activiteiten
Provincie Groningen	55%
Ommelanden	50%

Tabel 2.2e Gemiste activiteiten

Provincie Groningen	Ommelanden
Horeca en terrassen	Horeca en terrassen
Waterrecreatie	Waterrecreatie
Culturele activiteiten	Natuur en buitenactiviteiten
Natuur en buitenactiviteiten	Culturele activiteiten
Sport en wellness	Recreatie voor jeugd

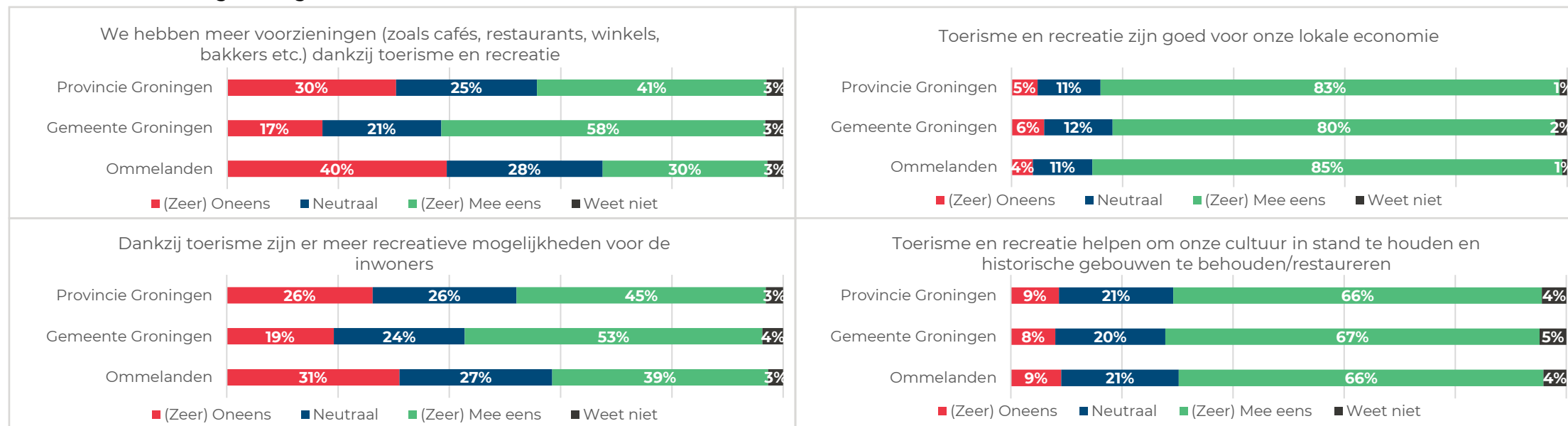
3.3 DRAAGVLAK TOERISME EN RECREATIE

In het vervolg van het onderzoek zijn stellingen voorgelegd aan de inwoners. Zij konden aangeven of ze het daar (zeer) mee eens, neutraal of (zeer) oneens mee waren. Daaruit blijkt dat inwoners van de gemeente Groningen in het algemeen meer voordelen ervaren van de sector dan inwoners van de Ommelanden. De gemeente Groningen is apart weergegeven in de grafieken gezien deze positieve ervaring. Inwoners van de gemeente Groningen geven aan dat toerisme en recreatie zorgen voor meer voorzieningen en recreatieve mogelijkheden voor henzelf. In de andere negen gemeenten (Ommelanden) is het percentage inwoners dat deze voordelen erkent beduidend lager. Dat kan ook te maken hebben met juist minder toeristische voorzieningen in sommige gemeenten.

- Toch zijn er enkele positieve uitschieters, zoals de gemeenten Oldambt en Het Hogeland, waar inwoners vaker aangeven dat zij wel meer voorzieningen en mogelijkheden ervaren door toerisme.
- Daarentegen scoort gemeente Pekela op dit gebied het laagst, inwoners merken daar het minste invloed van toerisme en recreatie.

Ondanks de verschillen in ervaren voordelen, zien inwoners van de provincie dat toerisme en recreatie belangrijk zijn voor de regio. Meer dan 80% van de inwoners vindt dat de sector goed is voor de lokale economie. Ook is er weinig verschil in de perceptie dat toerisme en recreatie kunnen bijdragen aan het behoud van lokale cultuur en erfgoed. Dit toont aan dat de inwoners van de provincie op deze twee punten eensgezind zijn.

Grafiek 2.3 Stellingen draagvlak toerisme en recreatie

3.4 INVLOED OP IMAGO EN SOCIALE VERBINDING

Toerisme en recreatie zorgen er niet direct voor dat inwoners trots zijn op hun gemeente. Er zijn weinig verschillen tussen inwoners van de verschillende gemeenten. De gemeente Groningen is vaker iets positiever, wat mogelijk kan worden verklaard doordat deze inwoners al meer ervaring hebben met de uitstralingseffecten die toerisme en recreatie met zich meebrengen.

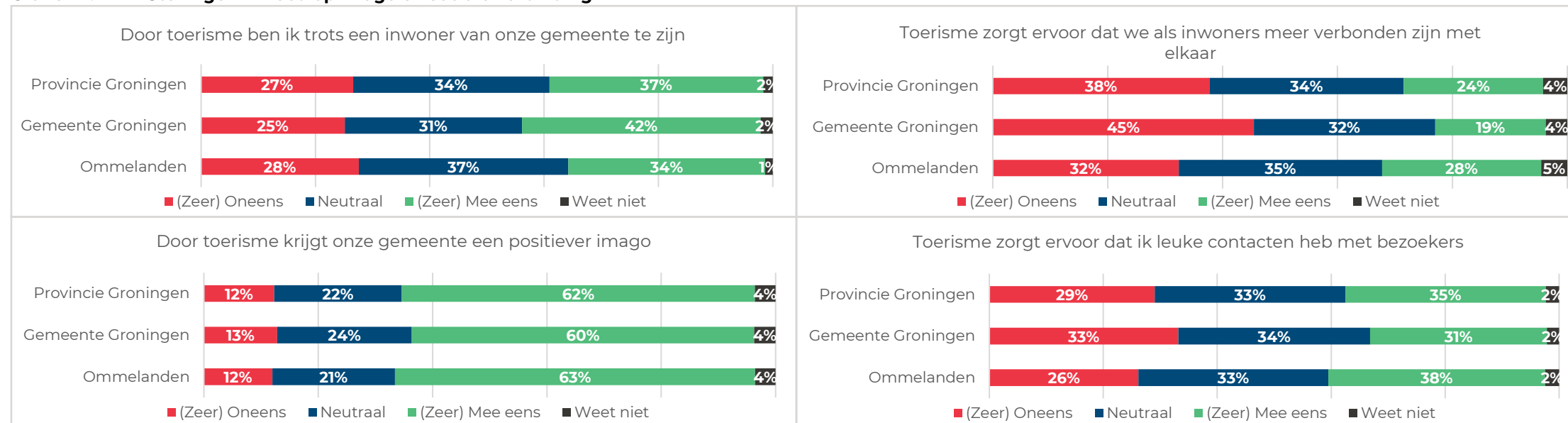
- Desondanks vinden veel inwoners dat toerisme en recreatie bijdragen aan een positiever imago van hun gemeente. Het gaat hen hierbij minder om eigen trots, maar meer om de uitstraling naar buiten toe. Inwoners zien toerisme als een kans om de regio aantrekkelijker te maken voor mensen van buiten de provincie. Vooral inwoners van

gemeenten als Eemsdelta, Het Hogeland, Oldambt en Veendam denken dat toerisme hun gemeente een positiever imago geeft.

Daartegenover staan inwoners van gemeenten Midden-Groningen en Westerkwartier, die opvallend minder deze mening delen.

In termen van sociale verbondenheid zien inwoners weinig voordelen van toerisme en recreatie. Het merendeel is het oneens of neutraal met de stelling dat toerisme bijdraagt aan onderlinge sociale verbondenheid. Ook op de vraag of toerisme zorgt voor meer en leukere contacten met bezoekers, reageren inwoners gemengd. Inwoners van de gemeente Groningen reageren hier negatiever op dan inwoners uit andere gemeenten.

Grafiek 2.4 Stellingen invloed op imago en sociale verbinding

3.5 ERVAREN DRUKTE EN VOORDELEN

In deze paragraaf gaan we dieper in op de ervaringen van inwoners met betrekking tot de drukte en de voordelen van toerisme en recreatie. De helft van de inwoners van de provincie Groningen vindt dat het aantal toeristen in hun gemeente in de komende vijf jaar (veel) mag groeien. Dit wijst op een breed draagvlak om als provincie verder te ontwikkelen op het gebied van toerisme. Slechts 7% van de inwoners geeft aan dat zij (veel) minder toeristen willen zien.

- ▶ Er zijn echter verschillen tussen de gehele provincie Groningen en de Ommelanden. Inwoners van de gemeente Groningen zijn minder positief over een mogelijke toename in bezoekersaantallen, wat het verschil tussen de provincie en de Ommelanden verklaart. De gemeente Groningen trekt momenteel het hoogste aantal toeristen in de provincie. Over het algemeen zijn die inwoners tevreden met het huidige toerisme en ervaren ze geen sterke behoefte aan groei, maar ook geen wens voor een vermindering van toeristen.
- ▶ In de Ommelanden is het beeld aanzienlijk positiever als het gaat om de groei van toerisme en recreatie. Bijna twee derde van de inwoners geeft aan dat het aantal toeristen in de komende vijf jaar mag toenemen. Vooral inwoners van gemeenten zoals Pekela (waar 79% van de inwoners groei wel ziet zitten), Eemsdelta, Oldambt en Stadskanaal zijn opvallend positief over deze groei. In tegenstelling zijn inwoners van Westerkwartier en Westerwolde gematigder in hun enthousiasme over groei in aantallen.
- ▶ Deze houding ten opzichte van de toekomstige ontwikkeling van toerisme komt overeen met hoe inwoners de huidige drukte ervaren. Het is goed om op te merken dat inwoners op dit moment geen gevoel

van overmatige drukte ervaren door toerisme. Dit beeld is te zien onder alle inwoners van de provincie.

Tabel 2.5a **Ontwikkeling aantal toeristen**

Hoe zou u willen dat het aantal toeristen wordt in uw gemeente de komende vijf jaar?	Provincie Groningen	Ommelanden
Ik zou graag (veel) meer toeristen zien in mijn gemeente	50%	64%
Ik vind het aantal toeristen precies goed in mijn gemeente	37%	26%
Ik zou graag (veel) minder toeristen zien in mijn gemeente	7%	4%
Weet ik niet	7%	6%

Tabel 2.5b **Ervaren drukte van toeristen**

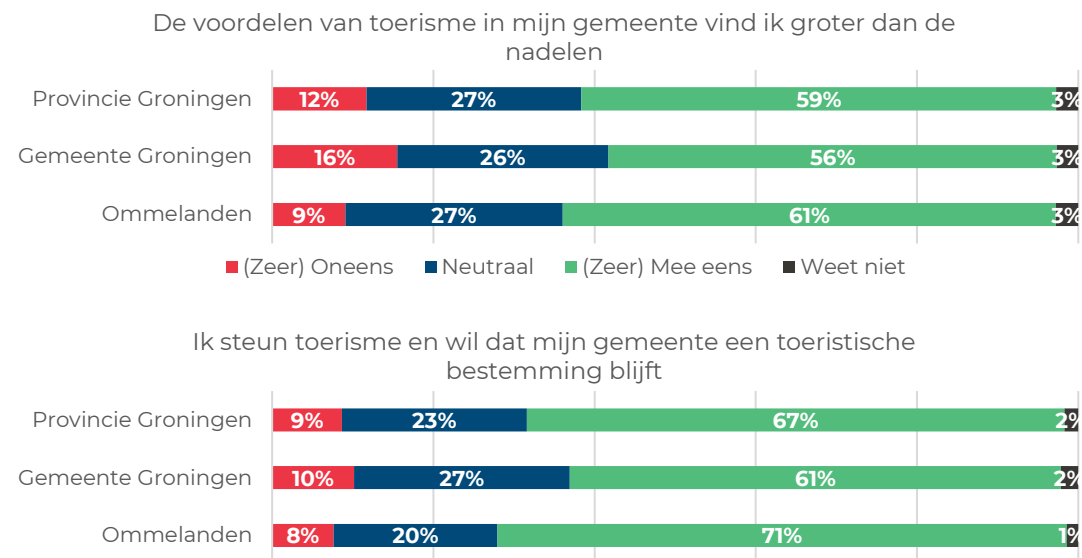
Hoe ervaart u in het algemeen de drukte van het aantal aanwezige toeristen in uw gemeente?	Provincie Groningen	Ommelanden
Rustig	22%	32%
Redelijk rustig	23%	25%
Aanvaardbaar/goed	49%	41%
Te druk	4%	2%
Veel te druk	3%	1%

Het draagvlak voor toerisme en recreatie is hoog in de provincie Groningen. Het merendeel van de inwoners steunt de toeristische bestemming van hun gemeente. Daarnaast vindt bijna 60% van de inwoners dat de voordelen van toerisme opwegen tegen de nadelen. Opvallend hierbij is dat de scores voor de gemeente Groningen iets lager liggen dan die voor de Ommelanden. Dit kan worden verklaard doordat het toerisme in de gemeente Groningen al een meer volwassen niveau heeft bereikt, wat mogelijk tot lagere draagvlakcijfers leidt. Dit was ook het beeld op de vorige pagina.

In de Ommelanden is het draagvlak voor toerisme nog sterker. Inwoners van de gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta geven zelfs aan, (meer dan 75%) het eens te zijn met de stelling dat de voordelen van toerisme groter zijn dan de nadelen.

Grafiek 2.5 Draagvlak voor toerisme en recreatie

Bij de eerdere stellingen kwam een positief beeld, van inwoners ten opzichte van toerisme en recreatie, naar voren. Om een completer beeld te krijgen, hebben we inwoners ook gevraagd of zij negatieve effecten ervaren. Het positieve beeld wordt ook in deze antwoorden bevestigd: in totaal ervaart 76% van de inwoners van de provincie Groningen geen negatieve effecten van toerisme. Wel is er een verschil zichtbaar tussen de provincie Groningen en de Ommelanden. Dit komt neer op meer ervaringen met de negatieve effecten van toerisme in de gemeente Groningen dan in de Ommelanden.

- › Inwoners van de gemeenten Pekela en Stadskanaal ondervinden de minste negatieve effecten van toerisme. In beide gemeenten is dat minder dan 10%. Een mogelijke verklaring is het beperkte toeristische aanbod aldaar. Aan de andere kant ervaren inwoners van de gemeente Westerwolde de meeste negatieve effecten, met 23% die aangeeft enige negatieve impact te voelen. Hoewel dit percentage nog steeds laag is, sluit het aan bij eerdere inzichten waarin inwoners van Westerwolde gematigder reageerden. Ook in de gemeenten Het Hogeland en Oldambt ligt het percentage boven de 20%. Dit is opvallend, aangezien inwoners van deze gemeenten eerder juist een positief beeld afgaven ten opzichte van toerisme.
- › De meest genoemde negatieve effecten hebben betrekking op drukte, verkeersoverlast en afval. Deze effecten worden uitsluitend genoemd door inwoners die aangaven negatieve gevolgen van toerisme te ervaren. Waar verkeersoverlast in de Ommelanden het meest genoemde effect is, gaat het in de hele provincie Groningen voornamelijk om drukte.

Tabel 2.5c Negatieve effecten van toerisme

Ervaart u ook negatieve effecten van toerisme?	Ja	Nee
Provincie Groningen	24%	76%
Ommelanden	16%	84%

Tabel 2.5d Top-3 meest ervaren negatieve effecten

Provincie Groningen	Ommelanden
1. Drukke	1. Verkeersoverlast
2. Verkeersoverlast	2. Drukke
3. Afval	3. Afval

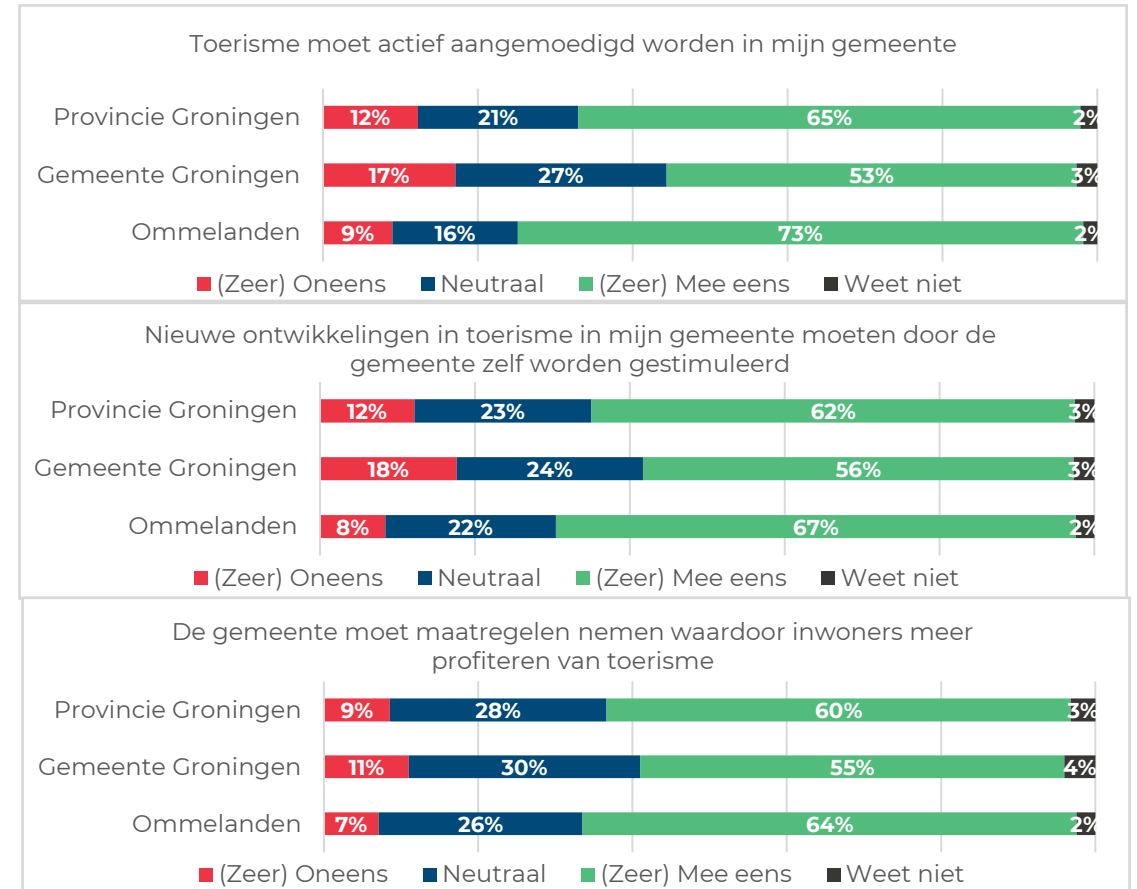

3.6 ROL VAN DE GEMEENTE

In het algemeen vinden inwoners van de provincie Groningen dat hun gemeente een actieve rol moet aannemen in het bevorderen van toerisme en recreatie. Daarnaast geven zij aan dat zij meer willen profiteren van de voordelen die de sector biedt. Inwoners van de gemeente Groningen zijn minder positief over de voortrekkersrol die hun gemeente hierin zou moeten spelen. Dat kan te maken hebben met eventuele ervaren negatieve gevolgen van toerisme. Daarentegen vinden inwoners van de Ommelanden juist dat toerisme actief moet worden aangemoedigd en dat nieuwe ontwikkelingen gestimuleerd moeten worden.

Vooraf inwoners van de gemeente Veendam zijn hier positief over. Meer dan 70% is (zeer) eens met alle drie de stellingen, wat erop wijst dat zij de voordelen van toekomstig toeristisch beleid kunnen inzien. Ook in andere gemeenten van de Ommelanden is de steun voor een actieve benadering van toerisme groot. Inwoners van Eemsdelta (85%), Stadskanaal (81%), Pekela (77%) en Oldambt (76%) geven het vaakst aan dat zij vinden dat toerisme actief moet worden gestimuleerd door de gemeente.

Grafiek 2.6 Rol van de gemeente

3.7 INWONERS EN GEMEENSCHAP

De waarde van de Vrijtijdseconomie wordt niet alleen bepaald door bezoekers. Inwoners zijn als consumenten, werknemers, ondernemers, vrijwilligers en bezoekers nauw verbonden met de lokale of regionale Vrijtijdseconomie. Wie naar de maatschappelijke waarde van de Vrijtijdseconomie wil kijken, moet daarom ook oog hebben voor de impact op de lokale gemeenschap.

Voor het bepalen van deze waarde is daarom gekeken naar:

- 1) **De bijdrage van bezoekers aan (lokale) voorzieningen**
- 2) **Versterking en bescherming van immaterieel erfgoed**
- 3) **Veiligheid en privacy**
- 4) **Sociale cohesie en trots op de eigen regio of plaats**
- 5) **Werkgelegenheid, diversiteit en inclusie**
- 6) **Vrijwilligers in cultuur, toerisme en evenementen**

In het spinnenweb diagram dat we elders in deze rapportage en in de factsheets per gemeente hebben gebruikt, brengen we zes indicatoren samen onder de categorie 'inwoners':

De score van iedere gemeente op ieder van deze indicatoren is altijd beredeneerd vanuit de impact / bijdrage van recreatie en toerisme op deze specifieke indicator. De score op iedere indicator is deels bepaald op basis van kwantitatieve gegevens uit het inwonersonderzoek, maar ook de voorbeelden en observaties die genoemd zijn in de (kwalitatieve) interviews, focusgroepen met betrokken ambtenaren, experts en belangenbehartigers zijn hierin meegenomen.

Dit leidt tot de volgende scores op provinciaal niveau, per gemeente lopen deze (logischerwijs) uiteen. Op de volgende pagina's worden deze scores per indicator toegelicht.

Tabel 2.7 **Indicatoren inwoners**

De bijdrage van bezoekers aan (lokale) voorzieningen	bezoekers dragen bij aan voorziening door gedeeld en/of gecombineerd gebruik	Voorzieningen maken deelname aan de lokale samenleving aantrekkelijk	Voorzieningen maken deelname aan de lokale samenleving mogelijk	Sommige voorzieningen (dreigen te) moeten sluiten	Voorzieningen moeten sluiten door leegstand
Versterking en bescherming van immaterieel erfgoed	Bezoekers dragen bij aan versterking immaterieel erfgoed	Bezoekers dragen bij aan instandhouding van immaterieel erfgoed	Bezoekers hebben geen invloed op immaterieel erfgoed	Immaterieel erfgoed dreigt verloren te gaan door gebrek aan deelnemers	Immaterieel erfgoed gaat verloren door gebrek aan deelname van bewoners en bezoekers
Veiligheid en privacy	R&T maakt lokale aanwezigheid van hulpdiensten mede mogelijk	R&T draagt bij aan (sociale) veiligheid op straat	R&T heeft geen invloed	Op piekmomenten leidt R&T tot onveilige situaties of verlies van privacy	R&T leidt tot onveilige situaties en verlies van privacy
Sociale cohesie en trots op eigen regio	Bewoners zijn trots om onderdeel te zijn van en bij te dragen aan de gemeenschap	(sommige) bewoners zijn trots om bezoekers te ontvangen met interesse in (de cultuur & historie van) de gemeenschap	R&T heeft geen invloed	Hoeveelheid bezoekers verkleint sociale cohesie	Bezoekers verdringen lokale bewoners
Werkgelegenheid, diversiteit en inclusie	R&T creëert kansen voor werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt	R&T creëert extra werkgelegenheid	R&T draagt bij aan behoud werkgelegenheid	Onvoldoende bezoekers om (volledige) banen te creëren in R&T	werkgelegenheid in R&T krimpt
Vrijwilligers in cultuur, toerisme en evenementen	Het netwerk van vrijwilligers vernieuwd zichzelf, wordt ondersteund door professionals en is toekomst-bestendig	Een gezond netwerk van vrijwilligers is actief om bezoekers en bewoners te betrekken in CTE activiteiten	Vrijwilligers ervaren hun tijdsbesteding als waardevol en betekenisvol	Cultuur, toerisme en evenementen zijn (te) afhankelijk van een beperkte groep vrijwilligers	Er zijn te weinig vrijwilligers om alle verenigingen en stichtingen te laten functioneren

1) De bijdrage van bezoekers aan (lokale) voorzieningen

In een relatief dun bevolkt gebied kunnen bezoekers bijdragen aan de instandhouding van lokale onderwijs, sport en culturele voorzieningen. Door bezoek en medegebruik worden soms (extra) inkomsten gegenereerd. Denk bijvoorbeeld aan zwembaden of (sport-)evenementen met regionale aantrekkingskracht (bijvoorbeeld in Veendam), maar ook een hybride café/ buurthuizen/ culturele centra waar op doordeweekse dagen muziekverenigingen kunnen repeteren en in de weekenden gasten worden ontvangen voor een hapje of een drankje. In de ambtenarensessies hebben we verschillende voorbeelden gehoord van voorzieningen die op deze manier ook voor bewoners in stand gehouden worden.

Het algemene beeld op provinciaal niveau is echter dat deze impact van bezoekers beperkt is in de meeste gemeenten.

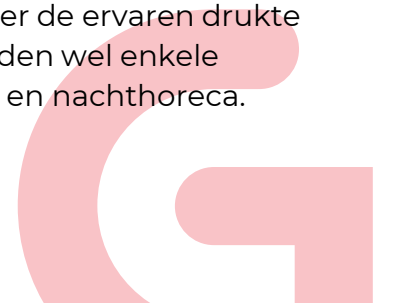
2) Versterking en bescherming van immaterieel erfgoed

Immaterieel erfgoed bestaat uit sociale gewoonten, voorstellingen, rituelen, tradities, uitdrukkingen en bijzondere kennis of vaardigheden. Veel bezoekers en inwoners hebben interesse in de authentieke ervaringen die hier mee samenhangen. Denk daarbij aan: taal, ambachten, gastronomie, religieuze vieringen en historische evenementen. Voor inwoners bevestigen deze de identiteit en sociale cohesie, voor bezoekers is dit kijkje in het verleden waardevol om de lokale gemeenschap te begrijpen. Een deel van dit erfgoed bestaat alleen doordat inwoners en bezoekers meedoen (denk aan Bourtange), toekijken of zelfs geld besteden aan toegangskaartjes of ambachtelijke producten.

In veel toeristische plaatsen dragen bezoekers bovendien bij aan het in stand houden van de ambachten die horen bij onderhoud van monumenten en bijvoorbeeld lokale gastronomie. Denk aan molenaars, houtbewerkers en restaurateurs van monumenten, maar ook aan bakkers en kaasboeren (en de opleidingen die daarbij horen). In de expertsessie over dit onderwerp en in de gesprekken met ambtenaren is een beeld ontstaan van een beperkte bijdrage (en deelname) van bezoekers aan instandhouding van immaterieel erfgoed, waardoor er geen positieve maar ook geen negatieve impact is. Waar het gaat om evenementen merken ambtenaren op dat ondernemersverenigingen een cruciale rol spelen bij het voortbestaan. Voorbeelden hiervan zijn onder meer het succes van de Bloemenjaarmarkt en het niet doorgaan van het re-enactment event van de Slag bij Heiligerlee in 2024. Ook vrijwilligers spelen hierin een belangrijke rol. Daarover verderop meer.

3) Veiligheid en privacy

In veel gemeenten, waar sprake is van te veel toerisme, zien we in het inwonersonderzoek dat inwoners verlies van privacy en sommige gevallen (sociale) onveiligheid ervaren. In gemeenten waar die balans in toerisme beter is, zien we dat (ervaren) sociale veiligheid juist verbeterd en de aanwezigheid van (overnachtende) bezoekers ook zorgt dat medische zorg en hulpdiensten ruimer beschikbaar zijn voor inwoners. In Groningen is er voor de meeste gemeenten geen merkbare invloed van bezoekers op de ervaren veiligheid en privacy. Ook de cijfers over de ervaren drukte onderschrijven dit. In de ambtenaren sessies werden wel enkele uitzonderingen genoemd rondom evenementen en nachthoreca.

4) Sociale cohesie en trots op de eigen regio of plaats

Het ontvangen van bezoekers draagt in veel bestemmingen bij aan de trots van bewoners op hun regio of plaats. Het illustreert namelijk waarom die plaats en de lokale identiteit of historie bijzonder is. Dit draagt in sommige bestemmingen ook bij aan de sociale cohesie en onderlinge contacten tussen bewoners. Een te grote toestroom van bezoekers kan dit verstoren, bewoners willen niet het gevoel hebben in een pretpark te wonen. Het bezoekersonderzoek (zie 2.4 en 2.5) laat zien dat veel inwoners van Groningen van mening zijn dat toerisme en recreatie bijdragen aan een positiever imago van hun gemeente. Een aanzienlijk deel van de inwoners geeft aan leuke contacten te hebben met bezoekers. Voor inwoners van de gemeente Groningen is de steun voor de ontwikkeling van toerisme wat lager dan in de andere gemeenten. Op provinciaal niveau is het beeld dat sociale cohesie en trots niet positief maar ook niet negatief beïnvloed worden door toerisme.

5) Werkgelegenheid, diversiteit en inclusie

Landelijk werkt gemiddeld 6,5% van de beroepsbevolking in recreatie en toerisme. In de provincie Groningen ligt dit percentage gemiddeld iets lager met 6,3% (zie ook 4.10). Door de oensoensmatigheid van toerisme in Groningen zijn er ook veel tijdelijke banen, bijvoorbeeld in horeca en waterrecreatie. Veel van de medewerkers in de sector wonen en werken in dezelfde gemeente of regio. Een deel van hen is opgeleid voor de sector, maar er zijn ook veel banen waarvoor de kennis en vaardigheden op de vloer kunnen of moeten worden geleerd. Tijdens de ambtenaren sessies hebben we voorbeelden gehoord van bedrijven en culturele instellingen die i.s.m. specifieke gemeenten werkgelegenheid of werkervaringsplaatsen

creëren voor personen met afstand tot de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld laaggeletterden). Sommige werkgevers doen dit uit intrinsieke motivatie maar ook de krappe arbeidsmarkt draagt hier aan bij. Ook statushouders vinden hun weg naar de arbeidsmarkt via de sector. Hiervan zijn voorbeelden genoemd die juist te maken hebben met hun ambacht of kennis en ervaring, zoals de statushouders die bij het Nationaal Bus Museum zorgen voor het onderhoud.

Op gemeentelijk niveau zijn aanzienlijke verschillen te zien in de werkgelegenheid, dit leidt op provinciaal niveau tot het beeld dat recreatie en toerisme bedragen aan het behoud van arbeidsplaatsen.

6) Vrijwilligers in cultuur, toerisme en evenementen

De Vrijtijdseconomie kan niet goed functioneren zonder vrijwilligers. Groningen kent een rijk vrijwilligersleven dat onder meer voor de evenementen, musea, kerken, natuur en wandelpaden van essentieel belang is. Kleinere musea draaien bijna uitsluitend op vrijwilligers in de rol van gastheer of gastvrouw, gids, onderhoudsspecialist of bestuurslid. Voor veel van hen is het een zingevende activiteit die bijdraagt aan gemeenschapsgevoel en het behoud van (immaterieel) erfgoed en lokale identiteit. In de focusgroepen met ambtenaren en experts kwam echter wel duidelijk naar voren dat het vrijwilligersbestand weliswaar groot is maar ook snel vergrijst. Sommige personen vervullen meerdere (bestuurs-) functies tegelijk. Andere personen durven een dergelijke rol niet aan omdat ze de (juridische) verantwoordelijkheid niet willen dragen. Ondanks de ondersteuning die door professionals wordt geboden, geeft dit op provinciaal niveau een zorgelijk beeld.

4

Bezoekers en bestemming

4.1 OPZET ONDERZOEK

In het bezoekersonderzoek zijn 2.505 bezoekers ondervraagd over hun vrijetijdsbezoek aan de provincie Groningen. De steekproef is vrij gelijk verdeeld over de gemeenten. Dat komt niet overeen met de werkelijke verdeling van de bezoekers, daarom zijn weegfactoren toegepast op basis van de dagbezoekersaantallen. De onderstaande tabel geeft de verdeling van de steekproef. Er zijn alleen volledige interviews meegeteld in de resultaten.

Tabel 3.1 Verdeling steekproef

Gemeente	Steekproef
Gemeente Eemsdelta	251
Gemeente Groningen	262
Gemeente Het Hogeland	250
Gemeente Midden-Groningen	254
Gemeente Oldambt	250
Gemeente Pekela	199
Gemeente Stadskanaal	242
Gemeente Veendam	264
Gemeente Westerkwartier	282
Gemeente Westerwolde	251
Totaal	2.505

4.2 ONDERNOMEN ACTIVITEITEN DOOR BEZOEKERS

De bezoekers zijn gevraagd naar de activiteiten die zij hebben ondernomen tijdens hun bezoek aan de provincie. Op provinciaal niveau is de top-5 meest ondernomen activiteiten als volgt:

1. Bezoek horeca/terrasje
2. Winkelen/funshoppen
3. Recreatief fietsen
4. Bezoek dorp/stad
5. Recreatief wandelen

De bijgevoegde tabel geeft de verdeling weer van activiteiten door bezoekers aan de provincie Groningen. Aan top staat zowel in de gehele provincie, als in de Ommelanden en in de gemeente Groningen een horeca bezoek. De kans is groot dat dit wordt gecombineerd met winkelen, fietsen of wandelen of het bezoek aan een dorp/stad; de activiteiten waaraan, na de horeca, het vaakst wordt deelgenomen. Deze percentages geven een indicatie van de bezoeken per dag. De monitor (bedrijvenonderzoek) geeft de werkelijke bezoekersaantallen per categorie activiteit weer.

Onder de categorie *anders* vallen activiteiten zoals een bezoek aan familie, vrienden of kennissen en een dag naar het strand. Enkele bezoekers geven aan een dagattractie, zoals de bioscoop of het zwembad, op te zoeken.

De bezoekers zijn daarnaast gevraagd een rapportcijfer te geven aan de activiteit die zij doen of hebben gedaan tijdens het bezoek aan de provincie. De tabel op de volgende pagina geeft de rapportcijfers weer voor de activiteiten in de gehele provincie, net zoals het gemiddelde in de gehele provincie Groningen en in de Ommelanden.

Tabel 3.2a Ondernomen activiteiten door bezoekers

Activiteit	Provincie Groningen	Gemeente Groningen	Ommelanden
Bezoek horeca/terrasje	37%	56%	36%
Winkelen/funshoppen	27%	45%	21%
Recreatief fietsen	26%	10%	29%
Bezoek dorp/stad	24%	16%	26%
Recreatief wandelen	21%	23%	21%
Bezoek natuurgebied	12%	6%	14%
Bezoek museum/culturele instelling	9%	30%	6%
Markt/braderieën	6%	18%	4%
Watersport	6%	2%	7%
Bezoek attractie	5%	7%	7%
Bezoek erfgoedlocatie/bezienswaardigheid	5%	6%	6%
Zakelijk bezoek	3%	5%	2%
Wellnesscentrum/sauna	3%	0%	4%
Dierenpark/aquarium	1%	2%	1%
Theater/concert	1%	1%	1%
Bezoek evenement	4%	0%	6%
Anders, namelijk:	21%	21%	21%

Bezoekers van de provincie Groningen beoordelen de activiteiten die worden ondernomen in het algemeen erg goed. Zeker de top-5 meest uitgevoerde activiteiten verdienen hoge cijfers. Er bestaan geen significante verschillen tussen de rapportcijfers voor een activiteit in de gehele provincie, de Ommelanden of de stad Groningen. Enkele opvallende cijfers op gemeenteniveau zijn als volgt;

- Winkelen/funshoppen wordt in alle gemeenten redelijk hoog beoordeeld, maar is het laagst in de gemeente Pekela
- Het bezoek aan een dorp/stad wordt wederom het minste beoordeeld in de gemeente Pekela. Hier is het gemiddelde cijfer voor alle attracties het laagst van de 10 gemeenten, maar nog steeds een 7,6
- Recreatief wandelen wordt met een 8,7 het beste beoordeeld in de gemeente Veendam
- Een bezoek aan een natuurgebied wordt in de gemeenten Het Hogeland, Oldambt, Veendam en Westerkwartier bovengemiddeld hoog beoordeeld, namelijk met een 8,7 of 8,8. Deze rapportcijfers zijn hoger dan het gemiddelde cijfer voor de activiteit in provincie (8,5) en hoger dan het gemiddelde cijfer voor alle activiteiten in de specifieke gemeente
- Watersport wordt in drie van bovengenoemde gemeenten ook erg goed beoordeeld. In de gemeente Het Hogeland, Oldambt en Westerkwartier krijgt deze activiteit een 8,7 of 8,8

Voor bepaalde activiteiten in sommige gemeenten is de steekproef per gemeente of, in totaal te klein of is een activiteit in die gemeente niet beoordeeld, tijdens het onderzoek. We geven dat weer met een asterisk.

Tabel 3.2b Rapportcijfer per ondernomen activiteit

Activiteit	Gemiddeld rapportcijfer provincie	Gemiddeld rapportcijfer Ommelanden
Bezoek horeca/terrasje	8,0	8,0
Winkelen/funshoppen	7,8	7,8
Recreatief fietsen	8,4	8,4
Bezoek dorp/stad	8,0	7,9
Recreatief wandelen	8,3	8,3
Bezoek natuurgebied	8,5	8,6
Bezoek museum/culturele instelling	8,4	8,4
Markt/braderieën	7,7	7,5
Watersport	8,5	8,4
Bezoek attractie	7,9	7,6
Bezoek erfgoedlocatie/bezienswaardigheid	8,2	8,1
Zakelijk bezoek	7,8	7,8
Wellnesscentrum/sauna	8,2	8,3
Dierenpark/aquarium	*	*
Theater/concert	8,4	7,9
Bezoek evenement	8,4	8,4
Anders, namelijk:	8,5	

4.3 HERHAALBEZOEKEN

In de naastgelegen tabel is het percentage herhaalbezoeken weergegeven per gemeente. Er is onderzocht hoe vaak de gehele provincie Groningen opnieuw wordt bezocht én hoe vaak een specifieke locatie wordt bezocht. Zoals in de tabel weergegeven, is de provincie Groningen in 75-96% van de gevallen al eerder bezocht en is dit voor de bezoeker een herhaalbezoek.

De specifieke locatie wordt in minder gevallen vaker bezocht. Hier worden in zo'n 20%-50% van de gevallen een nieuw bezoek gepleegd aan de locatie. Ongeveer 50-80% is een herhaalbezoek.

Opvallend is dat de gemeente Het Hogeland het minste herhaalbezoek kent en het vaakst voor de eerste keer wordt bezocht. Dit kan zowel positief als negatief worden gezien; veel bezoekers weten Het Hogeland voor de eerste keer te vinden, echter komen zij niet een volgende keer terug voor een herhaalbezoek. Mogelijk speelt het Waddentoerisme hier een rol, aangezien deze activiteit veel bezoekers trekt, maar niet tot veel herhaalbezoek in hetzelfde jaar leidt. Het meeste herhaalbezoek is in de gemeente Stadskanaal, waar dus ook het minst vaak bezoekers voor de eerste keer komen.

Tabel 3.3 Verdeling herhaalbezoek en nieuw bezoek

Gebied	Provincie Groningen		Locatie	
	Herhaalbezoek	Nieuw bezoek	Herhaalbezoek	Nieuw bezoek
Gemeente Eemsdelta	81%	19%	53%	47%
Gemeente Groningen	75%	25%	68%	32%
Gemeente Het Hogeland	80%	20%	52%	48%
Gemeente Midden-Groningen	85%	15%	56%	44%
Gemeente Oldambt	85%	15%	62%	38%
Gemeente Pekela	89%	11%	67%	33%
Gemeente Stadskanaal	96%	4%	81%	19%
Gemeente Veendam	96%	4%	77%	23%
Gemeente Westerkwartier	93%	7%	67%	33%
Gemeente Westerwolde	91%	9%	65%	35%
Provincie Groningen	85%	15%	65%	35%
Ommelanden	87%	13%	62%	38%

4.4 GEWAARDEERD IN AANBOD

De naastgelegen tabel geeft aan welk toeristisch-recreatief aanbod het meest gewaardeerd wordt in de gemeenten. Dit is het gemiddelde van de 10 gemeenten van hoog naar laag. In Bijlage 7.2 is een tabel opgenomen met de ranglijst per gemeente. Onder 'anders' worden zaken genoemd zoals de zee, het winkelaanbod en de rust.

Enkele opvallende zaken op gemeenteniveau zijn als volgt:

- Het cultureel of museaal aanbod wordt veruit het beste beoordeeld in de gemeente Groningen
- De natuur wordt in alle tien gemeenten gewaardeerd, maar het meeste in de gemeente Het Hogeland. In de gemeente Groningen is dit logischerwijs een minder belangrijk onderdeel van het aanbod
- De sfeer en gezelligheid wordt ook in alle gemeenten erg positief beschouwd. In de gemeente Groningen is dit het hoogst (50%), in de gemeenten Pekela en Westerkwartier iets minder (14%)
- De voorzieningen voor kinderen worden enorm hoog beoordeeld in gemeente Westerkwartier (mogelijk door het aantal zwembaden aldaar en een attractiepark);
- Het wandel- en fietsnetwerk en – routes zijn ook voor bezoekers een belangrijk onderdeel van het aanbod en staat hoog in de ranglijsten. In gemeente Midden-Groningen, Pekela en Eemsdelta wordt dit het meeste gewaardeerd.

De meeste bezoekers zijn erg tevreden over het huidige aanbod in de gemeenten. Zaken die minder gewaardeerd worden in het aanbod zijn onder meer de prijzen in de sector, waarbij dit het meest wordt genoemd in de gemeente Eemsdelta en Groningen. Ook door verkeersdruk in de gemeente Groningen wordt het aanbod negatiever ervaren. Dit kan (deels) te maken hebben met de werkzaamheden aan de Ringweg Zuid vanaf maart tot september 2024. Dit heeft vijf maanden ernstige verkeershinder in en rond Groningen als resultaat gehad en de bereikbaarheid van de gemeente beïnvloed. Tot slot zijn bezoekers ontevreden over de leegstand en de verdwenen winkels, een ontwikkeling die in heel Nederland plaatsvindt.

Tabel 3.4 Meest gewaardeerd aanbod

Ranglijst gemiddeld alle gemeenten	
1.	Natuur
2.	Sfeer/ gezelligheid
3.	Wandel-/fietsnetwerk en -routes
4.	Anders
5.	Horeca
6.	Verblijfsaccommodatie
7.	Voorzieningen voor kinderen
8.	Erfgoedlocatie/bezienswaardigheid
9.	Cultureel/museaal aanbod
10.	Evenementen
11.	Sportieve mogelijkheden

Verbeteringen in het aanbod

Verder is gevraagd naar verbeterpunten op het toeristisch-recreatieve aanbod: wat mist de gast hier nog? 67% van de bezoekers vindt dat er geen verbeteringen nodig zijn in het aanbod.

Een verbeterpunt dat wel door (12% van) de bezoekers genoemd wordt, is de infrastructuur. Hierbij worden suggesties gegeven over bijvoorbeeld verbetering en onderhoud van de fietspaden, maar tegelijkertijd vinden bezoekers dat er teveel fietsers zijn. Ook zou het gewaardeerd worden als er meer bushaltes zijn, de bus vaker – en bijvoorbeeld op zaterdag – zou rijden en er meer treinverkeer mogelijk zou zijn. De parkeerplekken voor de auto zijn vaak slecht aangegeven of zijn er te weinig, kruispunten zijn onoverzichtelijk en de verkeerssnelheid mag omlaag.

4.5 MEER OVER DE BEZOEKER

Uiteraard is het ook interessant om te weten wie de bezoeker is die de provincie Groningen bezoekt. Op deze manier is het mogelijk beter op deze bezoeker in te spelen, onder andere in het aanbod en ook in bijvoorbeeld de marketingstrategie.

Herkomst van bezoekers

Zoals weergegeven in onderstaande tabel komt het overgrote deel (38%) van de dagbezoekers uit de provincie Groningen. Een inwoner van de gemeente Pekela gaat bijvoorbeeld een dag naar de stad Groningen om te winkelen. Ook inwoners uit de provincie Drenthe gaan een dag naar de provincie Groningen voor hun vrijetijdsbesteding. Opvallend is dat inwoners uit Nederlandse provincies die geografisch verder van Groningen verwijderd zijn, ook voor een dag de provincie bezoeken. Logischerwijs overbruggen Belgen de lange reisafstand niet voor enkel een dagbezoek, al doen zij dit ook weinig voor een langer verblijf. De helft van de verblijfsbezoekers in de provincie Groningen komt uit de verder gelegen Nederlandse provincies.

Tabel 3.5a Herkomst van bezoekers

	Herkomst dagbezoeker	Herkomst verblijfsbezoeker
1.	Eigen provincie (38%)	Overig Nederland (50%)
2.	Drenthe (21%)	Duitsland (22%)
3.	Overig Nederland (18%)	Eigen provincie (9%)
4.	Friesland (12%)	Drenthe (7%)
5.	Duitsland (9%)	Friesland (6%)
6.	Anders (2%)	België (3%)
7.	België (0%)	Anders (3%)

Ook Duitsers verblijven veel in de provincie. Inwoners uit de nabijgelegen provincies, of de eigen provincie, overnachten minder in de provincie Groningen. Zij slapen vaker thuis. In de Ommelanden komt slechts 7% van de inwoners uit de gemeente Groningen.

Leeftijd

Het grootste deel van de bezoekers is 50 jaar of ouder. De provincie trekt dus een oudere doelgroep aan. Jongeren onder de 30 jaar zijn minder vaak in de provincie te vinden.

Reisgezelschap

Het overgrote deel van de bezoekers bezoekt de provincie Groningen met hun partner. Ook een dagje of weekend weg met de familie of een solo trip wordt regelmatig geboekt. Een uitje met collega's naar Groningen is minder populair.

Tabel 3.5b Leeftijd van bezoekers

Leeftijd	Gewogen provincie Groningen	Gewogen Ommelanden
Jonger dan 20 jaar	2%	2%
20-29 jaar	11%	7%
30-39 jaar	14%	14%
40-49 jaar	13%	14%
50-59 jaar	18%	19%
60-69 jaar	24%	25%
70 jaar of ouder	18%	20%

Tabel 3.5c Reisgezelschap van bezoekers

Gezelschap	Gewogen provincie Groningen	Gewogen Ommelanden
Alleen	15%	18%
Partner	49%	40%
Familie	21%	28%
Vrienden	12%	13%
Collega's	1%	1%
Overig	2%	1%

Gemiddelde verblijfsduur

De gemiddelde verblijfsduur wordt uitgedrukt in het gemiddeld aantal uren dat een bezoeker in de gemeente recreëert en in het aantal nachten voor bezoekers die langer in de gemeenten verblijven.

Ongeveer 45% van de dagbezoekers spendeert langer dan vier uur in de gemeente. In de stad Groningen is dit 62% van de bezoekers, in de

Ommelanden 35%. De gemeente Oldambt heeft de langste verblijfsduur per dag, vermoedelijk komt dit door de sauna. De verblijfsduur in nachten is het langst in de gemeente Het Hogeland (mogelijk door aanwezigheid vakantiepark) leestjlen het kortst in de gemeente Veendam.

Tabel 3.5d Verblijfsduur van bezoekers in dagen

Verblijfsduur per gemeente	1 dag	Meerdere dagen
Gemeente Eemsdelta	30%	70%
Gemeente Groningen	60%	40%
Gemeente Het Hogeland	27%	73%
Gemeente Midden-Groningen	39%	61%
Gemeente Oldambt	50%	50%
Gemeente Pekela	65%	35%
Gemeente Stadskanaal	68%	32%
Gemeente Veendam	67%	33%
Gemeente Westerkwartier	67%	33%
Gemeente Westerwolde	45%	55%
Provincie Groningen	51%	49%
Ommelanden	47%	53%

Tabel 3.5e Verblijfsduur van bezoekers in uren

Gemiddelde verblijfsduur per gemeente	In uren	In nachten
Gemeente Eemsdelta	4,2	4,3
Gemeente Groningen	5,2	4,7
Gemeente Het Hogeland	4,0	6,0
Gemeente Midden-Groningen	4,2	5,9
Gemeente Oldambt	5,9	5,4
Gemeente Pekela	3,4	4,8
Gemeente Stadskanaal	3,1	5,5
Gemeente Veendam	4,1	4,0
Gemeente Westerkwartier	4,1	4,8
Gemeente Westerwolde	4,0	5,4
Provincie Groningen	4,6	5,1
Ommelanden	4,2	5,2

Vervoersmiddelen

De auto en de camper worden het meest gebruikt door de bezoekers. Onder overige vervoersmiddelen vallen de motor, touringcar en veerdienst. De auto is veruit het meest gebruikte vervoersmiddel, zowel naar de locatie toe als tijdens het verblijf. De fiets wordt tijdens het verblijf vaker gebruikt om zich te verplaatsen.

In de stad Groningen wordt het openbaar vervoer het meest gebruikt om naar de locatie te gaan en om binnen de stad te verplaatsen. Hier wordt ook opvallend veel gelopen, meer dan in de andere gemeenten. In de stad Groningen worden de auto en camper het minst gebruikt om te verplaatsen, zowel naar de locatie toe als tijdens het verblijf.

Tabel 3.5f Vervoersmiddelen van bezoekers

Vervoersmiddel	Naar locatie	Tijdens verblijf
Auto	60%	56%
Fiets	2%	11%
Camper	23%	10%
Openbaar vervoer	8%	10%
Boot	2%	1%
Overig	4%	12%

4.6 BEZOEKERS EN BESTEMMING

De economische waarde van de Vrijtijdseconomie wordt voor een belangrijk deel bepaald door bezoekers. Meerdaags verblijf in de provincie zorgt voor hogere bestedingen (via logies en maaltijden) en meer werkgelegenheid dan via dagbezoekers mag worden verwacht.

Tegelijkertijd hebben bezoekers diverse achtergronden en willen ze zich welkom voelen ongeacht hun economische of culturele achtergrond of een eventuele beperking. Bij keuzes voor het verder ontwikkelen van dit aanbod moet rekening gehouden worden met de beoogde profielen van bezoekers.

Potentiële bezoekers kijken naar het samengestelde aanbod van accommodaties, activiteiten en omgeving. Aantrekkelijk aanbod op verschillende plekken kan veel (bovenregionaal) bezoek aantrekken, denk daarbij aan attracties en musea maar ook aan historische centra, bijzondere landschappen, natuur en evenementen. Ook potentiële bewoners kijken naar de aantrekkelijkheid van de omgeving bij hun keuze voor een woonplaats. Meerdaags toeristisch verblijf wordt aantrekkelijker voor bezoekers als het aanbod voldoende samenhang & variëteit heeft en ook voldoende geconcentreerd aanwezig is, mits er ook passende verblijfsaccommodatie beschikbaar is in de buurt.

Bestemmingsontwikkeling vraagt daarom om bewuste keuzes, zodat het aanbod past bij de wensen van bezoekers en bewoners. Op deze manier kan de Vrijtijdseconomie het gedeelde belang dienen en ontstaan kansen voor ondernemers.

In het spinnenweb diagram dat we elders in deze rapportage en in de factsheets per gemeente hebben gebruikt, brengen we vijf indicatoren

samen onder de categorie ‘bezoekers en bestemming’. Deze zijn deels kwantitatief en deels kwalitatief beoordeeld:

1. **Spreiding en concentratie**
2. **Toonaangevende en bijzondere evenementen**
3. **Beleefbaarheid van de omgeving (routes, historie en verhalen)**
4. **Gastvrijheid & toegankelijkheid**
5. **Diversiteit en inclusiviteit**

Dit leidt tot de volgende scores op provinciaal niveau. Op de volgende pagina worden deze scores per indicator toegelicht.

Tabel 3.6 Indicatoren bezoekers

Spreiding en concentratie van aanbod	Diversiteit van aanbod nodigt uit tot (meerdaags-)bezoek (gezond R&T ecosysteem)	Specifiek aanbod is aantrekkelijk om te bezoeken en combineren	Specifieke natuur, erfgoed, attracties en activiteiten zijn aantrekkelijk voor dagbezoek	Bezoek aan losstaande locaties voor een dagdeel	Aanbod is te kleinschalig en verspreid om aantrekkelijk te zijn voor bezoekers
Toonaangevende en bijzondere evenementen	Aantrekkelijke evenementen versterken lokale gemeenschap en economie	Herkenbare evenementen maken bezoek aantrekkelijk	Evenementen zorgen voor ontmoetingen tussen bewoners en bezoekers	Evenementen zijn geen reden voor (langer) bezoek	Geen relevante evenementen voor bezoekers
Beleefbaarheid van de omgeving (routes, historie en verhalen)	De combinatie routes, erfgoed en verhalen maken bezoek aantrekkelijk	Thematische routes en verhalen leiden bezoekers door de omgeving	Er is een beperkt aantal thematische routes en rondleidingen	Bezoekers krijgen beperkt inzicht in lokale historie, erfgoed en ontwikkeling	Bezoekers krijgen geen inzicht in lokale historie, erfgoed en ontwikkeling
Gastvrijheid en toegankelijkheid	Bezoekers voelen zich welkom in gemeenschap	Bezoekers voelen zich welkom bij ondernemers	Het ontvangen van bezoekers is transactioneel	(specifieke) bezoekers voelen zich niet welkom	Bezoekers voelen zich niet welkom
Diversiteit en inclusiviteit van aanbod	R&T aanbod draagt bij aan culturele uitwisseling en wederzijds begrip	R&T aanbod is geschikt voor bezoekers met diverse achtergronden	R&T aanbod is geschikt voor bezoekers met verschillende economische en culturele achtergrond	R&T aanbod is beperkt geschikt voor bezoekers met diverse economische achtergrond	R&T aanbod is niet geschikt voor diverse bezoekers

De score van iedere gemeente op ieder van deze indicatoren is in dit geval beredeneerd vanuit het perspectief van de bezoeker. De score op iedere indicator is deels bepaald op basis van kwantitatieve gegevens, maar ook de voorbeelden en observaties die genoemd zijn in de (kwalitatieve) interviews, focusgroepen met betrokken ambtenaren, experts en belangenbehartigers zijn hierin meegenomen.

- 1) Spreiding en concentratie** is primair beoordeeld vanuit de verhouding tussen het aantal dagbezoekers en het aantal bewoners zoals dat ook in andere regio's en op landelijk niveau wordt gedaan. Daarnaast is gekeken naar de geografische spreiding van attracties en bezoekers. Daarbij vallen een aantal clusters op die zelfstandig bovenregionale aantrekkingskracht lijken te hebben, zoals het gebied rond Lauwersoog, het erfgoed en de natuur van Westerwolde, Appingedam/Eemsdelta en de binnenstad van Groningen.
- 2) De aantrekkingskracht van toonaangevende en bijzondere evenementen** is kwalitatief beoordeeld op basis van deskresearch over de lijst evenementen met meer dan 3.000 bezoekers die gemeenten hebben aangeleverd. Daarbij valt op dat behoorlijk wat evenementen worden georganiseerd met regionale aantrekkingskracht, die passen bij de lokale identiteit en daarmee ook aantrekkelijk zijn voor bezoekers van verder weg. Ook de muziek en culturele festivals op bijzondere plaatsen vallen op, naast de 'blockbusters' met internationale aantrekkingskracht die in de stad Groningen en/of door het Groninger Museum worden georganiseerd.

- 3) Beleefbaarheid van de omgeving (routes, historie en verhalen):** Groningen heeft prachtige landschappen, natuur en erfgoed. De provincie heeft ook veel verhalen om daarbij te vertellen. Denk aan de Veenkoloniën, het ontstaan van de provincie, de Waddenzee, het Pieterpad en de Graanrepubliek. Bezoekers zien dit terug in (online) media, in fiets-, wandel- en vaarroutes en bebording bij o.a. erfgoed. Voor een toeristische bestemming is de aantrekkingskracht hiervan op dit moment nog als beperkt beoordeeld. Echter met de ontwikkeling van o.a. het WEC Waddenzee, het Ziltepad, het LAW Kloosterpad en het beoogde herstel van vaarroutes worden nu stappen vooruit gezet.
- 4) Gastvrijheid & toegankelijkheid:** het bezoekersonderzoek laat goede cijfers zien. Bezoekers worden gastvrij ontvangen door ondernemers en voelen zich welkom. Door de beperkte hoeveelheid bezoekers laten de openingstijden en -dagen nog wel te wensen over, net als de beschikbaarheid van (openbare) toiletten op dit soort dagen. De toegankelijkheid van Groningen is gescand op basis van afgegeven certificering aan ondernemers en beoordeeld met input van Toegankelijk Groningen. Het is moeilijk een compleet beeld te krijgen maar in het algemeen kunnen we zeggen er toegankelijk aanbod is, maar dat de hoeveelheid toegankelijke locaties nog wat beperkt is.
- 5) Diversiteit en inclusiviteit:** Groningen trekt op dit moment vooral Nederlandse en Duitse bezoekers. Het aanbod is daar op ingericht, taal lijkt bijvoorbeeld geen probleem te zijn. Wie kijkt naar de bandbreedte in prijzen van verblijfsaccommodaties, ziet dat er (ook) aanbod is voor personen die wat minder te besteden hebben.

5

Ondernemerschap

5.1 KORTE ONDERZOEKSVERANTWOORDING

Ginder heeft het onderzoek uitgevoerd conform de richtlijnen die overeengekomen zijn in de Leidraad, die is vastgesteld binnen de groep van economische adviesbureaus in de leisurebranche. De afbakening van het monitoronderzoek komt tot uitdrukking in een afbakening van de categorieën van verblijfstoeristische accommodaties en dagtoeristisch aanbod die meegenomen zijn in het onderzoek. In Bijlage 7.3 worden de categorieën weergegeven.

De eerste stap van het onderzoek was de inventarisatie van het toeristisch-recreatieve aanbod. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen dagtoerisme en verblijfstoerisme. De gemeenten hebben hiervoor aanbodbestanden opgesteld en aan Ginder verstrekt. Ginder heeft dit bestand vervolgens gecontroleerd en enkele aanvullingen daarop gedaan. Vervolgens is het aanbodbestand gezamenlijk vastgesteld.

De tweede stap omvat het veldonderzoek bij de toeristische aanbieders. Vanuit de gemeenten is een aankondigingsbrief verstuurd naar de toeristische aanbieders. Vervolgens is de vragenlijst (onze standaard vragenlijst voor dit type onderzoeken) per e-mail naar de aanbieders verstuurd. Deze vragenlijst is telefonisch opgevolgd tot de streefrespons (35%-40%) was gerealiseerd. Uiteindelijk is de respons op 42% geëindigd.

In de laatste stap is de binnengekomen data verwerkt, geanalyseerd en geïnterpreteerd. Allereerst is het definitieve aanbod gecontroleerd en vastgesteld. Daarna is de omvang van de marktvraag – uitgedrukt in aantallen overnachtingen en bezoeken – op basis van de respons van het

onderzoek - geraamd. Vervolgens is de economische betekenis en de toegevoegde waarde berekend. Deze is berekend op basis van het Ginder Input-Output model (zie Bijlage 7.3).

Verantwoording monitor

- › De basis voor de berekeningen en uitkomsten van dit onderzoek is afkomstig uit telefonische interviews en online enquêtes onder ondernemers
- › De totale respons op de enquêtes was 42%, een relatief hoge respons
- › De berekeningen van de economische betekenis en werkgelegenheid zijn uitgevoerd aan de hand van het Ginder Input-Output model. In Bijlage 7.3 wordt een uitgebreide onderzoeksverantwoording gegeven en wordt een nadere toelichting op het model gegeven.

5.2 AANBOD VERBLIJFSTOERISME

Ginder hanteert de volgende afbakening voor het verblijfstoerisme

Tabel 4.1a Afbakening

Categorie verblijfstoerisme	Toelichting
Hotels en pensions	Overnachtingen in hotels en/of pensions. Er wordt een onderscheid gemaakt naar toeristisch en zakelijk verblijf.
Bed & Breakfasts	Overnachtingen in bed & breakfasts. Er wordt een onderscheid gemaakt naar toeristisch en zakelijk verblijf.
Vakantiewoningen	Overnachtingen in bungalows, chalets, vakantiewoningen en –appartementen, zowel solitaire accommodaties als accommodaties op bungalow- en vakantieparken.
Campings	Overnachtingen op toeristische kampeerplaatsen, camperplaatsen, jaarplaatsen, seizoensplaatsen en in verhuuraccommodaties. In de raming wordt voor overnachtingen op toeristische kampeerplaatsen een onderscheid gemaakt tussen minicampings (bedrijven met maximaal 40 plaatsen) en reguliere campings (bedrijven met meer dan 40 plaatsen). In het rapport is het totale aantal overnachtingen opgenomen.
Groepsaccommodaties	Overnachtingen in groepsaccommodaties en/of jeugdherbergen.
Jachthavens	Vaste ligplaatsen in jachthavens en overnachtingen van passanten.

In de provincie Groningen worden de volgende verblijfstypen aangeboden door ruim 800 verschillende aanbieders.

Tabel 4.1b Aantal aanbieders

Hoofdcategorie verblijfstoerisme	Aantal aanbieders
Hotels en pensions	69
Bed & Breakfasts	475
Vakantiewoningen (solitair) en kleinschalige vakantieparken (< 20 eenheden)	62
Vakantieparken	4
Campings +camperplaatsen	129
Groepsaccommodaties	13
Jachthavens	40
Totaal	812

Omdat soms sprake is van aanbieders met meerdere logiesvormen, zoals een camping met jachthaven, en een aanbieder maar telt bij één hoofdcategorie, kan in praktijk sprake zijn van iets meer aanbieders per logiesvorm. Deze combinatiebedrijven komen echter beperkt voor.

De meeste logieseenheden (hotelkamers, woningen, ligplaatsen, jaarplaatsen, etc., zie volgende pagina) zijn te vinden in de jachthavens, als gevolg van de waterrijke omgeving binnen het landschap van Groningen. Daarnaast bieden hotels en campings de meeste logieseenheden, net zoals landelijk het geval is.

Hotels

Zoals eerder benoemd speelt de hotelmarkt een grote rol in het verblijfstoerisme van de provincie Groningen. In totaal biedt Groningen 2.575 hotelkamers aan, wat overeenkomt met 17% van alle eenheden in de provincie. In totaal bieden de hotels plaats aan ruim 5.100 bedden.

- › De gemeente Groningen beschikt over het meeste hotelaanbod, daar is ongeveer 60% van het aantal bedden gevestigd. De grootse hotels (80-160 kamers) bevinden zich vooral in deze gemeente. Van de top-10 grootste aanbieders bevinden zich 8 in de gemeente Groningen. De resterende 2 zijn gevestigd in de gemeente Midden-Groningen (beide onderdeel van de Van der Valk keten).
- › De prijzen voor een hotelkamerovernachting zijn met gemiddeld € 106,- (excl. ontbijt) in lijn met het landelijke gemiddelde (circa € 110,-). Hierbij is de prijs in de gemeente Groningen gemiddeld ongeveer € 120,- per nacht, in de Ommelanden is dit iets lager en gemiddeld €100,- per nacht.
- › In de stad Groningen bevinden zich twee hotels waar de prijzen net onder of rond € 200,- per nacht liggen. Dit hogere segment vult een specifieke behoefte in, terwijl het grootste deel van het aanbod gericht is op een breder publiek.

Bed and Breakfasts

Het aanbod van B&B's ontwikkelt zich van origine in vergelijking met hotels een stuk dynamischer. In de provincie is deze categorie goed voor ongeveer 730 kamers, verdeeld over ongeveer 440 bedrijven.

- › Opvallend is het feit dat naast de gemeente Groningen - waar zich 55% van het B&B aanbod bevindt - de gemeente Het Hogeland een relatief groot aandeel heeft in het aanbod van kamers (bijna 20%).
- › Er is een duidelijk onderscheid in het aanbod en de bedrijfsvoering van B&B's. Hierbij kunnen drie groepen worden onderscheiden: commerciële B&B's in het stadscentrum, landelijke B&B's in het Ommeland en een groot aantal B&B's die niet als bedrijfsmatig geëxploiteerd kunnen worden beschouwd (met soms enkele of enkele tientallen overnachtingen per jaar).

Vakantiewoningen

In totaal zijn er vijf grotere vakantieparken in de provincie, die in totaal voor een aanbod van bijna 2.700 bedden zorgen, verdeeld over circa 600 vakantiewoningen.

- › Westerwolde is de gemeente waar een groot deel van het aanbod van vakantieparken binnen de provincie is gevestigd. Hier is bijna twee derde van het aanbod te vinden, dat door toevoeging van twee nieuwe vakantieparken nog verder zal stijgen.
- › In het noorden van de provincie is er ook een groot vakantiepark, namelijk in Het Hogeland.

Er zijn 113 vakantiewoningen die zelfstandig verhuurd worden in de provincie (of als onderdeel van een kleinschalig park met maximaal 20 eenheden). De solitaire vakantiewoningen zijn voornamelijk gevestigd in het noorden van de provincie, in Het Hogeland en Eemsdelta.

Groepsaccommodaties

Daarnaast zijn er 16 groepsaccommodaties. Zij bieden gezamenlijk nog eens circa 1.000 slaapplekken aan.

- › Het Hogeland biedt ook het meeste groepsaccommodaties aan, ongeveer de helft van alle bedrijven in deze categorie bevinden zich in de gemeente.

Campings, minicampings en campers

De provincie kent een ruim aanbod van (mini)campings. In totaal zijn er ruim 140 bedrijven, waarvan ongeveer 40% een mini-camping is. De overige 60% is een reguliere camping. In totaal bieden zij ruim 5.500 plaatsen (zowel toeristische- als jaarplaatsen) aan, daarnaast worden ongeveer 340 accommodaties verhuurd op de campings.

- › De gemeenten Westerkwartier, Westerwolde en Midden-Groningen bieden de meeste plaatsen aan binnen de provincie.
- › De grote campings liggen vooral in Midden-Groningen en Westerwolde, mini-campings zijn het meeste te vinden in Westerkwartier en Het Hogeland.
- › De provincie Groningen telt ongeveer 1.900 camperplekken.

Jachthavens

Jachthavens bieden de meeste eenheden binnen de gehele provincie, in totaal zijn er 40 jachthavens met in totaal meer dan 5.000 ligplaatsen.

- › De gemeente Oldambt beschikt over de meeste ligplaatsen met haar ligging aan het Oldambtmeer.
- › Er zijn bijna 400 passantenplaatsen, de overige plaatsen zijn vaste ligplaatsen. Vaak zijn passanten daar ook welkom wanneer de vaste plaatsen niet in gebruik zijn.

Tabel 4.2a Overzicht logiesaanbod

Type accommodatie	Eenheid	Aantal eenheden	Aandeel (%)
Hotels	Kamers	2.575	15%
Bed & Breakfasts	Kamers	731	4%
Vakantieparken (met verhuur)	Woningen	597	4%
Solitaire vakantiewoningen en kleinschalige parken	Woningen	113	1%
Groepsaccommodaties	Accommodaties	16	0%
Campings (jaar- en seizoenplaatsen)	Plaatsen	1.859	11%
Campings (toeristisch kamperen)	Plaatsen	2.754	16%
Verhuuraccommodaties	Accommodaties	337	2%
Mini-campings (toeristisch kamperen)	Plaatsen	891	5%
Camperplaatsen	Plaatsen	1.909	11%
Jachthavens (vaste ligplaatsen)	Plaatsen	4.715	28%
Jachthavens (passantenplaatsen)	Plaatsen	381	2%

Vergelijking met Nederland

Op grond van het onderzoek (hotels, vakantiewoningen, Bed & Breakfasts, groepsaccommodaties) en gangbare normen (voor de andere categorieën) hebben we het aantal eenheden omgerekend naar het aantal slaappleaatsen (aantal bedden). Tabel 4.2b toont het aantal slaappleaatsen per categorie in het verblijfstoerisme. Het totaal aantal slaappleaatsen in de provincie is ruim 58.000.

Tabel 4.2b **Overzicht slaappleaatsen (afgerond op honderdtallen)**

Categorie	Slaappleaatsen
Hotels	5.200
Bed & Breakfasts	1.500
Bungalowparken	2.700
Solitaire bungalows en kleinschalige parken	400
Groepsaccommodaties	600
Campings (jaar- en seizoensplaatsen)	7.400
Campings (toeristisch kamperen)	11.000
Verhuuraccommodaties	1.200
Mini-campings (toeristisch kamperen)	3.500
Camperplaatsen	5.700
Jachthavens (alleen vaste ligplaatsen)	18.000
Jachthavens (passantenplaatsen)	1.300

Het grootste deel van het aanbod in slaappleaatsen bevindt zich op de jachthavens en campings, waarmee het aanbod in de provincie voornamelijk seizoensmatig is (niet jaarrond, maar gericht op het lente- en hoogseizoenstele. We analyseerden ook de omvang van de sector in relatie tot de openbare ruimte. We zetten daarin het aantal slaappleaatsen af tegen de oppervlakte van de provincie. We zien dat de spreiding van het verblijfstoerisme in provincie Groningen dun bezaaid is vergeleken met het gemiddelde van Nederland op basis van slaappleaatsen per vierkante kilometer. Het aantal slaappleaatsen per km² is in de provincie Groningen 19, nationaal gezien ligt dit gemiddelde een stuk hoger, op 34.

Daarnaast kan het aanbod worden uitgedrukt in het aantal slaappleaatsen per 1.000 inwoners. Dit is in Nederland hoog ten opzichte van het aantal inwoners, gemiddeld 79 in 2023. In de provincie Groningen ligt dit gemiddelde iets hoger, namelijk op 92. Op basis van deze vergelijking is het aanbod verblijfstoerisme in Groningen dus relatief hoog.

5.3 VRAAG VERBLIJFSTOERISME

In tabel 4.3a is de totale vraag in de provincie Groningen uitgedrukt in het aantal overnachtingen per categorie. In totaal waren er in 2023 circa 2,2 miljoen overnachtingen in de provincie Groningen (exclusief overnachtingen op vaste camping- en ligplaatsen). De meeste verblijfstoeristen brengen de nacht door in een hotel, wat met bijna 1 miljoen overnachtingen ruim 40% van de totale overnachtingen voor haar rekening neemt.

- › In de vorige paragraaf was enerzijds te zien dat jachthavens en campings de meeste logiescapaciteit aanbieden. Doordat deze bedrijven niet jaarrond beschikbaar zijn en de bezetting op jaarbasis dus lager is, is het aantal overnachtingen hiervan uiteindelijk relatief laag ten opzichte van de andere categorieën.
- › Anderzijds zijn de overnachtingen in de vakantieparken door hun meer jaarronde exploitatie/ bezetting relatief hoog.

Herkomst

Uit het onderzoek blijkt het volgende over de herkomst van verblijfsgasten in de provincie:

- › 38% van de verblijfsgasten van de provincie Groningen komt uit het buitenland. Hiervan komt het grootste deel uit Duitsland (19%), gevolgd door België (7%). De overige 13% van buitenlandse bezoekers komt uit overige landen.
- › In totaal is 63% van de overnachtingen een verblijf door binnenlandse gasten. De verdeling binnen deze groep is als volgt: eigen gemeente 5% (bijvoorbeeld jaarplaatsen), overig Groningen 10% en de rest van Nederland 48%.
- › De meeste gasten komen dus uit Nederland, vanuit buiten de eigen provincie.

Tabel 4.3a Overzicht overnachtingen

Categorie	Overnachtingen
Hotels	931.000
Bed & Breakfasts	96.000
Bungalowparken	440.000
Solitaire bungalows en kleinschalige parken	32.000
Groepsaccommodaties	66.000
Campings (toeristisch kamperen)	306.000
Verhuuraccommodaties	88.000
Mini-campings (toeristisch kamperen)	75.000
Camperplaatsen	123.000
Jachthavens (passantenplaatsen)	58.000
Totaal	2.214.000

Overnachtingen per gemeente

- Het aantal overnachtingen in de gemeente Groningen is het hoogste als gevolg van het forse hotelaanbod; ongeveer een derde van de overnachtingen vindt hier plaats.
- Na de gemeente Groningen worden in Het Hogeland het meeste aantal overnachtingen gerealiseerd. Westerwolde maakt de top 3 compleet: van de 370.000 overnachtingen in deze gemeente zijn er 250.000 in vakantiewoningen/bungalows.

Vergelijking overnachtingen met andere provincies

Om de omvang van het verblijfstoerisme te duiden, vergelijken we deze met andere provincies aan de hand van cijfers van het CBS. De definitie van het CBS verschilt met de onze. Zo tellen aanbieders met minder dan 5 bedden niet mee en is er geen registratie van overnachtingen in campers en jachthavens. Het aantal overnachtingen volgens deze definitie in onze cijfers is dan circa 2,2 miljoen in de provincie Groningen (2023). CBS komt tot een iets lager aantal overnachtingen (1,8 miljoen). Uit de vergelijking blijkt dat in de omliggende provincies Fryslân en Drenthe het aantal overnachtingen circa 3-4 keer zo hoog is als in Groningen (6,8 miljoen en 7,9 miljoen). Afgezien van de provincies Utrecht en Flevoland is in alle andere provincies het aantal overnachtingen hoger dan 8,0 miljoen per jaar.

Tabel 4.3b Aandeel overnachtingen

Gemeente	Aantal overnachtingen	Aandeel
Eemsdelta	163.000	7%
Groningen	715.000	32%
Het Hogeland	415.000	19%
Midden-Groningen	211.000	10%
Oldambt	78.000	4%
Pekela	13.000	1%
Stadskanaal	77.000	3%
Veendam	32.000	1%
Westerkwartier	139.000	6%
Westerwolde	370.000	17%
Totaal	2.214.000	

Tabel 4.3c Aantal overnachtingen in andere provincies

Provincie	Groningen	Fryslân	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Utrecht	Gelderland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Noord-Brabant	Zeeland	Limburg
Aantal overnachtingen x 1 miljoen	2,2	6,8	7,9	8,9	3,2	4,4	14,6	38,3	15,8	13,5	13,4	13,8

5.4 ECONOMISCHE PRESTATIES VERBLIJFSTOERISME

Bezettingsgraad

De belangrijkste indicator van de economische prestatie van de verblijfssector is de bezettingsgraad. Uit de analyse bleek dat de bezettingsgraad in het algemeen vergelijkbaar is met het landelijk gemiddelde, maar dat er wel verschillen zijn. Overigens zijn niet over alle sectoren landelijke gemiddelden beschikbaar. Zo zijn er geen actuele landelijke cijfers voor de bezetting van Bed & Breakfasts, camperplekken en jachthavens. Voor de andere sectoren zijn de economische prestaties als volgt:

- › In de gemeente Groningen is de hotelkamerbezetting gemiddeld 70%, terwijl het Ommeland daar met 65% iets onder blijft. Gemiddeld genomen ligt de bezettingsgraad voor de provincie op 68%. Landelijk gezien is de bezettingsgraad 73%. De hotels in de provincie zijn dus iets lager bezet dan het landelijk gemiddelde.
- › Op vakantieparken en solitaire vakantiewoningen samen is de bezetting circa 60%, met name door de aanwezige vakantieparken. Circa 90% van de vakantiewoningen staat in een vakantiepark, waarvan voor het overgrote deel in de gemeente Westerwolde. Met de komst van twee Landalparken in 2024 zou de bezetting nog verder toe kunnen nemen. De gemiddelde bezetting van vakantiewoningen in Nederland is iets lager.
- › De bezetting van kampeerplaatsen is met circa 10% een stuk lager dan landelijk.

Tabel 4.4 Bezettingsgraad

Categorie	Bezetting provincie Groningen	Bezetting landelijk
Hotels	68%	73%
Campings (toeristische plaatsen)	10%	19%
Groepsaccommodaties	22%	26%
Vakantiewoningen	60%	48%

5.5 AANBOD DAGTOERISME

Inleiding

Tabel 4.5a bevat een overzicht van de categorieën die onderdeel zijn van het dagtoerisme.

Tabel 4.5a Afbakening dagtoerisme

Categorie dagtoerisme	Toelichting
1. Attracties en bezienswaardigheden	Attracties, dierentuinen, pretparken, kastelen, wijngaarden, molens, etc.
2. Cultuur	Theaters en poppodia
3. Musea	Bezoek aan musea
4. Evenementen	Bezoek aan evenementen, met een ondergrens van 3.000 bezoekers
5. Rondvaarten	Uitsluitend toeristisch gebruik, excl. regulier gebruik veerponten (overzetveren)
6. Golfbanen	Golfbanen inclusief pitch & putt en midgetgolfbanen
7. Routegebonden recreatie	Deelname aan dagtochten met wandelen en fietsen (met een minimumduur van 2 uur)
8. Oeverrecreatie	Bezoek aan strandbaden (niet aan zee) en zwemplassen (excl. buitenzwembaden)
9. Sportieve leisure	Bowlingbanen, kano- en watersportverhuur, zelfstandige fietsverhuur (niet op stations en campings), zwembaden, overige waters[ort, outdoor

Overzicht

De meeste dagtoeristische bedrijven in de provincie bevinden zich in de categorie sportieve leisure. Ook in musea, attracties en bezienswaardigheden is er veel dagtoeristisch aanbod.

Attracties en bezienswaardigheden

Bekende en opvallende attracties zijn onder andere Vesting Bourtange - een historisch gerestaureerde vestingstad in Westerwolde - en het Zeehondencentrum Pieterburen - en zijn nieuwe locatie Werelderfgoedcentrum Waddenzee. Daarnaast biedt Groningen gezinsvriendelijke activiteiten zoals DoeZoo, Familiepark Nienoord en verschillende speeltuinen zoals Speeltuin Beerta. Voor natuurliefhebbers zijn er botanische tuinen zoals Domies Toen en de Hortus Haren. Ook zijn er veel escaperooms en indooractiviteiten, zoals Break-Out Gruno Park en Monkey Town. Het aanbod is goed verspreid over de provincie, met een concentratie van attracties in de stad Groningen en interessante locaties in Het Hogeland, Oldambt en Westerwolde.

Musea

De provincie Groningen biedt een breed aanbod van musea aan. Het Groninger Museum is zonder twijfel het meest bekende museum, met zijn moderne architectuur en uitgebreide kunstcollecties. Fraeylemaborg in Midden-Groningen is een landgoed met veel historische en culturele waarde. In Westerwolde bevindt zich Museum Klooster Ter Apel, een historisch klooster dat middeleeuwse geschiedenis combineert met kunsttentoonstellingen. Het Openluchtmuseum Het Hoogeland in Het

Hogeland geeft een inkijk in het vroegere plattelandsleven. De musea zijn goed verspreid over de provincie, waardoor bezoekers overal wel een interessante locatie kunnen vinden.

Rondvaarten

Er zijn negen bedrijven die rondvaarten aanbieden in de provincie Groningen. De tochten varen door de grachten van Groningen stad en door de havengebieden van de dorpen in de gemeenten Eemsdelta en Oldambt. Ook worden er tochten verzorgd op de Waddenzee.

Tabel 4.5b Aantallen dagrecreatieve bedrijven

Type activiteit	Aantal bedrijven
Attracties en bezienswaardigheden	43
Musea	66
Rondvaarten	9
Golf	7
Sportieve leisure	87
Cultuur	23
Watersport	5
Zakelijke bijeenkomsten (grotendeels hotels)	68

Sportieve leisure

Het meeste aanbod in Groningen is in deze categorie te vinden. Variërend van zwembaden en sportfaciliteiten tot fiets- en bootverhuur. Er zijn diverse binnen- en buitenzwembaden, onder meer in Groningen, Westerwolde en Het Hogeland. Fietsverhuur is beschikbaar op meerdere locaties, waardoor het verkennen van de provincie op een milieuvriendelijke manier wordt aangemoedigd. Voor avontuurlijke activiteiten zijn er paintballcentra, golfbanen en outdoor fitnessmogelijkheden. Tot slot biedt de regio unieke opties zoals wadlopen, waddencruises en yoga op het Wad, wat de nadruk legt op de bijzondere natuur van Groningen.

Cultuur

Groningen biedt een breed cultuuraanbod, met theaters, bioscopen en culturele centra verspreid over de provincie. In de stad Groningen bevinden zich toonaangevende locaties zoals de Stadsschouwburg, Grand Theatre en De Oosterpoort, waar concerten, toneel en andere voorstellingen plaatsvinden. Regionaal zijn er charmante theaters zoals Theater Geert Teis in Stadskanaal, Cultuurhuis De Klinker in Oldambt en Theater De Molenberg in Eemsdelta. Openluchttheaters zoals Podium Nienoord in Westerkwartier bieden unieke culturele ervaringen. Ook bioscopen en culturele werkplaatsen dragen bij aan het diverse aanbod.

Zakelijke bijeenkomsten

Er zijn 68 aanbieders voor zakelijke bijeenkomsten zoals vergaderen, waaronder hotels. Deze accommodaties beschikken in totaal over circa 23.000 stoelen.

Waterrecreatie

Groningen biedt een breed scala aan watersportactiviteiten. In de stad Groningen kun je een sloep huren voor een ontspannen tocht over grachten en meren. Het Schildmeer in Midden-Groningen is ideaal voor kanoën en kajakken, met verhuurlocaties ter plekke. In Westerkwartier zijn rustige wateren perfect geschikt voor suppen. Het Hogeland biedt unieke mogelijkheden zoals varen en wadvissen op zee, terwijl Veendam een compleet watersportcentrum heeft voor diverse activiteiten. Deze locaties maken de provincie aantrekkelijk voor zowel recreatieve als avontuurlijke watersporters.

5.6 VRAAG DAGTOERISME

Er zijn per categorie grote verschillen te zien in bezoekersaantallen. In totaal trekt de provincie 21,3 miljoen dagbezoeken, waarvan ongeveer twee derde bestaat uit wandel- en fietstochten.

- › Het betreft ongeveer 14,2 miljoen tochten (ook door inwoners) met een minimumduur van 2 uur.
- › Sportieve leisure en watersport is de op één na populairste categorie, met activiteiten zoals wadlopen, fietsen, kanoën en avonturenparken zoals Break Out Grunopark. Deze activiteiten zijn populair in alle seizoenen, met een piek in de zomer.
- › Attracties en bezienswaardigheden trekken daarna de meeste bezoekers met circa 1,7 miljoen bezoeken, met highlights zoals Familiepark Nienoord, Zeehondencentrum Pieterburen en Vesting Bourtange. De combinatie van gezinsvriendelijke, historische en educatieve locaties maakt deze categorie jaarrond aantrekkelijk.
- › Cultuur trekt met circa 1,4 miljoen bezoeken een groot publiek met locaties zoals de Stadsschouwburg, De Oosterpoort en Geert Teis. Deze jaarrond beschikbare activiteiten profiteren extra van evenementen en festivals.
- › Evenementen (met minimaal 3.000 bezoekers) trekken circa 1,1 miljoen bezoekers.
- › Zakelijk bezoek - in de vorm van bijvoorbeeld vergaderingen - trekt bijna 300.000 bezoekers. Veel van deze vergaderingen en congressen vinden plaats in hotels of in zelfstandige evenementlocaties zoals het Forum in hotel Martiniplaza.
- › Musea spelen een belangrijke rol in het cultuuraanbod van Groningen, met publiekstrekkers zoals het Groninger Museum en Openluchtmuseum Het Hoogeland. De mix van kunst, geschiedenis en

cultuur zorgt ervoor dat musea jaarrond bezoekers trekken.

- › Golf is een specifieke recreatievorm die een constante stroom bezoekers aantrekt dankzij goed onderhouden banen, zoals in Westerwolde. Deze activiteit is jaarrond beschikbaar, afhankelijk van de weersomstandigheden.
- › Rondvaarten vormen een kleinere categorie en richten zich op unieke ervaringen zoals varen door de grachten of wadvissen op zee. Het seizoensgebonden karakter biedt kansen voor groei door het aanbod verder te ontwikkelen.

Tabel 4.6 Bezoeken dagrecreatie

Categorie	Bezoeken
Attracties en bezienswaardigheden	1.663.000
Musea	780.000
Rondvaarten	10.000
Golf	168.000
Sportieve leisure en watersport	1.710.000
Cultuur	1.423.000
Evenementen	1.122.000
Zakelijk	292.000
Routegebonden recreatie	14.217.000
Totaal	21.285.000

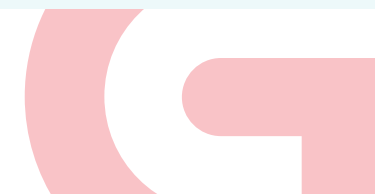
5.7 BESTEDINGEN PER BEZOEK

Ginder raamt de bestedingen in overeenstemming met de KNEITER-leidraad, opgesteld door de bureaus die in Nederland de economische impact van toerisme berekenen. We onderscheiden daarin de volgende categorieën: logies (alleen voor verblijfstoeristische categorieën), detailhandel, horeca en entree (entreprijzen van dagtoeristische accommodaties of huur van of benodigdheden, zoals fietsverhuur).

- › De bestedingen voor logies en entree zijn berekend op basis van het bedrijvenonderzoek. De bestedingen van detailhandel en horeca zijn geraamd op basis van het Input Output model van Ginder, waar bronnen onder liggen zoals het Continu Vakantie Onderzoek (CVO) en het Nederlands Vrijetijdsonderzoek 2022-2023 (NVTO).
- › In de tabel worden de totale bestedingen per categorie weergegeven. Bij bijvoorbeeld een camping zijn dat ook de uitgaven aan horeca (op of buiten de camping), de supermarkt, etc.
- › Binnen het verblijfstoerisme zijn de bestedingen per overnachting het hoogst voor de hotelgast. Dit komt enerzijds doordat dit de categorie is met de hoogste logiesprijzen. Anderzijds is een deel van de gasten een zakelijke gast en tot slot zijn de uitgaven aan horeca per overnachting ook relatief hoog. De logiesprijzen bij campings en groepsaccommodaties zijn doorgaans het laagst.
- › De entreprijzen voor attracties en musea in Groningen variëren. Bij musea varieert dat van gratis tot een wat hogere entreprijs, zoals voor het Groninger Museum. De duurste attracties zijn wellnesscentra en enkele escaperooms. Wat betreft evenementen variëren de entreprijzen van gratis evenementen (zoals jaarmarkten) tot popconcerten met forse entreprijzen. Bij cultuur wordt de entreprijs sterk bepaald door bioscopen, waar de entreprijs lager is dan bij theaters. Bij sportieve leisure weegt de entreprijs van zwembaden (die doorgaans tussen de € 4 en € 8 ligt) sterk door in het gemiddelde.

Tabel 4.7 Bestedingen per persoon per bezoek

Besteding per persoon per overnachting (totaal, afgerond op euro's)	
Bed & Breakfasts	€ 81
Hotels	€ 119
Vakantieparken	€ 53
Vakantiewoningen (solitair en kleinschalige parken)	€ 41
Campings	€ 27
Camperplaatsen	€ 27
Groepsaccommodaties	€ 15
Jachthavens (passanten)	€ 32
Besteding per dagbezoek (afgerond op euro's)	
Attracties en bezienswaardigheden	€ 19
Musea	€ 14
Rondvaarten	€ 28
Golf	€ 56
Sportieve leisure en watersport	€ 16
Cultuur (theaters, bioscopen)	€ 16
Evenementen	€ 21
Zakelijk (vergaderen, congressen, etc.)	€ 43
Routegebonden recreatie	€ 4

5.8 TOTALE BESTEDINGEN

In tabel 4.8 zijn de totale bestedingen van toerisme en recreatie weergegeven. De totale bestedingen bedragen bijna € 1 miljoen per dag, te weten circa € 364 miljoen per jaar. De bestedingen zijn bijna 50/50 verdeeld over dagtoerisme (51%) en verblijfstoerisme (49%). Het betreft de totale bestedingen aan logies, retail, horeca en entree voor dagattracties.

Aangezien de bestedingen van toeristen per categorie dag- en verblijfs-toerisme veel kunnen verschillen, is de verdeling van overnachtingen en bezoekersaantallen een hele andere dan de verdeling van de bestedingen.

- ▶ De bestedingen in het verblijfstoerisme zijn voor 62% afhankelijk van hotelgasten, door zowel het hoge absolute aantal overnachtingen in deze categorie als de hoge bestedingen per overnachting, zeker ook voor zakelijke gasten. Ook vakantieparken en campings brengen ieder circa 12% van de bestedingen in. Groepsaccommodaties brengen vanwege het beperkte volume de minste bestedingen op in het verblijfstoerisme.
- ▶ In het dagtoerisme is wandelen en fietsen de grootste post qua bestedingen, met name door het hoge volume (ruim 14 miljoen tochten). De bestedingen per tocht zijn daarentegen beperkt. De tweede categorie qua grootte is attracties en bezienswaardigheden. Daarna zijn de categorieën sportieve leisure, theaters en evenementen redelijk vergelijkbaar qua bestedingen, omdat ook de bezoekersaantallen en bestedingspatronen van deze categorieën onderling vergelijkbaar zijn in de provincie Groningen. De categorie rondvaart is de kleinste categorie vanwege het beperkte aantal deelnemers aan rondvaarten.

Tabel 4.8 Totale bestedingen

Categorie	Bestedingen (2023)
Bed & Breakfasts	€ 7.806.000
Hotels	€ 111.040.000
Vakantieparken	€ 23.089.000
Vakantiewoningen (solitair en kleinschalige parken)	€ 1.321.000
Campings	€ 21.040.000
Camperplaatsen	€ 3.319.000
Groepsaccommodaties	€ 1.002.000
Jachthavens	€ 8.284.000
Totaal verblijfstoerisme	€ 178.799.000
Attracties en bezienswaardigheden	€ 31.509.000
Musea	€ 10.881.000
Rondvaarten	€ 282.000
Golf	€ 9.434.000
Sportieve leisure en watersport	€ 26.863.000
Cultuur (theaters, bioscopen)	€ 22.444.000
Evenementen	€ 23.630.000
Zakelijk (vergaderen, congressen, etc.)	€ 12.658.000
Route gebonden recreatie	€ 47.342.000
Totaal dagtoerisme	€ 185.043.000
Totale bestedingen	€ 363.840.000

5.9 BESTEDINGEN PER GEMEENTE EN SECTOR

De totale bestedingen verschillen behoorlijk per gemeente. De gemeente Groningen heeft met ruim € 150 miljoen - ofwel 42% van het totaal - het grootste aandeel. De gemeente Het Hogeland is de tweede gemeente met circa 11% van de bestedingen, met name vanwege het Waddentoerisme. Daarna volgen de gemeenten Eemsdelta, Westerwolde en Midden-Groningen met circa € 31 miljoen - € 34 miljoen bestedingen. De niveaus van de gemeenten Oldambt en Westerkwartier zijn vergelijkbaar, met elk circa € 22 miljoen bestedingen. In de gemeenten Stadskanaal, Veendam en Pekela worden per gemeente de minste bestedingen gerealiseerd.

Voor meer toelichting over de bestedingen en onderliggende methodiek verwijzen we naar Bijlage 7.3.

Tabel 4.9a geeft inzicht in de verdeling van de bestedingen over sectoren. Daaruit blijkt dat de meeste bestedingen gaan naar horeca, logies en entree, met in deze drie categorieën ruim € 100 miljoen bestedingen.

Tabel 4.9a Bestedingen naar sector

Sector	Bestedingen	%
Logies	€ 104.943.000	29%
Horeca	€ 113.551.000	31%
Detailhandel	€ 42.936.000	12%
Entree	€ 102.411.000	28%
Totaal	€ 363.840.000	100%

Tabel 4.9b Bestedingen per gemeente

Gemeente	Bestedingen verblijfstoerisme	Bestedingen dagtoerisme	Bestedingen totaal
Eemsdelta	€ 16.934.000	€ 14.212.000	€ 31.146.000
Groningen	€ 76.381.000	€ 78.097.000	€ 154.478.000
Het Hogeland	€ 25.158.000	€ 16.614.000	€ 41.772.000
Midden-Groningen	€ 20.093.000	€ 12.588.000	€ 32.681.000
Oldambt	€ 6.673.000	€ 15.048.000	€ 21.721.000
Pekela	€ 472.000	€ 1.592.000	€ 2.064.000
Stadskanaal	€ 3.537.000	€ 6.756.000	€ 10.293.000
Veendam	€ 2.493.000	€ 10.399.000	€ 12.891.000
Westerkwartier	€ 8.148.000	€ 14.516.000	€ 22.664.000
Westerwolde	€ 18.909.000	€ 15.221.000	€ 34.130.000
Totaal	€ 178.798.000	€ 185.043.000	€ 363.840.000

5.10 WERKGELEGENHEID

In tabel 4.10 is de werkgelegenheid van toerisme en recreatie (inclusief horeca) per gemeente weergegeven. Er zijn circa 20.000 banen in het toerisme. Uit de tabel wordt het volgende duidelijk:

- › Het aandeel toerisme is in de totale werkgelegenheid van de provincie gemiddeld 6,3%. Dat is iets lager dan landelijk, daar is het gemiddelde 6,5%.
- › Er bestaan grote verschillen tussen de gemeenten. De gemeente Groningen heeft het hoogste aandeel banen in toerisme, vanwege de concentratie in dag- en verblijfstoeristische voorzieningen.
- › Het aandeel werkgelegenheid in Het Hogeland en de gemeente Oldambt is ongeveer gelijk aan het provinciale gemiddelde.
- › In de gemeente Pekela is het aandeel het laagst, gevolgd door de gemeenten Stadskanaal en Veendam.
- › In de overige drie gemeenten is het aandeel aan de werkgelegenheid 5%-6%.

Personeel

Van de verblijfstoeristische ondernemers kon 15% in onvoldoende of slechte mate voldoende gekwalificeerd personeel vinden. Veel ondernemers gaven ook aan geen vacatures te hebben.

Bij de dagtoeristische ondernemers is dat wat meer en kon 25% onvoldoende personeel vinden. Met name in horecapersoneel (bediening) bestaat een tekort.

Tabel 4.10 Aantal banen per gemeente

Plaats	Aantal banen in toerisme en recreatie	Aandeel banen in toerisme en recreatie t.o.v. totaal in gemeente
Eemsdelta	1.000	5,3%
Groningen	12.590	7,1%
Het Hogeland	1.150	6,4%
Midden-Groningen	1.170	5,0%
Oldambt	1.040	6,4%
Pekela	110	3,7%
Stadskanaal	570	4,5%
Veendam	580	4,5%
Westerkwartier	1.360	5,3%
Westerwolde	540	5,4%
Totaal	20.110	6,3%

Bron: Provinciaal Arbeidsregister/LISA, peildatum 1 april 2023, afbakening conform Landelijke R & T Standaard

5.11 DUURZAME PRESTATIES TOERISME

Mogelijkheden elektrisch vervoer

Van de verblijfsrecreatieve ondernemers heeft 19% laadpalen voor elektrische voertuigen beschikbaar en 7% biedt mogelijkheden om elektrische voertuigen te huren. In totaal biedt 22% tenminste één van deze vormen aan. Met name in de gemeente Het Hogeland is het percentage, dat elektrische voertuigen de mogelijkheid biedt om op te laden, hoog (32%).

Bij dagtoeristische accommodaties zijn de mogelijkheden een stuk beperkter. Slechts 1% biedt de verhuur van elektrische voertuigen aan en 7% biedt mogelijkheden om voertuigen op te laden.

Energie en zelfvoorziening

Wat betreft energie geeft 36% van de verblijfstoeristische accommodaties aan deels zelfvoorzienend te zijn met energie, bijvoorbeeld door het gebruik van zonnepanelen. Zo'n 6% van de accommodaties is zelfs volledig zelfvoorzienend.

Bij de dagtoeristische ondernemers is de situatie vergelijkbaar en is 40% van de ondernemers qua energie deels zelfvoorzienend.

5.12 ONDERNEMERSCHAP

De Vrijetijdseconomie staat of valt bij de gratie van haar ondernemers. Zij ontvangen gasten, hebben personeel in dienst en kopen producten en diensten in. Het grootste deel daarvan valt onder midden- en kleinbedrijf producten en diensten van andere ondernemers. Ondernemers zoeken naar kansen en mogelijkheden om hun bedrijf voort te zetten, uit te breiden of te verkopen. Ze hebben belang bij een goede mix van rust en reuring voor de continuïteit van hun bedrijf. Maar vaak zijn ze ook gewoon onderdeel van de lokale gemeenschap, als medeburger, als werkgever, als opleider of stageverlener, als sponsor of als vrijwilliger.

In de hiervoor gepresenteerde data is al een beeld geschetst van de kenmerken van het aanbod dat aanwezig is in de provincie Groningen. Tijdens de focusgroepen met ambtenaren en experts op het gebied van arbeidsmarkt is hier verder bij stilgestaan.

In het spinnenweb diagram dat we elders in deze rapportage en in de factsheets per gemeente hebben gebruikt, brengen we zes indicatoren samen onder de categorie 'ondernemerschap':

1. **Vastgoed**
2. **Directe en indirecte bestedingen**
3. **Werkgelegenheid en arbeidsmarkt**
4. **Maatschappelijk verantwoord ondernemen**
5. **Rendement**
6. **Vestigingsklimaat**

De score van iedere gemeente op ieder van deze indicatoren is altijd berekend vanuit de impact/bijdrage van recreatie en toerisme op deze specifieke indicator. Dit leidt tot de volgende scores op provinciaal niveau, per gemeente lopen deze (logischerwijs) uiteen. Op de volgende pagina's worden deze scores per indicator toegelicht.

Tabel 4.12 **Indicatoren ondernemerschap**

Vastgoed	R&T maken investeren in (onderhoud en herbestemming van) vastgoed, VAB en erfgoed aantrekkelijk	R&T biedt mogelijkheden voor vrijgekomen (agrarische) bebouwing	R&T maakt horeca en retail vastgoed waardevast	Waarde horeca en retail vastgoed onder druk	Vastgoed verliest waarde; problemen herbestemmen erfgoed
Directe en indirecte bestedingen	Door omvang van de sector, ontstaan kansen voor gespecialiseerde (lokale) leveranciers en dienstverleners van toeristische bedrijven	Grote spelers in toerisme creëren kansen voor lokale retail (bakkers, slagers, brouwers streekproducten) en vaklieden (onderhoud, schoonmaak)	Bezoekers besteden geld aan extra diensten (bv. gidsen) en producten (bv. ambachtelijk handwerk)	Bezoekers hebben meer te besteden dan ze kunnen uitgeven door gebrek aan aanbod (impulsaankopen)	Diensten zoals ontbijtservice zijn niet (altijd) beschikbaar
Werkgelegenheid en arbeidsmarkt	R&T creëert kansen voor behoud ambachtlieden, horeca, kunst en cultuur professionals	R&T als sector levert een significante bijdrage aan (de groei van) de lokale of regionale werkgelegenheid	R&T bedrijven hebben een stabiel aantal werknemers in (seizoens-)dienst	R&T bedrijven beperken openingstijden door gebrek personeel	R&T ondernemers sluiten door gebrek aan personeel
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	R&T maken bijdrage aan ecologie, inclusie en andere vormen van duurzaamheid tot missie van het bedrijf	R&T ondernemers nemen verantwoordelijkheid om bij te dragen aan ecologie, gemeenschap en inclusie	R&T ondernemers dragen bij aan behoud van lokale verenigingen en goede doelen	R&T ondernemers focussen op MVO activiteiten die ook economisch aantrekkelijk zijn	R&T ondernemers dragen niet direct bij
Rendement	R&T ondernemingen kunnen (duurzaam) investeren in uitbreiding	R&T ondernemingen kunnen investeren in huidige operatie	R&T ondernemers kunnen (goed) voortbestaan	R&T ondernemers maken zich zorgen over verkoopbaarheid van hun onderneming	R&T ondernemers kunnen onderneming niet verkopen
Vestigingsklimaat	R&T zijn aanleiding om bedrijven te starten of activiteiten uit te breiden	R&T zijn interessante bijverdienste naast hoofdactiviteiten	Groei van het aantal R&T ondernemers is stabiel en realistisch voor de omvang van gemeente	Beperkte R&T maken starten van een (nieuw) bedrijf lastig	Beperkte R&T maken locatie onaantrekkelijk voor nieuwe R&T bedrijvigheid

1) Vastgoed

Veel toeristisch recreatieve ondernemers zijn, net als retailers, afhankelijk van gebouwen. Hotels, Bed & Breakfasts, vakantieparken, wellness centra, fietsverhuurders en restaurants zijn voorbeelden waarbij dit geldt. Soms zijn ondernemers huurder, soms zijn ze eigenaar, soms is het toeristisch bedrijf een bijverdienste naast bijvoorbeeld landbouwactiviteiten. Veel ondernemers hebben baat bij een passende uitstraling van hun bedrijf met het oog op bezoekersbeleving. Daarom zijn zij regelmatig gevestigd in historische centra, in monumenten, vrijgekomen agrarische bebouwing of andere karaktervolle gebouwen. Om de huur of kapitaalslasten te dragen en de waarde van het pand te vergroten, is het belangrijk om voldoende gasten te ontvangen. Dat is niet altijd makkelijk in de provincie Groningen. Op basis van de ontwikkeling in verhuurde vierkante meters (Locatus, ontwikkeling afgelopen 5 jaar) en op basis van input uit de ambtenarensessies is geconcludeerd dat de waarde van horeca en retail vastgoed onder druk staat in een aantal gemeenten.

2) Directe en indirecte bestedingen

Ondernemers in de Vrijetijdseconomie zijn onderdeel van veel verschillende (regionale) ketens van bedrijven. Denk aan bouw en onderhoud, maar ook aan agrifood, schoonmaak en linnen, energie en afval, marketing, boekingen en boekhouding. Kwaliteit is belangrijk voor de gastbeleving, maar het spreiden van risico's en de nadruk op efficiency is belangrijk om te overleven. Een kritieke massa aan verblijfsrecreatie zorgt normaal gesproken voor bestellingen en banen bij lokale leveranciers en dienstverleners. Op basis van de ambtenarensessies is het beeld ontstaan voor de provincie Groningen dat de

omvang de sector op dit moment nog te beperkt is voor dit soort spin-off.

3) Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Er zijn in Groningen banen voor wie ambities heeft in toerisme of de horecabranche. Ondernemers hebben in sommige gemeenten moeite om voldoende vakspecialisten en oproepkrachten te vinden. In sommige gevallen zorgt dat voor beperkte openingstijden/-dagen of het uitstellen van uitbreiding. Vergeleken met het landelijke gemiddelde werken er in de provincie Groningen iets minder mensen in toerisme en recreatie. Het (MBO) onderwijs is aanwezig, maar als de sector gaat groeien is de vraag of het aantal talenten dat wordt opgeleid, meegroeit. Daarnaast valt op dat niet alle horecabedrijven bereid of in staat zijn om een stagevergoeding te betalen.

4) Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Ondernemers in toerisme, horeca en retail spelen een belangrijke rol in de lokale samenleving. Veel evenementen krijgen ondersteuning in geld of menskracht van lokale ondernemers. Ook zijn ze (al dan niet via ondernemersverenigingen) betrokken als sponsor of vrijwilliger bij lokale verenigingen en (culturele) evenementen. In de ambtenarensessies zijn een aantal voorbeelden gegeven van bedrijven die investeren in verduurzaming van hun bedrijf. Maar ook zijn bedrijven genoemd die graag investeren, maar de middelen daar niet voor beschikbaar hebben. Het beeld op provinciaal niveau is dat de sector bijdraagt aan de instandhouding van verenigingen, evenementen en goede doelen.

5. Rendement

Ondernemers proberen de waarde van hun onderneming te vergroten door te investeren in innovatie, verduurzaming en uitbreiding van (de omvang van) hun activiteiten. Daar is een gezond rendement voor nodig. Dat doen ze om een boterham te kunnen verdienen, maar ook om uiteindelijk hun bedrijf te kunnen verkopen of doorgeven aan een nieuwe generatie. Voor veel ondernemers is de waarde van hun bedrijf een belangrijk onderdeel van hun pensioen. Het is dan echter belangrijk dat daar op het goede moment ook kopers voor zijn. Op basis van de ontwikkeling van het aantal bedrijven is op provinciaal niveau het beeld dat ondernemers kunnen voortbestaan, maar soms beperkt ruimte hebben om te investeren of moeite hebben om de onderneming te verkopen. Er zijn uiteraard verschillen hierin per gemeente.

6. Vestigingsklimaat

Een gezonde Vrijtijdseconomie trekt ook nieuwe ondernemers aan. Als er marktkansen zijn, proberen ondernemers en investeerders van binnen en buiten de provincie die logischerwijs te verzilveren. Banken en investeerders wegen hun risico's af bij het financieren van nieuwe initiatieven. In de ambtenarensessies zijn zorgen geuit over het vestigingsklimaat voor ondernemers in de Vrijtijdseconomie. Dit ging onder andere over het herbestemmen van erfgoed en gemeentelijk vastgoed, maar ook over het vinden van geschikte ruimte in het buitengebied.

Tegelijkertijd laat het CBS cijfers zien dat de groei van het aantal ondernemingen in de sectoren 'Handel & horeca' en 'Cultuur, recreatie, overige diensten' ongeveer gelijke tred houdt met de ontwikkeling in andere provincies. Waarbij er wel grote verschillen zijn tussen de drie Groningse COROP gebieden (regio's die het CBS hanteert voor dataverzameling; NUTS 3 in EU data). Op provinciaal niveau is het beeld dat de groei van het aantal ondernemers stabiel is en realistisch voor de omvang van de vraag.

6

Leefbare plaatsen

6.1 LEEFBARE PLAATSEN

De vorige hoofdstukken is er een beeld geschetst van de waarde van de Vrijtijdseconomie vanuit het perspectief van inwoners, bezoekers en ondernemers. Dit hoofdstuk presenteert de resultaten vanuit het perspectief van de (leefbare) plaats, waar de wensen en belangen van inwoners, ondernemers en bezoekers samenkomen met het (gedeelde, lange termijn) belang van natuur, milieu, (immaterieel) cultureel erfgoed, bereikbaarheid en openbare en commerciële voorzieningen.

Zoals ook aangegeven in de inleiding van dit rapport, kiezen we voor deze aanpak om het lange termijn belang van Groningen en de Groningers centraal te kunnen stellen in dit rapport, zodat de Vrijtijdseconomie dat gedeelde belang kan dienen en niet een doel op zichzelf wordt.

In het spinnenweb diagram dat we elders in deze rapportage en in de factsheets per gemeente hebben gebruikt, brengen we zes indicatoren samen onder de categorie 'leefbare plaatsen':

- 1) **Diversiteit en kwantiteit van horeca en retail**
- 2) **Mobiliteit, bereikbaarheid, parkeren en OV**
- 3) **Kwaliteit van de openbare ruimte**
- 4) **Kwaliteit van materieel erfgoed**
- 5) **Kwaliteit van (beschermde) natuur**
- 6) **Milieu impact van recreatie en toerisme**

De score van iedere gemeente op ieder van deze indicatoren is altijd beredeneerd vanuit de impact/ bijdrage van recreatie en toerisme op deze specifieke indicator. De score op iedere indicator is deels bepaald op basis van kwantitatieve gegevens, maar ook de voorbeelden en observaties die genoemd

zijn in de kwalitatieve interviews, focusgroepen met betrokken ambtenaren, experts en belangenbehartigers zijn hierin meegenomen. Dit leidt tot de volgende scores op provinciaal niveau, per gemeente lopen deze (logischerwijs) uiteen. Op de volgende pagina's worden deze scores per indicator toegelicht.

Tabel 5.1 **Indicatoren leefbare plaatsen**

Diversiteit en kwantiteit van horeca & retail	Aanbod is dusdanig goed dat het aantrekkingskracht heeft op bezoekers in de regio	Bestedingen bezoekers vergroten aanbod voor bewoners	Bestedingen bezoekers houden aanbod voor bewoners in stand	Aanbod onder druk door beperkte bestedingen van bezoekers en bewoners	Diversiteit en kwantiteit lopen terug door gebrek aan bezoekers
Mobiliteit, bereikbaarheid, parkeren en OV	Toerisme vergroot bereikbaarheid middels OV en (fiets-) routes	Kernen zijn goed bereikbaar met eigen vervoer en OV	infrastructuur in evenwicht met gebruik	Kernen zijn moeizaam bereikbaar met eigen vervoer of OV	Bereikbaarheid maakt R&T bezoek van kernen en trekpleisters moeilijk
Kwaliteit van de openbare ruimte	Door bezoekers kan meer geïnvesteerd worden in kwaliteit	Bezoekers en bewoners dragen bij aan beheer en gebruik	beheer en gebruik onder druk door gebrek aan bezoekers en bewoners	Seizoenspieken leiden tot verdringing en beschadiging	Verdringing en permanente beschadiging door bezoekers
Kwaliteit beschermd materieel erfgoed	Door bezoekers kan meer geïnvesteerd worden in kwaliteit	Bezoekers en bewoners dragen bij aan beheer en gebruik	geen invloed	Kosten beheer en gebruik onder druk door te veel / gebrek aan bezoekers	Beschadiging door (te veel) bezoekers
Kwaliteit van (beschermde) natuur	R&T maakt verbetering en behoud natuur & biodiversiteit belangrijker	R&T maakt behoud natuur & biodiversiteit belangrijker	R&T heeft geen impact op natuur	R&T leidt (periodiek) tot schade en overlast	R&T leidt tot schade aan natuur en verlies van biodiversiteit
Milieu: afval, water, energie en emissies	R&T ontwikkeling heeft positief effect op (lokaal) milieu	R&T heeft positief effect op milieu (kosten) voor bewoners	Milieu impact R&T binnen normen	R&T leidt periodiek tot overschrijding normen (zwerfafval, netcongestie)	R&T leidt tot schade door structurele overschrijding normen

1) **Horeca en retail** maken een plaats levendig en zorgen dat bewoners (en bezoekers) elkaar kunnen ontmoeten. De score op deze indicator is bepaald door een analyse van Locatus data per gemeente. In deze analyse is bepaald of de hoeveelheid vierkante meters horeca en retail in verhouding staat tot de verwachting van dit aantal vierkante meters op basis van het inwonersaantal. Hiermee wordt geschat in welke mate (regionale) bezoekers bijdragen aan (instandhouding van) het aanbod én of het aanbod als geheel bezoekers aantrekt. Het is niet mogelijk om op basis van de beschikbare data te bepalen welke reikwijdte de (regionale) aantrekkingskracht heeft. Input uit de ambtenarensessies is meegenomen om de waarden per gemeente in te kleuren.

Kleine kernen met (regionale) aantrekkingskracht

Het mag geen verrassing zijn dat de diversiteit en kwantiteit van horeca en retail in kleinere kernen van de verschillende gemeenten onder druk staan. Er is een directe relatie met de hoeveelheid bezoekers van een gebied. Supermarkten varen wel bij de aanwezigheid van een vakantiepark en camperplaatsen. Cafés, Bed & Breakfasts, restaurants en detailhandel hebben baat bij routes, attracties, evenementen en musea met een (boven)regionale aantrekkingskracht. Denk hierbij aan (de zorgen over) Pieterburen, maar ook aan Appingedam, Bourtange en de stad Groningen. Openingstijden van horeca, en in mindere mate retail, hebben een kipei relatie met bezoekers. Veel ondernemers kiezen (ook wegens personeelsgebrek) om gesloten te blijven op maandag en dinsdag.

Bezoekers kunnen hierdoor niet terecht voor koffie, lunch, diner en een toiletbezoek. Daardoor zijn deze plaatsen voor recreanten minder aantrekkelijk om te bezoeken of zijn zij minder tevreden over hun bezoek. In sommige plaatsen proberen ondernemers hierover afspraken te maken met elkaar of (proberen) culturele en/of buurtcentra deze rol (te) vervullen op onrendabele dagen.

De analyse laat zien dat horeca en retail in een aantal plaatsen onder druk staan, onder andere doordat er weinig (verblijvende) bezoekers zijn die iets besteden. In de meeste plaatsen is het aanbod stabiel en in een paar plaatsen is het aanbod groter voor bewoners dan op basis van inwonersaantallen verwacht zou mogen worden, onder andere door bestedingen van (regionale) bezoekers en goede bereikbaarheid. Hier liggen ook kansen voor (industriële) erfgoed en maatschappelijk vastgoed dat een nieuwe bestemming nodig heeft, denk aan boerderijen en scholen maar ook aan industrieel erfgoed.

2) **Mobiliteit, bereikbaarheid, parkeren en OV**

Er gaat niets boven Groningen, maar de (gepercipieerde) reisduur naar de provincie en de verschillende kernen bepaalt mede de aantrekkelijkheid van een plaats voor bewoners en bezoekers. De score op deze indicator is per gemeente onder andere bepaald door de afstand vanaf de grootste kern van de gemeente tot een OV-hub. Daarnaast is input uit de ambtenarensessies meegenomen over de bereikbaarheid van evenementen, recreatie- en natuurgebieden per OV, auto en fiets.

In een dunbevolkt gebied zoals Groningen staat de bereikbaarheid van kleine kernen die niet aan doorgaande wegen of OV-knooppunten liggen onder druk. Het maakt deze plaatsen minder aantrekkelijk om in te wonen, maar ook minder aantrekkelijk om te bezoeken. Ter illustratie, wie vanaf het station in Groningen probeert het WEC Waddenzee te bezoeken (43km) is minimaal een uur onderweg en moet op de terugweg goed opletten of er nog wel een bus gaat. Evenementen, musea, dagattracties, horeca en recreatiegebieden zouden dus profiteren van betere bereikbaarheid vanuit OV knooppunten en steden in Nederland en Duitsland. Een mogelijkheid hiervoor zou deelmobiliteit kunnen zijn. Vanuit bezoekersperspectief scoort de provincie als geheel matig op dit criterium.

Tegelijkertijd heeft het hoge voorzieningenniveau in de stad Groningen een effect op gemeenten die een snelle verbinding hebben met de stad. Het maakt deze gemeenten aantrekkelijk om in te wonen voor forenzen, maar tegelijkertijd vergroot het de concurrentie voor lokale verblijfsaccommodaties (met name Bed & Breakfasts en hotels) en detailhandel zodanig dat zij beperkt levensvatbaar zijn.

3) **Kwaliteit van de openbare ruimte**

Openbare ruimtes zoals pleinen, (winkel-)straten en parken zijn belangrijke en laagdrempelige recreatie- en ontmoetingsplekken in iedere plaats. Vaak hebben deze ruimten ook een historische oorsprong. Hier vinden markten, (culturele) evenementen en ontspanning op een bankje of terras plaats. Bezoekers, bewoners en ondernemers dragen vaak direct of indirect bij aan het onderhoud hiervan. Teveel bezoekers en bezoekerspieken kunnen echter ook voor schade zorgen,

bijvoorbeeld in het Noorderplantsoen in de stad Groningen. Een laag aantal bezoekers en beperkte economische activiteit maken onderhoud moeilijker. De score op deze indicator is bepaald met input uit de focusgroepen met ambtenaren van alle gemeenten. Daarin is het gedeelde beeld ontstaan dat het in de meeste gemeenten moeilijk is de kwaliteit van de openbare ruimte op pijl te houden, mede door beperkte omvang van de Vrijtijdseconomie.

4. **Kwaliteit van materieel erfgoed**

Groningen heeft prachtig erfgoed. Het is onderdeel van het (gecreëerde) landschap en is zichtbaar in de vorm van monumenten en historische plaatsen. Het beheer en het beleefbaar & bezoekbaar maken hiervan voor inwoners en bezoekers, wordt deels door professionals maar vooral ook door vrijwilligers gedaan die hierdoor een betekenisvolle vrijetijdsbesteding hebben die bijdraagt aan sociale cohesie (zie ook ondernemerschap). Het verhaal van de Fivel, de Waddenzee, het veen en het historische belang van de A en de kanalen voor de handel zijn onderdeel van de ontstaansgeschiedenis van de provincie. De kerken, molens, borgen, vestingen én het industrieel erfgoed en de historische centra zijn de getuigen daarvan en maken het verhaal en de historie van Groningen zichtbaar. Verschillende maatschappelijke organisaties zetten zich in om dit erfgoed in stand te houden en waar nodig van een nieuwe bestemming of functie te voorzien, onder andere via de Vrijtijdseconomie. De score op dit criterium is voor nu ingeschat op voorzichtig positief, wat inhoudt dat bezoekers en bewoners bijdragen aan beheer en gebruik van het erfgoed.

Echter, wie kijkt naar de erfgoed monitor van de provincie ziet dat er grote verschillen zijn op gemeente niveau. Hier liggen uitdagingen voor de toekomst waarbij de Vrijetijdseconomie kansen biedt om hier een verdere positieve ontwikkeling door te maken.

5) Kwaliteit van beschermde natuur

Wandelen, fietsen en varen zijn belangrijke activiteiten voor bewoners en bezoekers. Groningen heeft een divers en prachtig landschap, een deel hiervan is (unieke) beschermde natuur. Voor de bepaling van de score op dit criterium is zowel gekeken naar natuur als beschermd cultuurlandschap, omdat voor bezoekers en bewoners dit onderscheid niet altijd makkelijk te maken is. In het bewoners- en bezoekersonderzoek is duidelijk zichtbaar dat de provincie Groningen hoog scoort als het gaat om bezoek aan natuurgebieden en tevredenheid met natuur gerelateerde activiteiten. In de focusgroepen met ambtenaren werden wel zorgen geuit over de instandhouding van (met name) onverharde wandelpaden, al dan niet door vrijwilligers.

Natuurorganisaties begrijpen dat het verbinden en de aanleg van (nieuwe) routes door het landschap en over water belangrijk kunnen zijn voor recreatie en toerisme, mits daarbij voldoende aandacht is voor (wetgeving op het gebied van) het behoud van biodiversiteit en ecosystemen. Zij zien ook meerwaarde in fietspaden die forenzen stimuleren de (elektrische) fiets te pakken in plaats van de auto. Daarnaast bestaan er volgens hen kansen om de Vrijetijdseconomie te gebruiken voor de ontwikkeling van nieuwe natuur en natuur-educatieve activiteiten. Mede hierom stellen we dat het behoud van natuur en

biodiversiteit belangrijk is voor de Vrijetijdseconomie. Er zijn weinig signalen geweest dat toerisme op dit moment schade toebrengt aan natuur, met uitzondering van waterrecreatie op enkele plekken.

6) Milieu impact van recreatie en toerisme

Door de beperkte omvang van de Vrijetijdseconomie is de milieu impact van recreatie en toerisme in Groningen op dit moment beperkt. Gemiddeld is de CO2 uitstoot van toeristen slechts 1,8% van het totaal van wat inwoners uitstoten. In de gemeente Het Hogeland en Westerwolde is dat ongeveer 2 keer zo hoog, vanwege de hoeveelheid vakantiewoningen in die gemeenten. Hotels en vakantieparken stoten meer CO2 uit dan bijvoorbeeld campings, omdat gebouwde accommodaties meer energie verbruiken. In sommige andere gemeenten is de uitstoot beperkt vanwege kleinschaligheid van het toerisme (Pekela, Veendam) of omdat het inwoneraantal van de gemeente wat groter is (Groningen, Westerkwartier), waardoor de totale uitstoot van inwoners hoger en het aandeel toerisme daarin lager.

Wie Groningen zou vergelijken met andere provincies op het gebied van CO2 uitstoot door de Vrijetijdseconomie, ziet een trotse koploper (bron: Impactmonitor toerisme NBTC), maar dit is geen eerlijke vergelijking. Om dezelfde redenen zijn afvalstromen, energie en watergebruik gerelateerd aan de Vrijetijdseconomie beperkt en is er geen of beperkte data beschikbaar om uitspraken te doen over het effect van de Vrijetijdseconomie op bijvoorbeeld netcongestie, zwerfvuil, straatvuil of de (kosten van) inzameling van afval.

Opvallend is wel dat er maar een heel beperkt aantal ondernemers in Groningen een Green Key of Green Globe certificaat hebben. Dat betekent overigens niet dat ze zich niet inspinnen om hun milieu impact te beperken. Zo wekt 40% van de dagtoeristische ondernemers en 36% van de verblijfsaccommodaties deels zijn eigen energie op en zijn er bij 19% van de verblijfsaccommodaties laadpalen voor elektrische auto's.

Als de beoogde investeringen in de sector leiden tot verdere groei kan dit criterium opnieuw bekeken worden. In eventuele kaders die hiervoor worden ontwikkeld en in vergunningen zou hier op voorhand wel aandacht voor moeten zijn, bijvoorbeeld in relatie tot certificering, circulariteit, waterverbruik, hernieuwbaar energiegebruik en -opslag (denk aan vakantieparken en hotels) en afval in drukbezochte gebieden of natuur. Grotere bedrijven zullen hier door CSRD regelgeving al over moeten rapporteren aan hun investeerders en klanten.

Door de beperkte omvang en beperkte beschikbaarheid van relevante data, wordt dit criterium op dit moment ingeschat als 'binnen de normen' (zie ook Duurzame prestaties toerisme in hoofdstuk D).

7

Bijlagen

7.1 BIJLAGEN INWONERSONDERZOEK

Demografische gegevens respondenten inwonersonderzoek

Deelnemers enquête per gemeente	Aantal respondenten	Weefactor
Gemeente Eemsdelta	190	0,99
Gemeente Groningen	238	4,43
Gemeente Het Hogeland	240	0,82
Gemeente Midden-Groningen	179	1,43
Gemeente Oldambt	230	0,72
Gemeente Pekela	262	0,20
Gemeente Stadskanaal	225	0,60
Gemeente Veendam	230	0,50
Gemeente Westerkwartier	462	0,56
Gemeente Westerwolde	278	0,40
Eindtotaal	2.534	

Gemeente	Man	Vrouw	Anders
Gemeente Eemsdelta	45%	53%	2%
Gemeente Groningen	45%	51%	4%
Gemeente Het Hogeland	35%	62%	3%
Gemeente Midden-Groningen	51%	46%	3%
Gemeente Oldambt	43%	53%	4%
Gemeente Pekela	40%	57%	3%
Gemeente Stadskanaal	34%	65%	1%
Gemeente Veendam	50%	46%	4%
Gemeente Westerkwartier	54%	42%	4%
Gemeente Westerwolde	38%	59%	3%

Gemeente	18-29 jaar	30-49 jaar	50-69 jaar	70 jaar en ouder
Gemeente Eemsdelta	12%	30%	48%	10%
Gemeente Groningen	9%	26%	48%	17%
Gemeente Het Hogeland	8%	22%	59%	11%
Gemeente Midden-Groningen	5%	24%	54%	17%
Gemeente Oldambt	6%	39%	49%	6%
Gemeente Pekela	9%	38%	41%	12%
Gemeente Stadskanaal	13%	29%	46%	13%
Gemeente Veendam	7%	28%	54%	11%
Gemeente Westerkwartier	2%	21%	48%	29%
Gemeente Westerwolde	5%	25%	49%	21%

Gemeente	% Respondenten werkzaam in toerisme en recreatie
Gemeente Eemsdelta	13%
Gemeente Groningen	11%
Gemeente Het Hogeland	22%
Gemeente Midden-Groningen	12%
Gemeente Oldambt	10%
Gemeente Pekela	5%
Gemeente Stadskanaal	11%
Gemeente Veendam	6%
Gemeente Westerkwartier	7%
Gemeente Westerwolde	12%
Totaal (ongewogen)	10%

Leefstijl per gemeente

	Aantal huishoudens	Avontuurzoekers	Plezierzoekers	Harmoniezoekers	Verbindingszoekers	Rustzoekers	Inzichtzoekers	Stijlzoekers
Nederland	8.106.156	11,2	18,4	12,3	12,2	17,3	13,1	15,5
Provincie Groningen	289.177	12,3	20,2	12,5	12	20,8	11,3	11
Gemeente Groningen	122.206	23,6	24,2	8,9	8,2	13,9	9,3	11,9
Ommelanden	166.976	3,9	17,3	15,2	14,8	25,8	12,7	10,3
Gemeente Eemsdelta	23.435	3,7	18,1	14,7	15,8	25,7	11,9	10,0
Gemeente Het Hogeland	22.584	4,8	19,4	14,6	14,6	23,4	13,4	9,8
Gemeente Midden-Groningen	28.484	4,6	18,9	15,5	13,1	25,2	12,2	10,5
Gemeente Oldambt	18.959	3,4	16,6	15,5	14,9	27,7	13,5	8,4
Gemeente Pekela	5.768	2,5	16,3	17,0	13,6	31,3	11,9	7,4
Gemeente Stadskanaal	15.159	2,7	16,2	15,4	15,2	30,0	12,1	8,5
Gemeente Veendam	12.949	3,0	17,1	15,4	14,5	26,0	13,6	10,4
Gemeente Westerkwartier	27.689	4,9	15,9	15,3	15,0	21,6	13,1	14,3
Gemeente Westerwolde	11.949	3,1	14,7	14,8	16,7	30,4	11,8	8,5

Ondernomen activiteiten door inwoners per gemeente

Dikgedrukte activiteiten staan per gemeente in top-5.

Activiteit	Gemeente Eemsdelta	Gemeente Groningen	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Westerkwartier	Gemeente Westerwolde
Recreatief fietsen	62%	64%	73%	70%	72%	61%	60%	66%	78%	74%
Recreatief wandelen	68%	77%	81%	72%	77%	69%	73%	73%	77%	78%
Bezoek natuurgebied	45%	67%	63%	70%	69%	35%	50%	61%	63%	61%
Watersport	34%	25%	32%	31%	33%	11%	10%	24%	16%	14%
Bezoek dorp	43%	40%	61%	34%	41%	42%	51%	46%	53%	61%
Bezoek horeca/terrasje	77%	80%	75%	63%	73%	27%	76%	70%	68%	64%
Winkelen/funshoppen	52%	53%	43%	50%	57%	33%	66%	53%	44%	34%
Dierenpark/aquarium	8%	4%	8%	7%	2%	4%	3%	6%	3%	6%
Wellnesscentrum/sauna	10%	14%	6%	7%	27%	1%	4%	7%	12%	5%
Markt/braderieën	48%	48%	47%	42%	44%	38%	55%	42%	45%	54%
Theater/concert	37%	66%	32%	41%	48%	7%	46%	48%	27%	19%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	27%	36%	39%	31%	30%	8%	12%	15%	31%	30%
Bezoek museum/culturele instelling	27%	57%	33%	23%	22%	10%	12%	30%	37%	26%
Bezoek attractie	6%	13%	8%	8%	7%	3%	6%	10%	9%	10%
Bezoek evenement	57%	50%	42%	36%	50%	19%	33%	38%	36%	42%
Anders, namelijk:	4%	6%	4%	3%	2%	8%	5%	6%	3%	6%

Frequentie activiteiten per gemeente inwoners

* = te lage participatie voor betrouwbaar resultaat op frequentie op gemeenteniveau

	Gemeente Groningen			Gemeente Eemsdelta			Gemeente Het Hogeland			Gemeente Midden-Groningen			Gemeente Oldambt		
	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
Recreatief fietsen	47%	30%	22%	63%	19%	19%	59%	29%	12%	69%	18%	13%	57%	29%	14%
Recreatief wandelen	42%	35%	23%	44%	28%	28%	43%	30%	27%	52%	18%	30%	47%	27%	27%
Bezoek natuurgebied	62%	24%	14%	57%	29%	14%	68%	16%	16%	66%	21%	12%	62%	25%	13%
Watersport	72%	17%	10%	48%	21%	31%	61%	20%	19%	42%	42%	17%	61%	17%	21%
Bezoek dorp	66%	26%	9%	66%	28%	5%	52%	32%	16%	66%	22%	12%	59%	24%	17%
Bezoek horeca/terrasje	59%	24%	17%	70%	19%	12%	70%	23%	7%	69%	21%	10%	68%	26%	5%
Winkelen/funshoppen	68%	23%	10%	61%	28%	11%	72%	22%	6%	65%	28%	7%	60%	33%	7%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	59%	26%	15%	76%	14%	10%	83%	16%	2%	72%	24%	4%	81%	13%	6%
Theater/concert	79%	16%	5%	74%	21%	5%	86%	12%	1%	87%	11%	1%	84%	13%	3%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	90%	7%	2%	*	*	*	84%	15%	1%	87%	9%	4%	87%	10%	3%
Bezoek museum/culturele instelling	82%	12%	6%	*	*	*	86%	12%	3%	*	*	*	*	*	*
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	83%	13%	4%	79%	18%	3%	90%	8%	2%	93%	5%	2%	85%	14%	1%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Frequentie activiteiten per gemeente inwoners

* = te lage participatie voor betrouwbaar resultaat op frequentie op gemeenteniveau

	Gemeente Pekela			Gemeente Stadskanaal			Gemeente Veendam			Gemeente Westerkwartier			Gemeente Westerwolde		
	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak	Regelmatig	Vaak	Heel vaak
Recreatief fietsen	68%	25%	6%	71%	21%	8%	62%	28%	10%	58%	24%	18%	56%	26%	17%
Recreatief wandelen	54%	29%	17%	48%	26%	26%	53%	24%	23%	45%	28%	27%	39%	25%	36%
Bezoek natuurgebied	65%	27%	8%	61%	27%	12%	53%	26%	22%	62%	26%	12%	42%	36%	22%
Watersport	*	*	*	*	*	*	74%	21%	6%	83%	11%	6%	*	*	*
Bezoek dorp	42%	37%	21%	44%	38%	18%	58%	29%	13%	58%	27%	16%	54%	29%	16%
Bezoek horeca/terrasje	84%	10%	6%	68%	27%	5%	72%	23%	5%	84%	11%	4%	79%	18%	3%
Winkelen/funshoppen	61%	30%	10%	63%	28%	9%	70%	23%	6%	77%	18%	4%	69%	27%	4%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	93%	5%	2%	75%	20%	5%	92%	7%	1%	85%	9%	6%	87%	10%	3%
Theater/concert	*	*	*	87%	10%	3%	85%	13%	2%	91%	6%	3%	*	*	*
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	*	*	*	*	*	*	*	*	*	89%	10%	1%	83%	14%	4%
Bezoek museum/culturele instelling	*	*	*	*	*	*	87%	11%	2%	87%	11%	1%	84%	12%	4%
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	88%	10%	2%	89%	11%	0%	86%	13%	1%	93%	7%	1%	88%	6%	6%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Tevredenheid activiteiten per gemeente inwoners

* = te lage participatie voor betrouwbaar resultaat tevredenheid op gemeenteniveau

	Gemeente Groningen			Gemeente Eemsdelta			Gemeente Het Hogeland			Gemeente Midden-Groningen			Gemeente Oldambt		
	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden
Recreatief fietsen	71%	21%	8%	58%	23%	19%	70%	19%	11%	63%	21%	17%	66%	18%	16%
Recreatief wandelen	68%	23%	9%	62%	23%	15%	67%	16%	17%	74%	19%	7%	67%	21%	13%
Bezoek natuurgebied	63%	30%	8%	70%	16%	14%	75%	15%	10%	72%	21%	7%	74%	19%	7%
Watersport	56%	25%	18%	36%	21%	43%	59%	14%	27%	62%	13%	25%	62%	24%	15%
Bezoek dorp	73%	23%	3%	57%	34%	9%	70%	23%	7%	56%	38%	5%	57%	34%	9%
Bezoek horeca/terrasje	82%	14%	4%	56%	29%	15%	68%	17%	15%	48%	25%	27%	51%	24%	25%
Winkelen/funshoppin	64%	27%	9%	53%	29%	19%	48%	39%	13%	51%	40%	10%	35%	34%	31%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	74%	21%	6%	65%	29%	6%	55%	35%	10%	49%	42%	9%	52%	33%	16%
Theater/concert	81%	16%	3%	64%	33%	3%	64%	30%	6%	71%	21%	9%	85%	11%	4%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	70%	26%	4%	*	*	*	73%	25%	1%	76%	18%	6%	74%	23%	3%
Bezoek museum/culturele instelling	75%	18%	6%	*	*	*	64%	32%	4%	*	*	*	*	*	*
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	63%	29%	8%	62%	30%	9%	54%	38%	8%	56%	29%	15%	61%	32%	8%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Tevredenheid activiteiten per gemeente inwoners

* = te lage participatie voor betrouwbaar resultaat op tevredenheid op gemeenteniveau

	Gemeente Pekela			Gemeente Stadskanaal			Gemeente Veendam			Gemeente Westerkwartier			Gemeente Westerwolde		
	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden	(Zeer) Tevreden	Neutraal	(Zeer) Ontevreden
Recreatief fietsen	47%	34%	19%	59%	22%	19%	76%	17%	7%	78%	16%	6%	68%	15%	17%
Recreatief wandelen	48%	35%	17%	69%	19%	12%	76%	19%	5%	70%	21%	9%	84%	12%	4%
Bezoek natuurgebied	51%	31%	18%	79%	14%	7%	79%	14%	7%	73%	20%	7%	82%	10%	7%
Watersport	*	*	*	*	*	*	51%	31%	18%	64%	23%	13%	*	*	*
Bezoek dorp	51%	34%	15%	61%	27%	12%	48%	33%	19%	63%	29%	8%	54%	35%	11%
Bezoek horeca/terrasje	38%	35%	27%	55%	18%	28%	55%	32%	14%	63%	28%	9%	40%	32%	28%
Winkelen/funshoppen	35%	41%	24%	49%	29%	22%	25%	33%	42%	48%	42%	10%	36%	47%	17%
Dierenpark/aquarium	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Wellnesscentrum/sauna	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Markt/braderieën	37%	40%	23%	57%	31%	12%	41%	36%	23%	52%	41%	7%	51%	41%	8%
Theater/concert	*	*	*	74%	23%	2%	71%	23%	5%	63%	30%	8%	*	*	*
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	*	*	*	*	*	*	*	*	*	67%	30%	3%	70%	29%	1%
Bezoek museum/culturele instelling	*	*	*	*	*	*	71%	26%	3%	63%	32%	5%	63%	30%	6%
Bezoek attractie	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Bezoek evenement	64%	32%	5%	62%	30%	7%	63%	29%	8%	52%	44%	5%	53%	43%	4%
Anders, namelijk:	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Meest gemiste activiteiten door inwoners

(Open antwoord gecategoriseerd voor zover als mogelijk)

	Geen gemiste activiteiten	Culturele Activiteiten	Evenementen	Horeca en Terrassen	Infrastructuur en Faciliteiten	Natuur en Buiten activiteiten	Recreatie voor jeugd	Recreatie voor ouderen	Sport en Wellness	Waterrecreatie	Overige
Gemeente Eemsdelta	49%	4%	0%	12%	2%	4%	3%	1%	4%	6%	16%
Gemeente Groningen	61%	5%	1%	3%	0%	4%	1%	0%	3%	7%	15%
Gemeente Het Hogeland	48%	2%	0%	8%	3%	5%	1%	0%	3%	9%	20%
Gemeente Midden-Groningen	46%	7%	1%	9%	1%	6%	3%	0%	2%	10%	14%
Gemeente Oldambt	46%	3%	0%	19%	0%	5%	3%	0%	1%	9%	14%
Gemeente Pekela	37%	3%	0%	17%	2%	3%	6%	0%	6%	8%	17%
Gemeente Stadskanaal	44%	4%	1%	16%	1%	4%	6%	0%	4%	7%	13%
Gemeente Veendam	52%	8%	0%	10%	2%	3%	2%	0%	2%	5%	17%
Gemeente Westerkwartier	61%	2%	0%	7%	1%	5%	2%	0%	2%	6%	14%
Gemeente Westerwolde	54%	1%	0%	18%	4%	3%	3%	0%	1%	3%	14%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Groningen	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	17%	21%	58%	3%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	19%	24%	53%	4%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	6%	12%	80%	2%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	8%	20%	67%	5%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	25%	31%	42%	2%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	13%	24%	60%	4%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	45%	32%	19%	4%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	33%	34%	31%	2%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	10%	27%	61%	2%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	16%	26%	56%	3%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	17%	27%	53%	3%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	18%	24%	56%	3%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	11%	30%	55%	4%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Eemsdelta	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	42%	28%	27%	3%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	32%	24%	39%	5%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	1%	7%	91%	1%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	8%	15%	66%	11%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	16%	37%	46%	1%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	9%	12%	70%	9%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	22%	30%	38%	10%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	18%	38%	40%	3%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	3%	13%	81%	2%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	7%	17%	75%	1%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	3%	11%	85%	1%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	4%	13%	79%	3%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	3%	18%	77%	3%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Het Hogeland	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	28%	23%	48%	1%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	21%	24%	53%	3%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	4%	7%	88%	1%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	7%	15%	75%	3%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	22%	31%	46%	1%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	11%	15%	72%	2%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	25%	36%	36%	3%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	16%	28%	55%	1%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	7%	15%	77%	1%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	7%	25%	68%	1%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	12%	13%	74%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	10%	19%	71%	1%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	6%	26%	66%	2%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Midden-Groningen	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	45%	32%	20%	2%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	37%	27%	34%	2%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	5%	15%	80%	1%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	10%	29%	59%	3%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	33%	39%	27%	1%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	19%	27%	52%	3%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	36%	33%	27%	4%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	32%	30%	35%	3%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	10%	21%	68%	1%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	10%	31%	56%	3%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	10%	18%	71%	1%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	8%	29%	62%	1%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	8%	31%	61%	1%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Oldambt	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	33%	24%	42%	1%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	25%	25%	50%	0%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	3%	8%	89%	0%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	7%	23%	67%	3%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	29%	33%	37%	1%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	8%	21%	70%	1%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	33%	39%	26%	3%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	22%	32%	44%	2%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	7%	20%	72%	2%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	9%	28%	61%	2%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	6%	16%	76%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	8%	21%	69%	2%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	6%	21%	73%	1%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Pekela	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	67%	19%	10%	3%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	63%	17%	16%	5%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	7%	15%	75%	3%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	11%	26%	59%	4%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	38%	35%	24%	3%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	11%	15%	68%	6%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	26%	39%	28%	6%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	24%	31%	41%	4%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	9%	24%	65%	2%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	12%	30%	52%	6%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	6%	14%	77%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	6%	16%	74%	4%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	4%	20%	73%	3%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Stadskanaal	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	42%	29%	24%	5%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	37%	27%	31%	4%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	6%	6%	86%	2%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	11%	20%	64%	5%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	27%	38%	33%	2%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	10%	19%	69%	2%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	27%	34%	35%	5%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	20%	32%	44%	3%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	6%	15%	78%	1%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	9%	24%	63%	4%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	6%	10%	81%	3%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	6%	18%	73%	4%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	8%	20%	68%	4%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Veendam	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	39%	32%	26%	3%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	34%	27%	38%	1%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	2%	10%	87%	1%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	6%	20%	68%	6%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	24%	38%	38%	0%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	6%	17%	73%	4%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	25%	41%	29%	4%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	20%	43%	35%	2%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	2%	18%	77%	2%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	5%	29%	63%	3%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	5%	16%	77%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	3%	19%	75%	3%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	5%	23%	70%	2%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Westerkwartier	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	37%	30%	28%	4%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	27%	34%	35%	3%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	5%	14%	81%	0%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	11%	20%	67%	2%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	33%	40%	24%	2%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	14%	31%	51%	4%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	45%	35%	15%	4%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	38%	35%	24%	3%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	11%	29%	59%	1%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	11%	31%	54%	4%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	13%	21%	64%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	12%	27%	58%	3%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	11%	37%	48%	4%

Stellingen inwoners per gemeente

Gemeente Westerwolde	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) Mee eens	Weet niet
5.1 We hebben meer voorzieningen (zoals cafés, restaurants, winkels, bakkers etc.) dankzij toerisme en recreatie.	45%	25%	29%	2%
5.2 Dankzij toerisme zijn er meer recreatieve mogelijkheden voor de inwoners.	31%	29%	38%	2%
5.3 Toerisme en recreatie zijn goed voor onze lokale economie.	4%	14%	82%	0%
5.4 Toerisme en recreatie helpen om onze cultuur in stand te houden en historische gebouwen te behouden/restaureren	10%	26%	60%	4%
5.5 Door toerisme ben ik trots een inwoner van onze gemeente te zijn	25%	33%	39%	3%
5.6 Door toerisme krijgt onze gemeente een positiever imago	10%	21%	67%	2%
5.7 Toerisme zorgt ervoor dat we als inwoners meer verbonden zijn met elkaar	35%	39%	23%	2%
5.8 Toerisme zorgt ervoor dat ik leuke contacten heb met bezoekers	29%	34%	36%	1%
5.9 Ik steun toerisme en wil dat mijn gemeente een toeristische bestemming blijft	8%	21%	68%	3%
5.10 De voordelen van toerisme in mijn gemeente vind ik groter dan de nadelen	12%	26%	58%	4%
5.11 Toerisme moet actief aangemoedigd worden in mijn gemeente	13%	21%	63%	2%
5.12 Nieuwe ontwikkelingen in toerisme in mijn gemeente moeten door de gemeente zelf worden gestimuleerd	13%	25%	57%	5%
5.13 De gemeente moet maatregelen nemen waardoor inwoners meer profiteren van toerisme	10%	23%	63%	4%

Hoe zou u willen dat het aantal toeristen ontwikkeld in uw gemeente de komende vijf jaar?

	Provincie Groningen	Gemeente Groningen	Ommelanden	Gemeente Eemsdelta	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen
Ik zou graag (veel) meer toeristen zien in mijn gemeente	50%	28%	64%	71%	65%	61%
Ik vind het aantal toeristen precies goed in mijn gemeente	37%	53%	26%	22%	26%	26%
Ik zou graag (minder) meer toeristen zien in mijn gemeente	7%	11%	4%	1%	5%	5%
Weet ik niet	7%	8%	6%	5%	5%	9%

	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Westerkwartier	Gemeente Westerwolde
Ik zou graag (veel) meer toeristen zien in mijn gemeente	72%	79%	70%	71%	56%	56%
Ik vind het aantal toeristen precies goed in mijn gemeente	21%	15%	20%	23%	32%	35%
Ik zou graag (minder) meer toeristen zien in mijn gemeente	4%	3%	4%	1%	3%	5%
Weet ik niet	4%	3%	6%	5%	9%	5%

Hoe ervaart u in het algemeen de drukte van het aantal aanwezige toeristen in uw gemeente?

	Provincie Groningen	Gemeente Groningen	Ommelanden	Gemeente Eemsdelta	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen
Rustig	22%	7%	32%	26%	20%	29%
Redelijk rustig	23%	20%	25%	29%	21%	26%
Aanvaardbaar/goed	49%	62%	41%	42%	53%	42%
Te druk	4%	6%	2%	3%	4%	1%
Veel te druk	3%	5%	1%	1%	3%	1%

	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Westerkwartier	Gemeente Westerwolde
Rustig	30%	69%	45%	38%	35%	25%
Redelijk rustig	20%	16%	26%	29%	25%	25%
Aanvaardbaar/goed	46%	15%	26%	33%	38%	46%
Te druk	2%	1%	2%	1%	1%	3%
Veel te druk	1%	0%	1%	0%	0%	1%

Hoe ervaart u in het algemeen de drukte van het aantal aanwezige toeristen in uw gemeente?

<i>Ervaart u ook negatieve effecten van toerisme?</i>	Ja	Nee
Provincie Groningen	24%	76%
Gemeente Groningen	36%	64%
Ommelanden	16%	84%
Gemeente Eemsdelta	19%	81%
Gemeente Het Hogeland	21%	79%
Gemeente Midden-Groningen	17%	83%
Gemeente Oldambt	21%	79%
Gemeente Pekela	4%	96%
Gemeente Stadskanaal	9%	91%
Gemeente Veendam	11%	89%
Gemeente Westerkwartier	12%	88%
Gemeente Westerwolde	23%	77%

7.2 BIJLAGEN BEZOEKERSONDERZOEK

Demografische gegevens bezoekers

Deelnemers enquête	Aantal deelnemers	Weegfactor
Gemeente Eemsdelta	251	0,08
Gemeente Groningen	262	0,34
Gemeente Het Hogeland	250	0,14
Gemeente Midden-Groningen	254	0,09
Gemeente Oldambt	250	0,09
Gemeente Pekela	199	0,03
Gemeente Stadskanaal	242	0,03
Gemeente Veendam	264	0,04
Gemeente Westerkwartier	282	0,13
Gemeente Westerwolde	251	0,06
Totaal provincie	2505	

Leeftijd deelnemers	< 20 jaar	20-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar	50-59 jaar	60-69 jaar	> 70 jaar
Gemeente Eemsdelta	1%	8%	11%	8%	18%	28%	25%
Gemeente Groningen	3%	19%	13%	12%	17%	23%	13%
Gemeente Het Hogeland	2%	4%	10%	12%	19%	28%	24%
Gemeente Midden-Groningen	4%	4%	13%	13%	21%	25%	20%
Gemeente Oldambt	0%	7%	11%	14%	22%	26%	19%
Gemeente Pekela	3%	7%	13%	15%	23%	27%	13%
Gemeente Stadskanaal	4%	8%	13%	12%	24%	25%	13%
Gemeente Veendam	4%	11%	14%	20%	20%	17%	13%
Gemeente Westerkwartier	0%	9%	24%	17%	11%	21%	16%
Gemeente Westerwolde	2%	6%	8%	13%	24%	26%	20%
Provincie (gewogen dagbezoekers)	2%	11%	14%	13%	18%	24%	18%

Geslacht deelnemers	Man	Vrouw
Gemeente Eemsdelta	46%	54%
Gemeente Groningen	37%	63%
Gemeente Het Hogeland	42%	58%
Gemeente Midden-Groningen	50%	50%
Gemeente Oldambt	44%	56%
Gemeente Pekela	46%	54%
Gemeente Stadskanaal	46%	54%
Gemeente Veendam	50%	50%
Gemeente Westerkwartier	41%	59%
Gemeente Westerwolde	48%	52%
Totaal provincie	45%	55%

Gezelschap	Alleen	Partner	Familie	Vrienden	Collega's	Overig
Gemeente Eemsdelta	10%	69%	10%	12%	0%	4%
Gemeente Groningen	26%	36%	19%	20%	1%	0%
Gemeente Het Hogeland	7%	55%	29%	11%	2%	3%
Gemeente Midden-Groningen	18%	49%	26%	10%	0%	2%
Gemeente Oldambt	12%	64%	24%	6%	0%	0%
Gemeente Pekela	27%	48%	16%	11%	2%	1%
Gemeente Stadskanaal	32%	39%	22%	7%	1%	0%
Gemeente Veendam	18%	38%	39%	14%	1%	1%
Gemeente Westerkwartier	10%	31%	51%	13%	2%	3%
Gemeente Westerwolde	15%	58%	19%	10%	0%	0%
Provincie (gewogen naar gemeente)	15%	49%	21%	12%	1%	2%

Herkomst bezoekers

Herkomst bezoeker per gemeente	Eigen provincie	Drenthe	Friesland	Overig Nederland	Duitsland	België	Anders
Gemeente Eemsdelta	18%	10%	5%	32%	30%	2%	2%
Gemeente Groningen	14%	17%	8%	42%	13%	2%	4%
Gemeente Het Hogeland	17%	10%	14%	38%	18%	2%	1%
Gemeente Midden-Groningen	34%	10%	6%	29%	17%	2%	2%
Gemeente Oldambt	33%	8%	6%	18%	30%	2%	2%
Gemeente Pekela	57%	4%	2%	19%	14%	3%	2%
Gemeente Stadskanaal	31%	2%	2%	62%	1%	2%	0%
Gemeente Veendam	52%	12%	3%	17%	14%	1%	1%
Gemeente Westerkwartier	32%	21%	18%	24%	2%	1%	1%
Gemeente Westerwolde	28%	13%	5%	35%	16%	1%	1%
Provincie	27%	12%	7%	32%	19%	2%	2%
Ommelanden	31%	13%	8%	32%	13%	2%	2%

Herkomst dagbezoekers

Herkomst dagbezoeker per gemeente	Eigen provincie	Drenthe	Friesland	Overig Nederland	Duitsland	België	Anders
Gemeente Eemsdelta	47%	13%	4%	11%	19%	*	7%
Gemeente Groningen	22%	25%	11%	29%	10%	*	3%
Gemeente Het Hogeland	24%	12%	31%	18%	10%	*	4%
Gemeente Midden-Groningen	57%	12%	10%	13%	5%	*	2%
Gemeente Oldambt	53%	10%	4%	9%	25%	*	0%
Gemeente Pekela	84%	3%	2%	6%	4%	*	1%
Gemeente Stadskanaal	52%	34%	1%	9%	5%	*	0%
Gemeente Veendam	72%	11%	4%	8%	4%	*	1%
Gemeente Westerkwartier	40%	30%	24%	5%	0%	*	1%
Gemeente Westerwolde	51%	16%	1%	14%	17%	*	1%
Provincie	38%	21%	12%	32%	9%	0%	2%

Herkomst verblijfsbezoekers

Herkomst verblijfbezoeker per gemeente	Eigen provincie	Drenthe	Friesland	Overig Nederland	Duitsland	België	Anders
Gemeente Eemsdelta	6%	9%	6%	41%	35%	2%	1%
Gemeente Groningen	1%	5%	4%	63%	17%	3%	8%
Gemeente Het Hogeland	11%	10%	8%	49%	20%	1%	1%
Gemeente Midden-Groningen	20%	8%	4%	38%	25%	3%	2%
Gemeente Oldambt	12%	6%	9%	29%	35%	4%	4%
Gemeente Pekela	1%	6%	3%	47%	33%	7%	3%
Gemeente Stadskanaal	14%	6%	9%	49%	13%	4%	5%
Gemeente Veendam	10%	13%	1%	34%	36%	3%	2%
Gemeente Westerkwartier	16%	4%	5%	61%	6%	3%	3%
Gemeente Westerwolde	10%	11%	8%	52%	16%	2%	1%
Provincie	9%	7%	6%	50%	22%	3%	3%

Type verblijf

Type verblijf	Hotel	B&B/ pension	Seizoen-/ jaarplaats	Toeristische plaats	Vakantiewoning/ chalet	Jachthaven	Anders
Gemeente Eemsdelta	10%	4%	4%	65%	7%	2%	8%
Gemeente Groningen	34%	16%	1%	14%	10%	1%	24%
Gemeente Het Hogeland	5%	3%	2%	68%	11%	5%	5%
Gemeente Midden-Groningen	9%	3%	12%	54%	13%	0%	9%
Gemeente Oldambt	3%	3%	3%	49%	7%	31%	4%
Gemeente Pekela	15%	10%	0%	62%	5%	0%	8%
Gemeente Stadskanaal	8%	3%	5%	34%	25%	3%	24%
Gemeente Veendam	7%	3%	1%	52%	7%	1%	29%
Gemeente Westerkwartier	7%	6%	6%	62%	6%	6%	6%
Gemeente Westerwolde	7%	8%	4%	51%	14%	1%	16%
Provincie	10%	6%	4%	53%	10%	5%	12%

Vervoer naar accommodatie

Vervoer naar accommodatie	Auto	Fiets	Camper	OV	Boot	Overig
Gemeente Eemsdelta	57%	1%	40%	1%	1%	0%
Gemeente Groningen	60%	2%	6%	24%	1%	8%
Gemeente Het Hogeland	64%	3%	24%	2%	5%	2%
Gemeente Midden-Groningen	71%	1%	24%	1%	0%	3%
Gemeente Oldambt	43%	1%	49%	1%	4%	1%
Gemeente Pekela	60%	1%	34%	0%	0%	4%
Gemeente Stadskanaal	65%	1%	25%	5%	3%	1%
Gemeente Veendam	36%	0%	60%	2%	1%	1%
Gemeente Westerkwartier	66%	5%	18%	2%	5%	4%
Gemeente Westerwolde	57%	4%	34%	1%	1%	2%
Provincie	58%	2%	31%	4%	2%	2%

Vervoer tijdens verblijf

Vervoer tijdens verblijf	Auto	Fiets	Camper	OV	Boot	Lopend	Overig
Gemeente Eemsdelta	51%	13%	25%	0%	0%	4%	6%
Gemeente Groningen	35%	10%	3%	29%	0%	22%	2%
Gemeente Het Hogeland	62%	12%	17%	1%	4%	2%	2%
Gemeente Midden-Groningen	74%	7%	13%	0%	0%	2%	2%
Gemeente Oldambt	68%	17%	10%	0%	0%	4%	0%
Gemeente Pekela	63%	22%	11%	1%	0%	2%	2%
Gemeente Stadskanaal	70%	12%	7%	6%	1%	2%	2%
Gemeente Veendam	68%	6%	21%	2%	0%	2%	1%
Gemeente Westerkwartier	74%	8%	6%	1%	3%	5%	2%
Gemeente Westerwolde	59%	25%	8%	1%	0%	5%	1%
Provincie	63%	13%	12%	4%	1%	5%	2%

Welke activiteiten heeft u vandaag ondernomen?

Activiteit	Gemeente Eemsdelta	Gemeente Groningen	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Westerkwartier	Gemeente Westerwolde
Recreatief fietsen	38%	10%	39%	32%	25%	29%	22%	24%	15%	33%
Recreatief wandelen	32%	23%	27%	20%	10%	15%	16%	21%	18%	25%
Bezoek natuurgebied	16%	6%	25%	20%	4%	8%	11%	14%	5%	12%
Watersport	4%	2%	12%	8%	5%	5%	7%	6%	5%	2%
Bezoek dorp	38%	16%	45%	23%	13%	17%	28%	19%	12%	30%
Bezoek horeca/terrasje	47%	56%	47%	31%	14%	18%	48%	34%	35%	40%
Winkelen/funshoppen	24%	45%	16%	25%	20%	32%	62%	26%	12%	15%
Dierenpark/aquarium	2%	2%	3%	0%	0%	1%	1%	2%	1%	0%
Wellnesscentrum/sauna	0%	0%	0%	1%	21%	1%	1%	8%	1%	1%
Markt/braderieën	10%	18%	2%	4%	6%	3%	4%	3%	2%	2%
Theater/concert	3%	1%	1%	1%	0%	1%	3%	3%	0%	1%
Zakelijk bezoek	0%	5%	0%	0%	1%	7%	7%	5%	0%	4%
Bezoek erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	2%	6%	4%	11%	8%	3%	2%	1%	3%	14%
Bezoek museum/culturele instelling	3%	30%	6%	13%	0%	6%	7%	5%	2%	14%
Bezoek attractie	2%	7%	1%	0%	0%	2%	2%	0%	32%	2%
Bezoek evenement	2%	0%	1%	7%	20%	1%	2%	14%	2%	10%
Anders, namelijk:	18%	21%	28%	20%	11%	38%	18%	21%	24%	19%

Ranglijst van activiteiten op gemeenteniveau

Gemeente Eemsdelta	Gemeente Groningen	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Wester-kwartier	Gemeente Westerwolde
1. Natuur	Sfeer/gezelligheid	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur
2. Wandel-/ fietsnetwerkaanbod	Cultureel/ museaal	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Voorzieningen voor kinderen	Sfeer/gezelligheid
3. Sfeer/gezelligheid	Horeca	Sfeer/gezelligheid	Sfeer/gezelligheid	Anders	Anders	Sfeer/gezelligheid	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk
4. Anders	Natuur	Horeca	Verblijfs- accommodatie	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Horeca	Anders	Sfeer/gezelligheid	Anders
5. Verblijfs- accommodatie	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Anders	Anders	Verblijfs- accommodatie	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Verblijfs- accommodatie	Horeca	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid
6. Horeca	Wandel-/ fietsnetwerk	Verblijfs- accommodatie	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Sportieve mogelijkheden	Anders	Sportieve mogelijkheden	Anders	Horeca
7. Erfgoed/ bezienswaardigheid	Anders	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Evenementen	Cultureel/ museaal aanbod	Cultureel/museaal aanbod	Voorzieningen	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Cultureel/ museaal aanbod
8. Evenementen	Evenementen	Sportieve mogelijkheden	Evenementen	Horeca	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Evenementen	Evenementen	Verblijfs- accommodatie
9. Sportieve mogelijkheden	Verblijfs- accommodatie	Cultureel/ museaal aanbod	Sportieve mogelijkheden	Sportieve mogelijkheden	Voorzieningen voor kinderen	Sportieve mogelijkheden	Verblijfs- accommodatie	Cultureel/museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen
10. Voorzieningen voor kinderen	Sportieve mogelijkheden	Voorzieningen voor kinderen	Voorzieningen voor kinderen	Cultureel/ museaal aanbod	Evenementen	Voorzieningen voor kinderen	Cultureel/museaal aanbod	Sportieve mogelijkheden	Evenementen
11. Cultureel/museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen	Evenementen	Cultureel/ museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen	Verblijfs- accommodatie	Evenementen	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Verblijfs- accommodatie	Sportieve mogelijkheden

Ranglijst van activiteiten op gemeenteniveau

Gemeente Eemsdelta	Gemeente Groningen	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Wester-kwartier	Gemeente Westerwolde
1. Natuur	Sfeer/gezelligheid	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur	Natuur
2. Wandel-/ fietsnetwerkaanbod	Cultureel/ museaal	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Voorzieningen voor kinderen	Sfeer/gezelligheid
3. Sfeer/gezelligheid	Horeca	Sfeer/gezelligheid	Sfeer/gezelligheid	Anders	Anders	Sfeer/gezelligheid	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk	Wandel-/ fietsnetwerk
4. Anders	Natuur	Horeca	Verblijfs- accommodatie	Wandel-/ fietsnetwerk	Sfeer/gezelligheid	Horeca	Anders	Sfeer/gezelligheid	Anders
5. Verblijfs- accommodatie	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Anders	Anders	Verblijfs- accommodatie	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Verblijfs- accommodatie	Horeca	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid
6. Horeca	Wandel-/ fietsnetwerk	Verblijfs- accommodatie	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Sportieve mogelijkheden	Anders	Sportieve mogelijkheden	Anders	Horeca
7. Erfgoed/ bezienswaardigheid	Anders	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Evenementen	Cultureel/ museaal aanbod	Cultureel/ museaal aanbod	Voorzieningen	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Cultureel/ museaal aanbod
8. Evenementen	Evenementen	Sportieve mogelijkheden	Evenementen	Horeca	Horeca	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Evenementen	Evenementen	Verblijfs- accommodatie
9. Sportieve mogelijkheden	Verblijfs- accommodatie	Cultureel/ museaal aanbod	Sportieve mogelijkheden	Sportieve mogelijkheden	Voorzieningen voor kinderen	Sportieve mogelijkheden	Verblijfs- accommodatie	Cultureel/ museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen
10. Voorzieningen voor kinderen	Sportieve mogelijkheden	Voorzieningen voor kinderen	Voorzieningen voor kinderen	Cultureel/ museaal aanbod	Evenementen	Voorzieningen voor kinderen	Cultureel/ museaal aanbod	Sportieve mogelijkheden	Evenementen
11. Cultureel/ museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen	Evenementen	Cultureel/ museaal aanbod	Voorzieningen voor kinderen	Verblijfs- accommodatie	Evenementen	Erfgoed/ bezienswaardigheid	Verblijfs- accommodatie	Sportieve mogelijkheden

Minst tevreden over tijdens verblijf

Activiteit	Gemeente Eemdelta	Gemeente Groningen	Gemeente Het Hogeland	Gemeente Midden-Groningen	Gemeente Oldambt	Gemeente Pekela	Gemeente Stadskanaal	Gemeente Veendam	Gemeente Westerkwartier	Gemeente Westerwolde
Cultureel aanbod	0%	1%	0%	1%	1%	0%	3%	1%	0%	4%
Sfeer	0%	0%	0%	4%	0%	3%	7%	3%	4%	0%
Drukke op het water	1%	1%	2%	1%	1%	0%	0%	1%	0%	0%
Drukke op locatie	1%	6%	2%	0%	2%	0%	1%	0%	1%	2%
Erfgoedlocatie of bezienswaardigheid	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%
Horeca	1%	1%	2%	3%	2%	7%	4%	1%	0%	6%
Lawaai	2%	3%	1%	3%	2%	0%	1%	6%	1%	0%
Natuur	1%	2%	0%	0%	1%	0%	1%	1%	1%	0%
Prijzen horeca/ recreatie/ toerisme	18%	12%	4%	8%	7%	9%	5%	7%	5%	5%
Sportieve mogelijkheden	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%	0%
Verblijfsaccommodatie	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	2%
Verkeersdrukke	5%	14%	3%	2%	4%	1%	6%	3%	2%	3%
Voorzieningen voor kinderen	0%	0%	0%	2%	1%	5%	1%	1%	2%	4%
Wandel- en fietsnetwerk/ -routes	1%	1%	1%	1%	3%	0%	2%	0%	1%	4%
Anders	7%	9%	8%	8%	12%	16%	24%	15%	5%	9%
Nergens over (geheel tevreden)	63%	4%	76%	65%	63%	54%	43%	59%	78%	61%

7.3 BIJLAGEN BEDRIJVENONDERZOEK

Het onderzoek beperkt zich niet tot de bestedingen die als gevolg van de genoemde activiteiten in de accommodatievormen of de publieke ruimte (bijvoorbeeld bij wandelen en fietsen) plaatsvinden. Ook de bestedingen die samenhangen met deze activiteiten en op dezelfde dag, in directe relatie tot het bezoek, hebben plaatsgevonden - en zonder het bezoek niet in die mate of niet op dezelfde dag hadden plaatsgevonden - tellen mee. Het gaat om bestedingen per dag of per nacht, die in hetzelfde etmaal als het dag- of verblijfsbezoek plaatsvinden. De bestedingen zijn per persoon weergegeven.

De bestedingen zijn gelimiteerd tot de volgende categorieën:

- **Logies.** Bestedingen in de logiesaccommodaties, die direct betrekking hebben op het verblijf.
- **Detailhandel.** Bestedingen in detailhandel, zowel food- als non-food, die gerelateerd zijn aan het dag-of verblijfsbezoek. Bijvoorbeeld bestedingen in supermarkt, merchandise, etc.
- **Horeca.** Bestedingen in een verblijfs- of dagtoeristische accommodatie of de horeca zelf, die gerelateerd zijn aan het bezoek/de activiteit.
- **Entree.** Uitgaven aan betaalde entree van dagtoeristische accommodaties of locaties.

Belang of meerwaarde?

Het onderzoek richt zich op het huidige economische belang van toerisme in de provincie Groningen. Het gaat om de vraag welke bestedingen en impacts er samenhangen met de aanwezigheid van het onderzoeksobject, zonder dat het gaat om de vergelijking met de situatie waarbij het onderzoeksobject er niet (langer) zou zijn.

Doel is om in beeld te brengen wat de bijdrage (voor de regio) is op een bepaald vastgesteld moment in de tijd. Deze keuze is gemaakt omdat het niet relevant is om te zoeken wat de situatie is als toerisme wegvalt in de gemeente maar om het huidige actuele economische belang aan te tonen.

De studie laat dus het economische belang zien, maar doet geen uitspraken over een situatie zonder toerisme in provincie Groningen.

Vaststellen van relevante bestedingen

De benodigde informatie voor deze monitor van het toerisme in de provincie Groningen is achterhaald aan de hand van enquêtes onder ondernemers voor vrijwel alle categorieën (bedrijvenonderzoek). De omvang (aantal overnachtingen, aantal dagbezoeken) van de meeste categorieën is vastgesteld aan de hand van de enquêtes. De belangrijkste eenheden zijn in elke categorie vergelijkbaar: overnachtingen (relevant voor het verblijfstoerisme) en bezoekaantallen (relevant voor het dagtoerisme/zakelijk toerisme).

Ondernemers zijn vaak niet op de hoogte van het precieze aantal dagen dat gasten van vaste verblijfsaccommodaties gebruik maken van hun plaats. Daarom zijn bezette vaste plaatsen op basis van kengetallen omgerekend naar aantallen overnachtingen. Om de kwaliteit van de gegevens te waarborgen zijn aanbieders in het verblijfstoerisme op meerdere manieren naar het aantal overnachtingen in hun bedrijf gevraagd.

In totaal is een respons van circa 42% gerealiseerd. Deze respons is hoog genoeg om een betrouwbaar en representatief beeld van het toerisme in de provincie Groningen op totaalniveau te geven, zeker gezien het feit dat ook een aantal grotere bedrijven hebben meegewerkt aan het onderzoek. Deze dragen bij aan een relatief groot deel van de bestedingen.

Het aantal aanbieders dat is benaderd is kleiner dan de populatie van ruim 800 aanbieders. Een fors aantal bed & breakfasts beschikte namelijk over geen enkele contactinformatie. Deze zijn wel meegenomen in het onderzoek door middel van een raming van het aantal overnachtingen.

Uitzonderingen op de methodiek

Voor de categorieën evenementen en route gebonden buitenrecreatie is een andere methodiek gehanteerd. Dit komt omdat de bezoekaantallen van deze categorieën niet of weinig betrouwbaar met enquêtes te achterhalen zijn. Deze methode is in de rapportage al toegelicht.

De bezoekcijfers van evenementen zijn als volgt: gemeenten hebben evenementen aangemeld in 2023 die ten minste 3.000 bezoekers trokken.

De bestedingen in logies worden gebaseerd op de logiesprijzen uit de enquête en de entreprijzen in het dagtoerisme eveneens op basis van de enquête. Hier wordt een gewogen gemiddelde van berekend, waarbij de weegfactor in het verblijfstoerisme het aantal overnachtingen is en in het dagtoerisme zijn dat de bezoekersaantallen. Een gewogen gemiddelde doet het meest recht aan de uitkomst.

Bestedingen aan horeca en retail zijn afkomstig uit ons Input-Outputmodel.

De bestedingen daarin zijn gebaseerd op eerdere onderzoeken van Ginder en het NVTO van Ipsos.

Indirecte effecten

Toerisme is een samengesteld product dat bestaat uit diverse economische sectoren. Er zijn vijf sectoren benoemd van directe bestedingen in onze berekeningen. Vanwege de omvangrijke toegevoegde waarde van sommige van deze categorieën (zoals entree en detailhandel) ten opzichte van de bestedingen en de sterke relaties met sectoren die niet tot deze vijf behoren (zoals de relaties tussen horeca en detailhandel met groothandel) brengen we in onze methodiek ook de indirecte, maar niet de geïndiceerde, economische effecten in kaart.

Keuze impactmodel: Input-/-Outputmodel

In hoofdstuk 4 is de toegevoegde waarde van toerisme en recreatie in de provincie Groningen geraamd. Dit is gedaan aan de hand van het Ginder Input-/-Output model. Er is gekozen voor een Input-/-Output model omdat dit de voorkeur verdient op basis van het realisme, het detailniveau van de uitkomsten en de mate van standaardisatie en flexibiliteit. Tevens kan een Input-/-Output model de opbouw van de toegevoegde waarde op een juiste wijze berekenen.

Toegevoegde waarde wordt gedefinieerd als: het verschil tussen de marktwaarde van de productie en de ingekochte grondstoffen, ofwel het verschil tussen omzet (wat de consument betaalt) en de inkoop.

Het Ginder Input-/-Outputmodel maakt het mogelijk vast te stellen in hoeverre de bestedingen aan toerisme en recreatie in de regio ook daadwerkelijk binnen de regio blijven, en dus zorgen voor toegevoegde waarde én werkgelegenheid voor de regio.

Hiervoor worden de volgende stappen gezet:

1. Vertaling bestedingen tegen marktprijzen naar directe output
2. Vervaardiging van een regio-/specifieke input-/outputtabel
3. Vaststelling indirecte output
4. Vertaling directe en indirecte output in toegevoegde waarde en werkgelegenheid

We zetten deze stappen nu verder uiteen.

1. Vertaling bestedingen tegen marktprijzen naar directe output

We ramen voor zowel het verblijfs- als het dagtoerisme de toeristisch recreatieve bestedingen. Deze bestedingen worden ook wel directe bestedingen genoemd. Dit zijn de bestedingen tegen marktprijzen. Dus de bestedingen die door bezoekers of gasten worden gedaan.

Voor een input-/outputanalyse is het belangrijk om tot basisprijzen te komen. Hiervoor worden de bestedingen gecorrigeerd voor de BTW en de handels- en transportmarges. BTW leidt namelijk niet tot werkgelegenheid in de regio. De directe output die resulteert is de input voor het input-/outputmodel. Hierbij zijn de bestedingen ingedeeld naar de bedrijfstakken zoals het CBS deze heeft geregistreerd: bestedingen aan entree komen bijvoorbeeld in de bedrijfstak Cultuur, Sport en Recreatie terecht, terwijl de bestedingen aan detailhandel over enkele industrieën worden verdeeld. Hierbij is tevens rekening gehouden met het feit dat producten worden geïmporteerd. Slechts een deel van de producten wordt in Nederland geproduceerd en nog een kleiner deel in de provincie Groningen.

2. Vervaardiging van een regio-/specifieke input-/outputtabel

Uit een input-/outputtabel valt af te lezen tot op welke hoogte de bestedingen in één sector leiden tot productie in alle sectoren van de economie. Hieruit is dus te herleiden of een bezoek aan een pretpark of een overnachting in een bungalowpark ook daadwerkelijk tot economische activiteit in de groothandel en industrie in de regio leidt. Ginder heeft aan de hand van de meest recente nationale input-/outputtabel (bron: CBS) een regio-/specifieke input-/output tabel voor de provincie Groningen opgesteld. De regionalisering vindt plaats aan de hand van locatiequotiënten en gegevens over de werkgelegenheid per sector (nationaal en regionaal). Het input-/outputmodel heeft de regio-/specifieke input-/outputtabel als basis.

3. Vaststelling indirecte output

In het input-/outputmodel kan naast de directe output ook de indirecte output voor alle sectoren in de economie worden bepaald. Een toerist eet bij een verblijf in een hotel een ontbijt waarbij onder andere de kaasfabriek, de pluimveehouder en de groothandel indirect betrokken zijn geweest. Toeristisch recreatieve bestedingen zorgen dus niet alleen voor directe output bij het hotel, maar ook voor indirecte output bij andere bedrijven. Het input-/outputmodel raamt welke productie er ontstaat door deze bestedingen, zowel in de sectoren waar de toeristische bestedingen in eerste instantie terecht komen als in de sectoren die bijdragen aan de productie van het eindproduct (de indirecte output).

4. Vertaling directe en indirecte output in toegevoegde waarde

Bij de bepaling van de output is nog geen rekening gehouden met de inkoopwaarde en producentenbelastingen. In de laatste stap wordt hiervoor gecorrigeerd, waarna de toegevoegde waarde van toerisme en recreatie voor de provincie Groningen wordt vastgesteld. De toegevoegde waarde is dus de waarde die daadwerkelijk door alle sectoren in de regionale economie is gecreëerd: het zijn dus de toeristisch recreatieve bestedingen die daadwerkelijk tot productie in de gemeente leiden.

Aantal overnachtingen naar gemeente (2023, afgerond op duizenden)

Categorie	Eemsdelta	Groningen	Het Hogeland	Midden-Groningen	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Westerkwartier	Westerwolde
Bed & Breakfasts	6.000	45.000	21.000	4.000	2.000	v.g.	v.g.	v.g.	v.g.	6.000
Hotels	116.000	574.000	58.000	97.000	26.000	-	14.000	17.000	21.000	7.000
Vakantiewoningen	4.000	v.g.*	172.000	v.g.	2.000	-	2.000	-	1.000	251.000
Camping en campers	28.000	73.000	128.000	70.000	40.000	12.000	30.000	v.g.	102.000	94.000
Groepsaccommodaties	-	-	23.000	-	v.g.	-	27.000	-	4.000	10.000
Jachthavens (passanten).	8.000	14.000	14.000	10.000	6.000	v.g.	v.g.	v.g.	3.000	v.g.
Totaal	162.000	715.000	415.000	211.000	78.000	13.000	77.000	32.000	139.000	369.000

In verband met vertrouwelijke gegevens (v.g.) per aanbieder, worden aantallen die gebaseerd zijn op minder dan 3 aanbieders niet getoond.

Het aantal overnachtingen is exclusief overnachtingen op vaste plaatsen. Deze zijn wel meegenomen in de bestedingen.

Aantal bezoeken aan dagtoeristische accommodaties naar gemeente (2023, afgerond op duizenden)

Categorie	Eemsdelta	Groningen	Het Hogeland	Midden-Groningen	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Westerkwartier	Westerwolde
Attracties en bezienswaardigheden	27.000	404.000	177.000	v.g.	339.000	-	v.g.	302.000	38.000	338.000
Musea	38.000	365.000	144.000	47.000	9.000	v.g.	1.000	26.000	117.000	32.000
Evenementen	187.000	421.000	77.000	38.000	77.000	23.000	112.000	29.000	51.000	108.000
Rondvaarten	2.000	5.000	-	-	v.g.	-	v.g.	-	-	-
Golfbanen	v.g.	v.g.	-	v.g.	v.g.	-	-	v.g.	-	v.g.
Routegebonden buitenrecreatie	1.287.000	3.998.000	2.305.000	1.424.000	929.000	330.000	425.000	423.000	2.127.000	968.000
Sportieve leisure	122.000	709.000	106.000	233.000	175.000	-	60.000	v.g.	233.000	69.000
Cultuur	73.000	1.180.000	v.g.	v.g.	v.g.	-	v.g.	v.g.	14.000	-
Zakelijke bijeenkomsten	3.000	252.000	6.000	11.000	6.000	-	1.000	7.000	3.000	3.000
Totaal	1.769.000	7.374.000	2.817.000	1.819.000	1.561.000	354.000	717.000	843.000	2.585.000	1.547.000

In verband met vertrouwelijke gegevens (v.g.) per aanbieder, worden aantallen die gebaseerd zijn op minder dan 3 aanbieders niet getoond.

7.4 OVERZICHT AANWEZIGHEID BELEIDSVELDEN

In deze bijlage zijn de beleidsvelden te vinden van de 10 Groningse gemeenten die aanwezig waren bij de ambtenarensessies.

Gemeente	Beleidsvelden
Eemsdelta	Erfgoed
	Ruimtelijke Ontwikkeling
	Economie
	Kunst en Cultuur
Veendam	Vrijetijdseconomie
	Fysieke leefomgeving
	Bedrijven en economie
Midden-Groningen	Recreatie, toerisme en cultuur
	Economische Zaken Recreatie & toerisme Gebiedsmarketing
	Ruimtelijke ontwikkeling
	Natuur en landschap, en rijetijdseconomie
	Natuur en landschap
Westerwolde	Cultuur
	Economische zaken (aandachtsgebied horeca en detailhandel)
	Recreatie en toerisme
Stadskanaal	Gebiedsregisseur economie en bedrijvigheid
	Vrijetijdseconomie
	Economische zaken
	Ruimtelijke ordening
	Cultuur , stedenbouw, landschap en erfgoed

Gemeente	Beleidsvelden aanwezig
Pekela	Economische zaken en toerisme
	Sociaal (o.a. Cultuur) laaggeletterdheid en inburgering
Westerkwartier	Monumenten en erfgoed
	Recreatie en toerisme
	Ruimte en welzijn
	Ruimtelijke ontwikkeling
Het Hogeland	Kunst en cultuur
	Buitengebied
	Toerisme en recreatie
	Economische zaken
	Cultuur
Oldambt	Ruimtelijke ordening
	Erfgoed
	Economie
	Natuur
Groningen	Toerisme en recreatie
	Ruimtelijke ordening
	Cultuur
	Programma leefkwaliteit
	Ruimtelijke economie
	Beleidsadviseur EZ
Strategisch beleidsadviseur stadsontwikkeling	
	Merkmanager EZ
	accountmanager evenementen

7.5 OVERZICHT AANWEZIGHEID PARTIJEN EXPERTSESSIES

In deze bijlage zijn de partijen te vinden die aanwezig waren tijdens de expert sessies.

Thema	Partijen aanwezig
Natuur en landschap	Groninger Landschap
	Peter de Ruyter Landschap
	Provincie Groningen – afdeling waterrecreatie en natuur
	ANWB
	HISWA Recron
Arbeidsmarkt, diversiteit en inclusie	Koninklijke Horeca Nederland (KHN)
	Noorderpoort/lokale toerisme expert
	VNO NCW/MKB Noord
	Toegankelijk Groningen
	Economic Board Groningen (EBG)
Duurzame gemeenschappen	Netwerk Kunst en Cultuur Groningen
	Roemte Groningen
	Groninger Kerken
	Erfgoed partners
	Kultuur loket
	Merkmanager EZ
accountmanager evenementen	

Dit rapport is met uiterste zorgvuldigheid tot stand gekomen op basis van deskundig onderzoek. Onderhavig rapport bevat een weergave en interpretatie van (delen van de) onderzoeksresultaten. Het is anderen toegestaan om (delen van) het rapport en gehanteerde methodieken en modellen te kopiëren, distribueren, vertonen, op te voeren zolang Ginder als maker van het werk wordt vermeld en het werk niet commercieel wordt gebruikt.

GINDER
Brugstraat 1a
5211 VS 's-Hertogenbosch
T: 088 210 02 00
E: info@wijzijnginder.nl
I: wijzijnginder.nl

